

ბ. გუხნიკაშვილი

„ბედიანობა“

792 (C41)
792 (47.922)
8 995

სტენისმოყვარეთა პიკაპი ნაგმომგენები ჭიათურაში

ძველი ჭიათურა

ჩვენი დიდი მწერალი აკაკი წერეთელი, როგორც ცნობილია, მარგანეცის წარმოების ენთუზიასტი იყო. პირველმა აღიარა, თუ რა დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა შავი ქვის წარმოებას ჩვენი ქვეყნის ეკონომიური განვითარებისათვის. პირველმა ჩამოიტანა შავი ქვა ცხენებით ჭიათურიდან ზესტაფონში და გაგზავნა გასასყიდად რუსეთსა და უცხოეთში. დიდმა პოეტმა ამ საქმეში საგრძნობლად იზარალა, მოვალეებს ძლივს დააღწია თავი და მარგანეცის მწარმოებლობაზე ხელი აიღო.

სამოცდაათიანი წლების დამლევიდან უკვე დაიწყო მარგანეცის რეგულარული წარმოება. პატარა სოფელი ჭიათურა ამ წარმოების ცენტრად გადაიქცა. თავდაპირველად მადანი ისევ ცხენებით ჩამოჰქონდათ ზესტაფონამდე, ხოლო შემდეგ შორაპნიდან

ენწროლიანდაგიანი რკინიგზა გაიყვანეს და მარგანეცის გატანა დიდად გაიზარდა.

თანდათანობით გაძლიერდა ქიათურაში მუშათა ბირთვიც.

1896 წელს დაარსდა შავი ქვის მრეწველთა მუდმივი საბჭო. მის წესდებაში ბევრი რამ იყო გათვალისწინებული ქიათურის კეთილმოწყობასა და კულტურა-განათლებლაზე, მაგრამ ამ მხრივ ქიათურას ბევრი არაფერი შემატებია. კაპიტალისტების ეს ორგანიზაცია არც თუ გულუხვობდა ქიათურისა და მისი მოსახლეობის მიმართ, მას პირველყოვლისა თავისი წევრების მოგების ზრდა აინტერესებდა.

„მესამე დასის“ ბეჭდვითი ორგანო გაზეთი „კვალი“ განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ქიათურას, როგორც დიდმნიშვნელოვან საწარმოო და მუშათა მოძრაობის ცენტრს. გაზეთში ხშირად წერდნენ ქიათურის ავ-კარგზე, აღნიშნავდნენ ქიათურის უნუგეშო მდგომარეობას. 1902 წელს გაზეთი იტყობინებოდა, რომ ქიათურის შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს მრავალი დადგენილება ჰქონია გამოტანილი ქიათურის კეთილმოწყობაზე, მაგრამ არ შეუსრულებია. მუშებისათვის უნდა გაეხსნათ იაფფასიანი სასადილოები, მაგრამ „საუბედუროდ ეს მხოლოდ ქაღალდზე დარჩენილა და ქიათურის ცხოვრებაში სინამდვილეთ გადაქცევის დღემდის ვერ ღირსებია და არც ვიციტ როდის ეღირსება“ — ვკითხულობთ გაზეთში. მშრომელთა კულტურული მოთხოვნილებებისათვის დაარსებული იყო ბიბლიოთეკა-სამკითხველო, „მაგრამ მისი არსებობა არ არსებობას, არარაობას ემსგავსება“. ის ეერ იზიდავდა მუშებს, რადგან ძალიან ცოტა წიგნები ჰქონდა. გაზეთი ირწმუნება, რომ იშვიათად, თუ ვინმე მუშათაგანს აქედან შინ წასაკითხავად წიგნი წაეღოსო. ამრიგად, „ქიათურის სამკითხველო და წიგნთ საცავი თავისი უპატრონობისა და უხეირობის გამო დაშორებულია მკითხველ საზოგადოებას, დაშორებულია ხალხს და მას იოტის ოდენა სარგებლობას ვერ აძლევს“... საველალო მდგომარეობაში ყოფილა შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს მიერ მუშებისათვის მოწყობილი საავადმყოფო. „არის ქიათურაში აგრეთვე შავ დღე-

ზე დაბადებული საავადმყოფო,—წერენ გაზეთში,—მაგრამ აქედანაც ბევრს ვერაფერს სანუგეშოს ლებულობს ხალხი გაჭირვების დროს. ამიტომაცაა, რომ გულგრილობით უყურებს საავადმყოფოს და ძალიან ხშირადაა, რომ შორი ქვეყნიდან მოსული მუშა ხალხი ავადმყოფობის დროს უფრო სახლისაკენ მიეშურება და საავადმყოფოს კი გვერდს უვლის, რადგან არ ელის შესაფერის პატრონობას. ცხადია, რომ თუ კი საავადმყოფო სასურველ პირობებში იქნება, ხალხიც სიამოვნებით მიაღებდა მის კარებს“ (გაზ. „კვალი“ (№ 39, 1902 წ.).

მაგრამ ჭიათურის მუშები და მოწინავე ინტელიგენცია გულ-სელდაკრეფილი არ იყო. მათ დამოუკიდებლად იწყეს ზრუნვა მშრომელთა გათვითცნობიერებისათვის. ოთხმოცდაათიან წლებში ჭიათურაში გაიხსნა საკვირაო სკოლა, გაიმართა სცენისმოყვარეთა წარმოდგენებიც.

სცენისმოყვარეთა წარმოდგენები

ოთხმოცდაათიან წლებში

პირველი ასეთი წარმოდგენა ჭიათურაში გაიმართა 1894 წლის 11 დეკემბერს და ეს თარიღი ითვლება ჭიათურის თეატრის დასა-ზამად. ამ წარმოდგენის შესახებ გაზეთ „ივერიაში“ მოთავსებული იყო პატარა ცნობა. იგი მოგვყავს მთლიანად, როგორც ისტორიული მნიშვნელობის დოკუმენტი ჭიათურის თეატრალური ცხოვრებისათვის. გაზეთი იუწყება: „ჭიათურა. კვირას 11 დეკემბერს, ხუროთმოძღვრის გ. დეკანოზიშვილის მეთაურობით, გამართეს აქ წარმოდგენა ადგილობრივი სკოლის სასარგებლოდ. წარმოდგენილი იყო „ჩათრევას ჩაყოლა სჯობია“ და „მონადირე“. წარმოდგენას ხალხი ბლომად დაესწრო. მოთამაშეთა შორის უმთავრესი ყურადღება თავის მოხდენილის თამაშით მიიქცია ქალბატონმა არღი-შეილისამ“. (გაზ. „ივერია“, № 266, 1894 წ. 16 დეკ.).

იმავე ზამთარში, სახელდობრ 1895 წლის 22 იანვარს, სცენის-მოყვარეთ მეორე წარმოდგენაც გაუმართავთ, ახლა უკვე ბიბ-

ლიოთეის სასარგებლოდ. წარმოდგენიათ გ. ერისთავის „ძუნწი“ და „უჩინაჩინის ქული“ და ვ. გუნიას „რაც არ მერგება, არ შემერგება“. გაზეთი „კვალი“ (№ 10, 1895 წ.) აღნიშნავს, რომ წარმოდგენამ კარგად ჩაიარა. „დიდი მადლობის ღირსნი არიან ყველა მონაწილენი (განსაკუთრებით ქალები), რომ ასეთი სასარგებლო საქმისათვის არ დაიშურეს თავიანთი ძალღონე და მეცადინეობა“, — ვკითხულობთ გაზეთში. წარმოდგენაში მონაწილეობა მიუღლიათ ქალებს — პ. არდიშვილს, ა. მდივანს, ი. და კ. წერეთლებს; ვაჟებს — ს. ჩაჩანიძეს, გ. დეკანოზიშვილს და სხვებს.

გაზეთი „კვალი“ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ამ წარმოდგენების გამართვის ფაქტს, რაც სპეციალურად აღინიშნა მორიგ ნომერში („კვალი“ № 17, 1895 წ. 16 აპრ.). გაზეთში ზემდეგი ეწერა: „ჭიათურაში ეს ორჯერ გამართეს წარმოდგენა აქაურ სცენისმოყვარულთა, საქველმოქმედო აზრით. ამ წარმოდგენებს ხალხი ბლომათ ესწრებოდა და კიდევ ნასიამოვნები დარჩნენ, მით უფრო, რომ სადღაც მივარდნილ კუთხეში ასე მოხდენილათ წარმოდგენები გაემართათ. მადლობის ღირსნი არიან ყველანი, ვინც ამ წარმოდგენებს ასე თუ ისე თანაუგრძნეს. დიდათა ვმადლობთ განსაკუთრებით მ. ბაქრაძის, კ. და ი. წერეთლებისა და ან. მდივნის ასულთ, რომელთაც მიიღეს მონაწილეობა წარმოდგენებში. მიუხედავად ცუდი ამინდებისა, სამი-ოთხი ვერსის სიშორიდან მოდიოდნენ მეტად ცუდ საეალ გზებზე. იმედია, შემდეგშიაც ამისთანა კეთილ საქმეს არ დაგდებენ და შეძლებისდაგვარ დახმარებას აღმოუჩენენ“...

ამავე 1895 წლის 10 სექტემბერს ჭიათურაში კონცერტი გაუმართავს გურულთა სასულე ორკესტრს. ეს ორკესტრი ბაიუმში შექმნა მუსიკოსმა ლუარსაბ კეშელავამ, გურულთა დრუჟინის ორკესტრის მონაწილეთაგან, ოთხმოციანი წლების დამლევს. ორკესტრი დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. ეფექტური იყო გარეგნულად — ორკესტრის მონაწილენი ჩაქურებში იყვნენ გამოწყობილი. ორკესტრი კონცერტებს მართავდა არა მარტო საქართველოში, არამედ რუსეთსა და უცხოეთშიც იმოგ-

ჭაურა. ასრულებდა ქართულ პანგებსაც. იმჯერად ორკესტრს უკვი კეშელავას მოწაფე ივლიანე კვაჭანტირაძე ხელმძღვანელობდა. გაზეთი „კვალი“ (№ 43, 1895 წ.) გვატყობინებს, რომ კონცერტმა „საზოგადოება ალტაცებაში მოიყვანაო“. შემდეგ აღნიშნავს ორკესტრის მნიშვნელობას, როგორც ეროვნული კულტურის საინტერესო წამოწყებას: „ეს ამხანაგობა საკუთრად ჩვენებურია, ჩვენებური ხასიათი აქვს, ჩვენი ერის საუკეთესო ნაწილის ნიჭიერებისა და გარეგანი ჩაცმულობის გამომხატველია. ჩვენ დროში, ჩვენს ყოფაში ყოველივე ამას უნდა სიფრთხილით ვეპყრობოდეთ და ვაფასებდეთ“...

ქუთაისელ მსახიობთა პირველი წარმოდგენები

ქიათურის სცენის მოყვარენმა შემდეგი წარმოდგენა მხოლოდ 1898 წელს გამართეს. ამავე წელს ქიათურას ესტუმრნენ ქუთაისელი მსახიობები ვასო ბალანჩივაძე, შალვა დადიანი, გრიგოლ ჩარკვიანი და სხვანი. მათ ერთი წარმოდგენა გამართეს. ითამაშეს თითო მოქმედება „სამშობლოდან“ და „თამარ ბატონიშვილიდან“ და ერთიც ვოდევილი — „გულმავიწყი“. შემდეგ შალვა დადიანმა წაიკითხა ილია ჭავჭავაძის ლექსები, ვასო ბალანჩივაძემ კი — იმერული სცენები. გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ (№ 649, 1898 წ. 9 აგვ.). წერდა, რომ წარმოდგენა ხალხს ძალიან მოეწონაო. „თამარ ბატონიშვილისა“ და „სამშობლოს“ სცენების შესრულებისას, როგორც გაზეთი იტყობინება, „არცერთს მაყურებელთაგანს პირზე ღიმილი არ მოსვლია და ყველას ცრემლები სცივოდა, მაგრამ სამაგიეროდ ვოდევილმა „გულმავიწყმა“ კი დიდი სიცილი გამოიწვიაო“. დასასრულს წერილში დიდ მადლობას უძღვნიან ვასო ბალანჩივაძეს და შალვა დადიანს, „რადგან მათ ჩვენი შავი ქიათურა არ გამოგვარჩიეს სხვა ადგილებში და ჩვენც გვაჩვენეს თავიანთი ხელოვნებაო“.

ქუთათურებს ქიათურაში მეორე წარმოდგენა გაუმართათ 1901 წლის 3 ივნისს ადგილობრივ სცენისმოყვარეთა დახ-

მარებით. უთამაშნიათ ა. ცაგარლის „ქართელი დედა“, მაგრამ უხეიროდ. გაზეთი „კვალი“ (№ 24, 1901 წ.) წერდა, რომ „არც ერთმა მსახიობმა არ იცოდა როლი, არ იცოდა როდის გასულიყო სცენიდან და როდის შემოსულიყო სცენაზე; თვით სცენა სასაცილოდ იყო მოწყობილი და დეკორაციები თავისუფლად დასეირნობდნენ“...

ჭიათურის თეატრის ერთ-ერთი დამაარსებელი გიორგი ნუ-
ცუბიძე აგვიწერს ამ პირველი წარმოდგენების გამართვის
ამბავს კრებულში „ჭიათურის თეატრი“, რომელიც 1937 წელს
დაიბეჭდა ჭიათურის თეატრის იუბილესთან დაკავშირებით, და
დასძენს: „ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა ძნელ პირობებში
მოუხდებოდათ მუშაობა აღნიშნულ პირთ იმ დროს, როცა
ჭიათურაში მდინარე ყვირილას მარცხენა მხარეზე სულ იყო
მხოლოდ სამი-ოთხი სახლი. საერთოდ, ინტელიგენტი, რომელ-
საც ამ საქმისათვის გული შესტკიოდა, თითებზე ჩამოსათვლე-
ლი იყო. მაგრამ მიუხედავად ძალთა სიმცირისა და ყოველგვარი
დაბრკოლებისა, აღნიშნულ პირთ არ დაუყრიათ ფარხმალი და,
თუმცა დიდის გაპირვებით, მაგრამ წელიწადში ერთ ან ორ წარ-
მოდგენას მართავდნენ. მართალია, ამ წარმოდგენებს ხალხი
ესწრებოდა, მაგრამ წრემ ვერ გაშალა ფრთა, ვერ შესძლო მოლო-
ნიერება, რადგან მათს მაშინდელ აუდიტორიას შეადგენდნენ
ადგილობრივი მრეწველები, მათი ნოქრები, ერთი მუჭა ინტელი-
გენცია; საზოგადოების მშრომელთა ნაწილი — მუშათა კლასი,
არ იყო ჭეროვნად მომზადებული და ამიტომ ნაკლებ ყურადღე-
ბას აქცევდა წარმოდგენებს“.

სათეატრო დარბაზის გახსნა

ჭიათურაში სათეატრო დარბაზი არ არსებობდა და ის
იშვიათი წარმოდგენები, რომლებიც ზევით მოვიხსენიეთ, კერძო
სახლებში, სახელდახელოდ მოწყობილ სცენებზე სრულდებოდა.
სცენის მოამაგეთა ინიციატივით ეს საქმეც მოგვარდა. შავი

ქვის მრეწველთა საბჭომ გაიღო თანხა და სათეატრო დარბაზი მოწყობილი იქნა გრძელ სარდაფში, ვაჟარ გალუსტოვის დუქნების ქვეშ. გაზეთი „კვალი“ წერდა (№ 35, 1901 წ.), რომ სცენა, ლოქები, პარტერი მოხდენილად არის გაკეთებული. კულისებში ოთხი ოთახიც კი გაუკეთებიათ მსახიობთა საპირფარეშოებად. დეკორაციების დახატვაში 400 მანეთი დახარჯულა, მაგრამ ვიღაც უნიჭო მღებავს შეუსრულებია და სრულებით არ ვარგებულა. გაზეთი წერს: „... მაგალითად ტყე: დახატულია ორი ბუჩქი და თუ არავინ აგისხნის, რომ ეს ტყეა, თქვენით ვერ მიხვდებით; ასევეა ოთახები და სხ“... სცენის მოწყობილობა პრიმიტიული იყო. გაზეთ „ივერიაში“ (№ 125, 1902 წ. 16 ივნ.) აღწერილია თუ რას წარმოადგენდა, მაგალითად, თეატრის ფარდა: „... უკეთეს ყოფაში არც ჩვენი მრავალტანჯული სცენის ფარდა არის... სწორედ გულს აგიტირებს კაცს, როდესაც ფარდის ვაივაგლახს უყურებს. მის ახლა-ჩამოშვებაზედ. აიხადა ფარდა რის ჭაპანწყევით... მაგრამ ეხლა ჩამოშვებას არ იკითხავთ? ეთქვათ, როგორც იქნა ჩამოშვებს კიდეც ფარდა, — ეხლა საზოგადოება ტაშის კვრით, ვაშას ძახილით იწვევს არტისტებს. დახეთ უბედურებას: ფარდას გული წასვლია და ფეხს ველარ იცვლის. თოქს ორი კაცი ექაჩება, აგერ მესამეც მიეშველა და თოკიც გაწყდა... საზოგადოება მაინც ვაშას ძახილით იწვევს არტისტებს... ნეტი აღარა დარჩენიათ — რა, უნდა ასწიონ ხელით ფარდა და ქვეშიდან, აენაცენაზედ გამოაძვრინონ არტისტები“...

თეატრი გაიხსნა 1901 წლის 24 ივნისს, საზეიმო ვითარებაში. გახსნისას გაიმართა კონცერტი, რომელშიც მონაწილეობდნენ ფილიმონ ქორიძის ხორო და მთელი რიგი მომღერლებისა, მათ შორის ქართველი მომღერალი ქალი ნატალია კეჟერაძე.

შენობას „სახალხო თეატრი“ ეწოდა.

გიორგი ნუცუბიძე თავის მოგონებაში წერს, რომ თეატრის შენობა გაიხსნა 1899 წელს და დადგმული იყო ა. წერეთლის „პატარა კახი“. პარტიკულ გიორგის ალბათ, შეეშალა

და სხვა დროს დადგმული „პატარა კახი“ თეატრის გახსნას მიაწერა. თეატრის გახსნა 1901 წელს ზუსტად არის აღნიშნული გაზეთ „ივერიაში“ (№ 140, 1901 წ. 29 ივნ.) და მას უნდა დაუჭეროთ. მაგრამ გ. ნუცუბიძის მოგონება მაინც ზოგჯერ, როგორც საინტერესო ამბავი ქიათურის თეატრის ისტორიიდან.

„ახლად გახსნილ თეატრში დაიდგა პიესა „პატარა კახი“, — ვკითხულობთ მოგონებაში, — რასაც თვით ავტორი, დიდი მგოსანი აკაკი წერეთელი დაესწრო. ამ საღამოსათვის განსაკუთრებული შრომა იდგა თავის თავზედ ირაკლი დეკანოზიშვილმა, რომელმაც სცენის იატაკზე მოაყარა აუარება მიწა, მოიტანა რამდენიმე ათეული ნამდვილი ცოცხალი სიმინდი, ჩაფლა მიწაში და ამნაირად შექმნა სცენაზე ნამდვილი ცოცხალი და ლურჯად მობიბინე ყანა, რამაც მგოსანი აკაკი ძალიან გაახარა“.

ქუთაისელ და თბილისელ მსახიობთა წარმოდგენები

სახალხო სახლის გახსნის შემდეგ, იმავე 1901 წელს, სამი წარმოდგენა გამართეს ქუთაისელმა მსახიობებმა შალვა ლადიანმა, დავით ჩარკვიანმა და სხვებმა. ითამაშეს „ხანუმა“, „სამშობლო“ და „და-ძმა“.

„ხანუმაში“ მონაწილეობა მიიღო თბილისიდან მოწვეულმა ხანუმას როლის შესანიშნავმა შემსრულებელმა ნატო გაბუნია-ცაგარლისამ.

ავგისტოში კი ამ ახალ სათეატრო შენობაში სამი წარმოდგენა გამართა ქუთაისის სახალხო წარმოდგენების მმართველმა ამხანაგობამ, მაგრამ, პრესის ცნობით, ძალიან ცუდად უთამაშნიათ.

შავი ქვის მრეწველთა საბჭო წარმოდგენების გამმართველთ თითო წარმოდგენაში აძლევდა სუბსიდიას 100 მანეთს იმ მიზნით, რომ წარმოდგენების ბილეთები დაკლებულ ფასებში გაეყიდნათ. გაზეთი „კვალი“ (№ 35, 1901 წ. 26 აგვ.) წერდა, რომ ას მანეთად საუკეთესო მსახიობებს ვათამაშებ-

ლით და საერთოდ საჭიროა წარმოდგენების ხარისხს ყურადღება მიექცესო. გაზეთში სამართლიანად აღნიშნავდნენ: „ჩვენ აზრით, პროვინციაში წარმოდგენები საუკეთესოდ და უმჯობესადაც კი უნდა გაიმართოს, ვიდრე ქალაქში, სადაც ხალხს საშუალება აქვს ცუდი კარგს შეადაროს და გონებაში რამე განსაზღვრული წარმოდგენა შერჩეს თეატრზე და არტისტებზე. პროვინციაში კი რანაირ ესთეტიკურ გრძნობასაც გაუხსნით ხალხს, იმნაირით იცხოვრებს, და შესაძლებელია, თუ რამდენჯერმე ცუდ წარმოდგენებს უყურა, სულაც დაანებოს თავი თეატრში სიარულს და თუ არ დაანება, — იაროს მხოლოდ სამასხრო აზრით“...

ამის შემდეგ შავი ქვის მრეწველთა საბჭომ ამხანაგობას უარი უთხრა წარმოდგენების გამართვაზე და 100 მანეთი დაუნიშნა ქუთაისის პროფესიონალ-მსახიობებს, თუ ისინი კიათუ-რაში გამართავდნენ წარმოდგენებს.

შემდეგ ზაფხულს, სახელდობრ 1902 წლის 9 და 10 ივნისს კიათურას ესტუმრა თბილისის დრამატული დასი ვ. გუნიას მეთაურობით. დასში იყვნენ ნატო გაბუნია-ცაგარლისა, ალექსანდრა კარგარეთელი, სვიმონ სვიმონიძე, იოსებ ივანიძე, ვასო ურუშაძე, ალექსანდრე იმედაშვილი და სხვანი. მათ მიერ გამართული ორი წარმოდგენა კიათურლებს ძალიან მოეწონათ. „ივერია“ (№ 125, 1902 წ. 16 ივნ.) წერდა, რომ „ასე მწყობრად და უნაკლულოდ შესრულებული პიესა ჩვენ თბილისის სცენაზედაც იშვიათად გვინახავსო“... (ითამაშეს ვ. გუნიას მიერ გადმოკეთებული „ძალა აღმართს ხნავს“ და „პირველი ბუზი“). გაზეთი „ცნობის ფურცელიც“ (№ 1838, 1902 წ. 15 ივნ.) აჭებდა წარმოდგენებს: „... პიესები მსახიობებმა მშვენიერად ჩაატარეს, ყველა მსახიობს იშვიათი მომზადება ეტყობოდა. კიათურლები არ ვლირებდნენ დღემდე ასეთ საუცხოვო წარმოდგენებს“...

რამდენიმე წარმოდგენა გამართეს ქუთაისელმა მსახიობებმა 1902 წელს. კომედიაში „ეხლანდელი სიყვარული“ ითა-

მაშა ნ. ჩხეიძემ. გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ სიტყვით, მან საუცხოოდ შეასრულა მთავარი როლი. 14 და 15 ივლისს ჭიათურას ეწვია ქუთაისელ მსახიობთა ჯგუფი ლადო მესხ-შვილის მეთაურობით. გამართეს ორი წარმოდგენა. „ხალხის ვაშას“ ძახილს და სცენაზე ქულების სროლას დასასრული არა ჰქონდაო — წერდა გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ (№ 1871, 1902 წ. 19 ივლ.). ლადო მესხიშვილმა აგვისტოში კიდევ ოთხი წარმოდგენა გამართა ჭიათურაში და თავისი თამაშით ღიდი მოწონება დაიმსახურა. მესხიშვილთან ერთად ჭიათურლებს შალვა დადიანიც მოეწონათ. 6 აგვისტოს მათ ითამაშეს „და-ძმაში“ გაიოზ ფაღვას და ოტია ჯოლიას როლები და გაზეთი „ივერია“ (№ 171, 1902 წ. 13 აგვ.) იტყობინებოდა: „სწორედ შესანიშნავად და ხელოვნურად დაასურათეს თავის როლები ბატონებმა მესხიშვილმა და დადიანმა, რომელნიც დამსწრე საზოგადოებამ რამდენჯერმე გამოიწვია სცენაზე ტაშის კერით და ვაშა-ვაშას ძახილით“... 25 აგვისტოს ა. ცაგარლის დრამაში „ლეკის ქალი გულჯავარ“ შესანიშნავად შეუსრულებია გულჯავარის როლი ქუთაისის თეატრის ახალგაზრდა მსახიობს მარო მდივანს. გაზეთი „კვალი“ (№ 37, 1902 წ.) წერს, რომ იმედი არ გვქონდა მარო მდივანს ეს როლი რიგიანად დაესურათებინაო, მაგრამ „ჩვენ წინ იდგა არა გამოუცდელი მსახიობი, რომელიც ძალაუვნებურად ასრულებს თავის როლს, არამედ ჩვენ ვხედავდით ავტორის მიერ დასურათებულ ნამდვილ ლეკის ქალს, მთიურ თავისუფლებით შეჭურვილს, სულით ძლიერსა და გულით ამაყ გმირს“...

ცხრაასიანი წლების დამდეგის ჭიათურას აგვიწერს ჩვენი წინაპარი მწერალი აკაკი ბელიაშვილი, — მკვიდრი ჭიათურელი, რომელმაც აქ გაატარა ბავშვობა, აქვე დაამთავრა ოთხკლასიანი სასწავლებელი და შემდეგ ქუთაისის რეალურ სასწავლებელში განაგრძო სწავლა. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ იგი ჭიათურის თეატრში მუშაობდა სუფლიორად. მწერალი 1951 წელს ეწვია მშობლიურ ქალაქს, შეადარა

აწმყო წარსულს და თავისი შთაბეჭდილებები გაუზიარა გაზეთ „ლიტერატურა და ხელოვნების“ მკითხველს. ეს წერილი საინტერესოა თავისი ხატოვანი შედარებებით და გამოთქმით და ანტიკომ ურიგო არ იქნება გავაცნოთ მკითხველს: „ჭიათურა ჩემთვის ყველაზე ნაცნობი ადგილია — წერს ა. ბელიაშვილი. — მე აქ დაეიბადე და აქ დავინახე პირველად სამყარო. ეს სამყარო მაშინ ჩემთვის არ წარმოადგენდა დიდად მიმზიდველ სანახაობას. ის, რაც მე ყველაზე ადრე შევიგრძენი, იყო გარშემო ამართული, ცას მიბჯენილი და შავი ქვის მტვრით შემუჩრული კლდეები. ჭიათურა, გარშემორტყმული ამ მაღალი კლდეებით გიგანტურ თუჩის ქვაბს გვაგონებს. ამ ქვაბის ფსკერზე და გამოფიტულ კლდოვან ფერდობზე გაშენდა სრულიად ახალი ქალაქი. ჩემი ბავშვობის ხანაში ეს ქალაქი — მოუკირწყლავი, ოდროჩოდრო, ქვიანი ქუჩებით, უწყალსადენო, უკანალიზაციო, უფრო ბინძურ ორმოს წააგავდა, ვიდრე ნამდვილ თანამედროვე კეთილმოწყობილ ქალაქს. ყოველი მოსახლე, რომელსაც აქ ფიცრული ქოხი აეშენებინა, სთვლიდა, რომ ის აქ დროებით იყო მოსული ფულის მოსახვეჭად, რომ შემდეგ ან თავის მშობლიურ კუთხეს დაუბრუნდებოდა, ან უფრო უკეთეს ადგილს აიჩენდა მუდმივ სამოსახლოდ.

ფიცრული ღუქნები, ქუჩაში მიშავალი ჩალვადრები, მეურმეები — ყველაფერი და ყველა შემუშრული და შეღებილი იყო შავად. მარგანეცს ეზიდებოდნენ ცხენებითა და ურმებით. კლდეებზე ჩამოკეცილ და ხეობაში ჩაკლავილ ვიწრო საურმე გზებზე მუხლამდე იდგა პუდრივით წმინდად დაფქვილი შავი მტვერი. წამოუბერავდა ქარი და მზით ჩახურებულ ამ კლდოვან, გიგანტურ ღერეფნებში რაღაც ჯოჯოხეთური ბორიყი ტრიალებდა. მარგანეცის საზიდი გზა ბაზრის ვიწრო შუკებშიაც კი გადიოდა. შავი ქვით გამუშრული ფიცრული ღუქნები, ხარაზების სახელოსნოები, სამჭედლოები, ბერძნული ყავახანები და ბინძური სამიკიტნოები ერთმანეთს ისე მიკროდნენ, თითქო ხორუმის თამაშს აპირებდნენ. დილიდან საღამომდე იყო გაუ-

ბავებელი ჩხუბი, აყალმაყალი, კეტების ტრიალი, რევოლვერების სროლა, მთვრალი ხალხის ღრიანცელი, უშვერი გინება, ხანჭლებისა და ხმლების ჩახაჩუხი. მიკიტნები თამბაქოზე და წიწაკაზე აყენებდნენ წყალნარევ ღვინოს და ასეთი „საამო სასმელით“ უმასპინძლებოდნენ ყოველი კუთხიდან მოხეტეზულ ბედისმაძიებლებს. ვის არ ნახავდით აქ! საქართველოს ყოველი კუთხიდან მოდიოდნენ ღარიბნი და უმიწაწყლონი, რომ მალაროში ემუშავნათ, მაგრამ უფრო მეტი უცხოეთიდან მოეშურებოდა სიმდიდრის მოსაპოვებლად. კისერჩასუქებული ფრანგი ბურჟუა, ყანჩასავით აწოწილი ინგლისელი, ტახივით ნასუქი გერმანელი ბიურგერი, ინდაურივით გაფხორილი თურქი ვაჰარი, — ყოველი ჯურის, ყოველი საარწმუნოების ბედის მაძიებელი მოისწრაფოდა ჭიათურისაკენ, რათა ბუშათა მიერ სიმწრით მოპოვებულ ხელფასისათვის ყოველი ფეხის ნაბიჯზე მახე დაევა“.

აკაკი ბელიაშვილი გულისტკივილით აგვიწერს იმ მუშას, რომელიც ჭიათურაში ოფლს ღვრიდა კაპიტალისტებისათვის: „ბევრჯერ მინახავს შაბათობით სამიკიტნოდან გამოსული და თავის სოფლისაკენ ბარბაცით მიმავალი მთვრალი კაცი. თავით ფეხებამდე მარგანეცის მტვრით შავად შემურულს, დაფლეთილ-დაძონძილ ტანსაცმელიანს, მარტო კბილები უჩანდა ძეთრად. ერთი კვირის განმავლობაში ათჯერ და ასჯერ განძარცვულს (მას ატყუებდნენ მოიჯარადენი, მწონავეები, ამზომი ტექნიკოსები, არტელის მეთაურნი, კანტორის მოხელენი) ის ორიოდ კაპიკი რაც კი შერჩენოდა, მიკიტნისთვის დაეტოვებინა და „გამხიარულებული“ იმ საზიზღარი სასმელით, რომელსაც ჭიათურელი მიკიტნები ღვინოს ეძახდნენ და ნამდვილად საწამლავე იყო, სიმღერით მიფრატუნებდა ბინისაკენ აღმართში და ხან კლდეს ეხეთქებოდა, თან თრიმლის ზუჩქებს ედებოდა. მუშის ბინას ყველაზე ხშირად წარმოადგენდა ღია ცის ქვეშ, სხლტეზე წაფენილი ტომარის ნაგლეჯი ზაფხულობით, ხოლო ზამთრობით — გვირაბის პირი. მართალია, ასეთი ბინა ცოტა საფრთხილო იყო, რადგან გვირაბში

შესასვლელს ბიგებით . იშვიათად თუ ვინმე ამაგრებდა, მაგრამ მაინც ეს ჯობდა თოვლში ან წვიმაში ღია ცის ქვეშ წოლას. იქ ოღნავ მაინც სიმშრალე იყო და გარედანაც სუფთა ჰაერი წემოდმოდა“...

აკაკი ბელიაშვილი იგონებს ქიათურის პირველ სათეატრო შენობას — სარდაფს გალუსტოვის დუქნის ქვეშ, ყვირილის მარჯვენა ნაპირზე. „სარდაფი პატარა იყო — წერს ა. ბელიაშვილი, — და აქ ასამდე მაყურებელი თუ დაეტეოდა. სცენა, ცხადია, დარბაზის შესაფერისი იყო, მაღალი ტანის მსახიობს თავი ფრთხილად უნდა დაეჭირა, თუ არ უნდოდა ზედ კოპები დაჯდომოდა“...

მეორე სათეატრო შენობაც კარგად ახსოვს აკაკი ბელიაშვილს, რომელიც 1909 წელს გაიხსნა. ის წერს: „... დიდი მიმზიდველი არ იყო ქიათურის თეატრის მაშინდელი ..კუდოსები. ისეთი ნესტი იდგა და ისე ციოდა, რომ ძვლებში ატანდა. ანეგდოტური იყო სცენის სახურავიც. მგონო, როდესაც არ წვიმდა, მაშინაც კი წყალი ჩამოდიოდა და აზაფერი მის შეკეთებას არ ეშველა, რამდენჯერმე ახლად გადახურეს და წყალი მაინც ჩამოდიოდა. ბოლოს მგონი ის მოიფიქრეს, რომ ჰერქვეშ, იმ ადგილებზე, საიდანაც წვეთავდა, თუნუქის კოლოფები დაჰკიდეს. აივსებოდა ეს კოლოფები, წყალს - გადაღვრიდნენ და ისევ დაჰკიდებდნენ“...

მუშათა მოძრაობის აღმავლობა ჰიათურაში

ცხრაასიანი წლების დამდეგიდან საქართველოში დაწყებულია მუშათა მოძრაობის აღმავლობა ქიათურის მოწინავე მუშებიც ჩააბა თავის ფერხულში. ქიათურაში უკვე არსებობდა არაღეგალური სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაცია, რომელიც მუშებს პოლიტიკური ბრძოლებისათვის რაზმავდა. გაიზარდა ქიათურის მუშების მისწრაფება გათვითცნობიერებისაკენ. თუ აქამდე თეატრი ქიათურის ინტელიგენციის

ხელში იყო, ახლა უკვე მუშები ამ თეატრს თავისად სთელი-
დნენ და მას გარკვეულ მოთხოვნილებასაც უყენებდნენ.
შესანიშნავად აგვიწერდა ამ ფრიად მნიშვნელოვან მოვლენას
გაზეთი „კვალი“ (№ 39, 1902 წ.). „თეატრი თავის მოკლე
ხნის არსებობაში ძლიერ ეთვისება და უახლოვდება მუშა
ხალხს. დღევანდელი დამოკიდებულება თეატრსა და მუშა
ხალხს შორის სწორედ იმის მაჩვენებელია, რომ თანდათან
ძლიერდება ხალხის გულში მისდამი მისწრაფება, მისი სიყ-
ვარული. არა ერთხელ დაუმტკიცებიათ ეს მაგალითები ჭია-
თურის მუშებს; თანდათან მეტი ხალხი ესწრება სახალხო
წარმოდგენებს. უკანასკნელი წარმოდგენის დროს („მსხვერპლი
მსხვერპლისათვის“), მუშებით აივსო თეატრი. ალტაცებაში
მოდინართ, როდესაც შავი ქვით გამურულ მუშებს ზედავთ
თამამად ლოყებში ჩამწყვირებულთ, რომელნიც გაფაციცებით
აღევენებენ თვალს ყოველ მოქმედებას სცენაზე“. რათა უფრო
დაუახლოვდეს ხალხი თეატრს, — გაზეთი მოითხოვს, რომ
ხშირად იმართებოდეს სახალხო წარმოდგენები დაკლებულ
ფასებზე და განიდევნოს რეპერტუარიდან უმნიშვნელო და
უშინაარსო პიესები. „რიგიანი შინაარსის პიესათა დადგმა
საჭირო“ — წერენ გაზეთში და ასეთ პიესებად, ცხადია, გუ-
ლისხმობენ სოციალური ბრძოლის შინაარსის ნაწარმოებებს.

სწორედ ამ მუშათა კლასის დაინტერესებამ შეუქმნა მკვიდ-
რი საფუძველი ჭიათურის თეატრს და მუშათა ამ დაინტერე-
სებით სულდგმულებდა ჭიათურის თეატრი რევოლუციამდელ
პერიოდში.

წარმოდგენები 1903 და 1904 წლებში

1903 წლის განმავლობაში ადგილობრივმა სცენისმოყვა-
რებმა მხოლოდ ერთი წარმოდგენის გამართვა შეძლეს. 13
მაისს წარმოადგინეს ნ. აზიანის კომედია „ფული და ხარისხი“.
მაის-ივნისის თვეებში წარმოდგენები გამართა შალვა დადიანმა.

იენისშივე ქიათურას ესტუმრნენ თბილისელი მსახიობები მ. სა-
ფაროვა-აბაშიძისა, ვ. აბაშიძე და სხვა. ქიათურელებმა აღტა-
ციებით მიიღეს ქართული სცენის ოსტატები. გაზეთ „ივე-
რიაში“ (№ 135, 1903 წ. 25 ივნ.) წერდნენ: „ჩვენც გვალო-
რსეს ჩვენმა ნიჭიერმა არტისტებმა მ. საფაროვა-აბაშიძისამ და
ვ. აბაშიძემ თავიანთის მოხდენილის თამაშის ცქერა და გაგ-
ვიმართეს სამი წარმოდგენა, რისთვისაც საზოგადოება მად-
ლიერი დარჩა და მადლობის ნიშნად გაუმართა ვახშამი. ვახ-
შამზედ ას სულზე მეტი დაესწრო და ბევრი გრძნობიერი
სიტყვა იყო წარმოთქმული. დილის რვა საათი იქნებოდა,
რომ საზოგადოება გამოეთხოვა თავიანთ საყვარელ მსახიობებს
და დაიშალა“...

1904 წელს ქიათურაში კვლავ ქუთაისელი მსახიობები
მართავენ წარმოდგენებს. ქიათურას ესტუმრნენ დესპინე
ივანიძე, შალვა დადიანი, დავით ჩარკვიანი, კოტე ყიფიანი,
იუზა ზარდალიშვილი და სხვანი. ითამაშეს ჰ. იბსენის „ხალ-
ხის მტერი“ და კ. გუცკოვის „ურიელ აკოსტა“. მათი წარმო-
დგენა უკანასკნელად გაიმართა 4 ივლისს. ამის შემდეგ, კიდრე
1906 წლის ზაფხულამდე, ანუ მთელი ორი წლის განმავლო-
ბაში, ქიათურაში წარმოდგენები აღარ გამართულა. ამის
მიზეზი უნდა ვეძებოთ იმ დიდ ამბებში, რაც ამ წლებში
საქართველოში ხდებოდა, და განსაკუთრებით მუშათა ისეთ
ცენტრებში, როგორიც იყო ქიათურა. 1903 წლიდან აქ დაიწ-
ყო გაფიცვები და დემონსტრაციები. სახალხო სახლი კრებე-
ლისა და მიტინგების ასპარეზად იქცა, ხოლო რეაქციის და-
წყებისას იქ ჯარი ჩადგა. გამწვავებული სოციალური ბრძო-
ლების დროს შეუძლებელი იყო წარმოდგენებზე ფიქრი, მით
უმეტეს, რომ ქიათურაში არ არსებობდა სცენისმოყვარეთა
მკვიდრი და მტკიცედ ორგანიზებული ბირთვი.

სცენისმოყვარეთა მუღმივი წაე

წრის დაარსება

რევოლუციის ქარცეცხლმა გადაიარა. დადგა ცარიზმის რეაქციის მკაცრი წლები. პოლიცია სდევნიდა ყოველივეს, რასაც კი პროგრესიულობის ნიშანწყალი ედო.

რევოლუცია დამარცხდა, მაგრამ მუშათა კლასს აქტიუობა არ დაუკარგავს. ბრძოლებში გამობრძმედილი—ის, პირიქით, უფრო დაეწაფა გათვითცნობიერებას.

ამის შედეგი იყო, რომ კიათურაში 1906 წლის ზაფხულში მუშების კარნახით, მხარდაჭერით და მონაწილეობით დაარსდა სცენისმოყვარეთა მუღმივი წრე.

ამ წრის შექმნის ერთ-ერთი ინიციატორი, იმხანად მუშა მემანქანე გიორგი ნუტუბიძე, ასე მოგვითხრობს წრის ჩასახვის ამბავს: „1906 წლის 8 ივლისი არის დასაწყისი კიათურაში მუღმივი სცენის დაარსებისა. ამ დღეს ჩაეყარა საძირკველი ამ ფრიად სიმპათიურ საქმეს გიორგი ნუტუბიძის ბინაზე, შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს შენობაში, სადაც ამჟა-

ზად რაილმასკომია მოთავსებული. აქ 8 ივლისს მოხდა წინასწარი მოლაპარაკება, რომელსაც დაესწრნენ ქიათურის სცენის დამფუძნებელნი: ვანო ყიასაშვილი, მირიან ჭანიშვილი, ვლადიმერ შალიკაშვილი და გიორგი ნუცუბიძე. ამ თათბირზე დაისვა საკითხი, თუ რა გზით გამოენახოთ სცენისათვის საჭირო ქალთა ძალები. მაშინ ეს ერთობ რთული საქმე იყო. ძალიან გაჭირდა ქალების შოვნა სცენისათვის. ჩაევარდით საგონებელში და, თუ მაშინვე არ ჩაიშლებოდა ჩვენს მიერ დაწყებული საქმე, რამდენიმე ხნით მაინც გადაიდებოდა, რომ მხსნელად არ მოგვევლინებოდა საჩხერიდან ფრიალ განათლებული და ყოველგვარი კულტურული საქმიანობის მოყვარული ანეტა იურკევიჩი, რომელმაც ძალიან დაგვაიმედა და თავის გარდა კიდევ ორი სხვა ქალი ჩამოიყვანა საჩხერიდან. ამრიგად შეიკრიბა ვაჟთა და ქალთა ძალები და შესდგა მეორე კრება, სადაც საბოლოოდ გადაწყდა ქიათურის სცენის ბედილბალი. ამ კრებაზე ამორჩეული იქნა ეგრეთწოდებული „ქიათურის სცენისმოყვარეთა ჯგუფის მზრუნველი კომიტეტი“ — მასწავლებელ გიორგი ჭუმბურიძის თავმჯდომარეობით. ამავე კრებაზე არჩეული იქნა პირველი წარმოდგენისათვის ა. ცაგარელის სუთმოქმედებიანი პიესა „მათიყო“, განაწილდა როლები და წრე შეუდგა მუშაობას. პირველი წარმოდგენა გაიმართა 1906 წლის 16 ივლისს, რომელშიც მონაწილეობას ღებულოზდნენ: ანეტა იურკევიჩი, ელენე წერეთელი, ცუცია წერეთელი, მირიან ჭანიშვილი, ვლადიმერ შალიკაშვილი, ვანო ყიასაშვილი და გიორგი ნუცუბიძე. ხალხი ამ წარმოდგენას საკმარისად დაესწრო და შემოვიდა 82 მანეთი და 50 კაპაიკი... (კრებული „ქიათურის თეატრი“, თბილისი, 1937 წ.).

სცენისმოყვარეთა წრის 1906-1907 წ. წ. სეზონი

3. შალიკაშვილის რეჟისორობით

წრეს თანდათან მოემატა ძალები. 1906 წლის აგვისტოში წრის ხელმძღვანელად მოწვეული იყო რეჟისორი და მსახიო-

ბი ვალერიან შალიკაშვილი. მოწვეული იყო აგრეთვე მისი მეუღლე მსახიობი ნატალია ჯავახიშვილი. მათი მოწვევა შესაძლებელი გახდა იმ სუბსიდიით, რასაც წრეს აძლევდა შავი ქვის მრეწველთა საბჭო.

„არასოდეს დამავიწყდება მაშინდელი თავგანწირული ზუზაობა, ერთმანეთის პატივისცემა და სიყვარული — იგონებს გ. ნუცუბიძე. — ყოველ რეპეტიციაზე მოვდიოდით და მოგვიხაროდა, ისე, როგორც ქორწილზე, დიდის ხალისით მოვკიდეთ ხელი და ერთი-მეორეს ვეჭიბრებოდით მუშაობა-ნი“.

ამ პირველ სეზონზე, რომელიც 1907 წლის 18 აგვისტოს ვ. გუნიას „და-ძმის“ დადგმით დამთავრდა. პრესაში შემორჩენილია ცნობები მხოლოდ რამოდენიმე წარმოდგენის შესახებ, სახელდობრ: ჰ. იბსენის „ხალხის მტერზე“, ა. ცაგარელის „ხანუმაზე“, ა. სუმბათაშვილის „ღალატზე“. წარმოდგენები გაცილებით მეტი იყო (გ. ნუცუბიძე წერს, რომ 1906 წლის ივლისიდან წლის დამლევამდე 15 წარმოდგენა . გაიმართაო), მაგრამ ზუსტი ცნობები, თუ სახელდობრ რა პიესა და როდის იყო წარმოდგენილი, სამწუხაროდ არ შემორჩენილა.

„ხალხის მტერში“ ექიმ შტოკმანის მთავარი როლი შეუსრულებია ვ. შალიკაშვილს, შტოკმანის მეუღლის — ნ. ჯავახიშვილს. დანარჩენ როლებს ასრულებდნენ სცენისმოყვარენი ა იურკევიჩისა, ვ. წერეთლისა, ე. თალაკვაძე, გ. ნუცუბიძე, ს. ტარუაშვილი და სხვები. გაზეთ „მეგობარის“ ცნობით (№ 77, 1906 წ. 30 დეკ.) „ჭიათურის სცენისმოყვარეთ დასქლიეს ეს პიესა და კარგად ჩაატარესო“...

„ღალატში“ მონაწილეობის მისაღებად მოიწვიეს მსახიობები ნინო ჩხეიძე და ვიქტორ გამყრელიძე, რომლებმაც შეასრულეს ზეინაბისა და ოთარბეგის როლები. ვ. შალიკაშვილმა ითამაშა სოლეიმანის როლი და ნ. ჯავახიშვილმა მაიკოსი. გაზეთი „ისარი“ (№ 111, 1907 წ. 24 მაისი) წერდა, რომ ამ მსახიობებმა როლები კარგად შეასრულეს, ასევე კარგად ითამაშა სცენისმოყვარემ ს. ტარუაშვილმა ანანიას როლი, ხოლო ვ. წე-

ჩეთელმა გაიანესი, მაგრამ სპექტაკლში უხეირო თამაშით დონონანსი შეჰქონდათ ი. ვარაზაშვილს ერეკლეს როლში და ჯაეახიშვილის ქალს (სცენისმოყვარე) რუქაიასი.

აღსანიშნავია, რომ ამ დადგმისათვის თეატრში მოწყობილი იყო ელექტროგანათება (ამ დრომდე თეატრში ნავთის სანათურებს ხმარობდნენ).

წრის ამ პირველი სათეატრო სეზონის წარმოდგენებში მონაწილეობას იღებდნენ შემდეგი სცენისმოყვარენი: ანეტა იურკევიჩი, ელენე მეგრელიძე, ნატალია სიხარულიძე, ქრისტინე შარაშიძე, მარიამ ჩხეიძე, ვერა წერეთელი, ცუცია წერეთელი, სავლე აბაშიძე, ალ. გოგობერიძე, გიორგი გურული, ივანე ვახელი, ისიდორე ვარაზაშვილი, ევტროფი თალაკვაძე, გიორგი ხუცუბიძე, სოფრომ ტარუაშვილი, ვახო ყიასაშვილი, ელად. შალიკაშვილი, შალვა შარაშიძე, მიხ. შოთაძე, მირიან ჭანიშვილი და სხვანი. ადმინისტრაციულ საქმეებს განაგებდნენ ელადიმერ შალიკაშვილი და ირაკლი დეკანოზიშვილი.

1907 წლის ზაფხულში წრეს საგასტროლო წარმოდგენებიც კი ჩაუტარებია „მოგზაური დასით“, რომელშიც შედიოდნენ ანეტა იურკევიჩი, ცუცია წერეთელი, გალერიან შალიკაშვილი, ელადიმერ შალიკაშვილი, მიხ. შოთაძე, გიორგი გურული. მოგზაურ დასს თან ახლდა დრამატული საზოგადოების გამგეობის თავმჯდომარე გიორგი ჭუმბურიძე. დასს წარმოდგენები გაუმართავს საჩხერეში, სავანეში, არგვეთაში და უფრო შორსაც: ზესტაფონში; ხარაგაულში, სამტრედიიაში, სენაკში, ზუგდიდში, შორაპანში და სხ. გასტროლები 15 აგვისტოს დამთავრებულა.

ჭიათურის დრამატული საზოგადოების დაარსება.

1907 წლის გაზაფხულს დაარსდა „ჭიათურის დრამატული საზოგადოება“. მან შესცვალა „ჭიათურის სცენისმოყვარეთა ჯგუფის მზრუნველი კომიტეტი“, რომელიც განაგებდა ჭიათურის სცენისმოყვარეთა წრის წარმოდგენებს, მაგრამ ოფიციალუ-

ჩად მიღებულ და ცნობილ ორგანიზაციად არ ითვლებოდა. ამრიგად, ჭიათურის დრამატული საზოგადოება დაეპატრონა სცენისმოყვარეთა წრეს და საერთოდ თეატრალურ საქმიანობას, მაგრამ დაფუძნებიდანვე ამ საზოგადოების გამგეობის არჩევნების ირგვლივ უთანხმოება დაიბადა. იგი გამოხატავდა იმ განხეთქილებას, რომელიც ქართულ საზოგადოებაში ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურის ფენასა და მუშათა კლასს შორის არსებობდა.

„ჭიათურის სცენისმოყვარეთა ჯგუფის მზრუნველი კომიტეტის“ თავმჯდომარეს გ. ჭუმბურიძეს დრამატული საზოგადოების წესდების პროექტი შეუდგენია, მაგრამ ამ წესდებაზე ხელი მოუწერიათ 66 დამფუძნებელთ, რომლებიც მეტწილად ჭიათურის ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური ინტელიგენციის წარმომადგენლები იყვნენ. წესდება ქუთაისის გუბერნატორს დაუბეჭდიტებია. ამის შემდეგ შემდგარა დამფუძნებელთა კრება, რომელზეც დამფუძნებელთა მხოლოდ ნახევარი დასწრებია. მათ აურჩევიათ გამგეობა. გარდა ამ დამფუძნებლებისა კრებაზე ბევრი სხვა დაინტერესებული პირებიც ყოფილა. მათ მოუთხოვიათ, რომ მიეღოთ ახალი წევრები და მათი მონაწილეობით მომხდარიყო გამგეობის არჩევნები, მაგრამ დამფუძნებელთა კრებას ეს მოთხოვნა არ შეუწყნარებია.

გაზეთი „ისარი“ (№ 68, 1907 წ. 28 მარტი), რომელიც ჭიათურელი ნაციონალისტების მხარეზე იყო, წერს, რომ დამსწრე არაწევრებს „ძალიან სურდათ კრების ჩაშლა, მაგრამ ვერ მოახერხეს და შემდეგ მიატოვეს ხმაურობით დარბაზი“. ექიმი ივანე გომართელი (ის ქუთაისში ცხოვრობდა), რომელიც ალბათ, საზოგადოების დამფუძნებელთა რიცხვში იყო, კრების მდივნად ყოფილა არჩეული, მაგრამ მას განუცხადებია: „მე ჯხერხულად ვგრძნობ ჩემ თავს აქ, რადგან მცირე საზოგადოება დარჩა მას შემდეგ, რაც არ მიიღეს მათი განცხადება და ამიტომ მეც ვანებებ თავს და მივდივარ“... კრების მდივნად მის ნაცვლად აურჩევიათ სოფრომ ტარუაშვილი.

ივანე გომართელი და სხვები, რომლებმაც კრება დატოვეს, ჭიათურის მუშების ინტერესებს იცავდნენ, მათ უნდოდათ გავლენა ჰქონოდათ დრამატული საზოგადოების მმართველობაში, მაგრამ ჭიათურის ნაციონალისტებმა ამჯერად აიცილეს ეს გავლენა. ასე „შინაურულად“ აღმოჩნდა არჩეული დრამატული საზოგადოების პირველი გამგეობა, რომელშიც ჭიათურის მუშებს ხმა არა ჰქონდათ.

1907-1908 წ. წ. სეზონი ვ. ურუშაძის ხელმძღვანელობით

სეზონი უკვე ჭიათურის დრამატული საზოგადოების თაოსნობით მოეწყო. საზოგადოებას მატერიალური დახმარება აღმოუჩინა ჭიათურის შავი ქვის მრეწველთა საბჭომ. დრამატულმა საზოგადოებამ რეგისტრირება მოიწვია ვ. ურუშაძე. მოიწვია აგრეთვე. ახალგაზრდა მსახიობები მარო მდივანი, პაშა შოთაძე. ეველინა წუწუნაეა და სანდრო ყალბეგიშვილი. სცენისმოყვარეთაგან წრეში მუშაობდნენ ნატალია სიხარულიძე, გიორგი ნუცუბიძე, მიხეილ ქანიშვილი, ევტროფი თალაკვაძე, სოფრომ ტარუაშვილი და სხვანი. ვ. ურუშაძის სიტყვით, წრეში იყვნენ „მთელი წრე მალაროელი მუშებისა“ (ვ. ურუშაძე, „მოგონებანი“, თბილისი, 1951 წ.).

1907-1908 წლ. სეზონის რეპერტუარი შინაარსიანი იყო. აქვე უნდა აღენიშნოს, რომ სხვა სეზონებიდან განსხვავებით, ამ სეზონის წარმოდგენების ნუსხა შედარებით სრულად არის დადგენილი, რადგან გარდა გაზეთებიდან ამოკრეფილი ცნობებისა, სათეატრო მუზეუმში დაცულია ა. ყალბეგიშვილის პირადი არქივი, რომელშიც საკმაო ცნობებია ჭიათურაში 1907-1908 წლებში გამართული წარმოდგენების შესახებ.

სეზონი გაიხსნა 15 სექტემბერს. ფარდის ახდისას პირველყოვლისა პატივი სცეს ამ წელს ვერაგულად მოკლულ დიდი მწერლის ილია ჭავჭავაძის სახელს. ილიას შემოქმედების შესახებ სიტყვა წარმოთქვა დრამატული საზოგადოების

გამგეობის თავმჯდომარემ მასწავლებელმა გ. ჭუჭხუაძემ. სცენისმოყვარეებმა წაიკითხეს ლექსები. შემდეგ წარმოდგენილი იქნა ფ. კარევეის დრამა „უბედური ნაბიჯი“, რომელშიც მთავარი როლები შეასრულეს მ. მდივანმა (ვარია) და ვ. ურუშაძემ (ბოროდინი). პრესა გადმოგვცემს, რომ მ. მდივნის თამაში საზოგადოებას მოეწონა, ხოლო ვ. ურუშაძეს ასეთი როლისათვის მგრძნობელობა და დრამატიზმი აკლიაო.

ილიას ხსოვნას მიეძღვნა აგრეთვე წარმოდგენა ილია ჭავჭავაძის დაბადების დღეს, 27 ოქტომბერს. წარმოდგენილი იყო შალვა დადიანის მიერ ი. ჭავჭავაძის „გლახის ნამშობიდან“ გადმოკეთებული პიესა „ბატონი და ყმა“. იგი პირველად ქიათურაში წარმოადგინეს. გაზეთ „ისარში“ (№ 243, 1907 წ. 4 ნომბ.) ნაქები იყო შ. დადიანის ინსცენირება. „პიესა კარგად არის გადმოკეთებული, უმთავრესი ღირსება ის არის, რომ მოთხრობის აზრი არ არის შელახული და სცენის მხრივაც მოხერხებულიაო“ — წერდა გაზეთი.

ქიათურის თეატრის მნიშვნელობაზე წერდა ამხანს იგივე გაზეთი „ისარი“ (№ 283, 1907 წ. 27 დეკ.). „ქიათურას, ამ ჩვენი ქვეყნის ციმბირსა და კატორღას, ერთად ერთი დაწესებულება აქვს ისეთი, სადაც კაცს შეუძლიან დალღილ-დაქანცული სული მოასვენოს, მუდმივი მიწიერი ზრუნვა უკუაგდოს, გული დაიმშვიდოს, სულით ამაღლდეს, გრძნობით განსპეტაკდეს და ახალის გრძნობით შეუდგეს მძიმე უღლის წევას. ეს ერთადერთი დაწესებულება გახლავთ ადგილობრივი თეატრი“. ავტორი აღნიშნავს სცენისმოყვარეთა თავდადებას, რომლებიც უანგაროდ ემსახურებიან ქიათურლებისათვის ამ ფრიად მნიშვნელოვან საქმეს, მაგრამ ამავე დროს აღნიშნავს მათი მუშაობის ნაკლსაც, რაც, მუდმივი, გამოცდილი ხელმძღვანელის უყოლობით აიხსნება. მაგალითისათვის მოჰყავს 16 დეკემბრის წარმოდგენა — ა. ყაზბეგის „არსენა“ და წერს, რომ „თავი და თავი საქმე პიესის დედა-აზრის, იმის შინაარსის სრული შეგნება და გათვალისწინებაა, იმ მდგომარეობის

მართლად და უკლებლივ დასურათხატებაა, რომელშიც პიესის მოქმედი პირნი იმყოფებიან, და ამით მაყურებლებზე სრულის ზეგავლენის მოხდენა, რისთვისაც საჭიროა დრო, მომზადება და კარგი ხელმძღვანელობა, რაც ასე აკლიათ აქაურ უნგარო მუშაკთ“. ავტორის სიტყვით „არსენაში“ ქართულად გამოწყობილი პერსონაჟები იმერულ კილოზე სხაპასხუპით ღაპარაკობდნენ, რადგან ქართლ-კახური კილო იმერლებს, რომლებიც შორაპანს არ გასცილებიან, როგორაც არ ეხერხებათ...“ ავტორის სიტყვით არ ვარგოდა და არეული იყო მონაწილეთა ჩაცმულობა. ყოველივე ეს აქარწყლებდა ნაწარმოების მნიშვნელობას და მისი იდეური არსი მაყურებლებამდე სისრულით ვერ აღწევდა. მონაწილეთა შორის მაინც აქებდა სოფრომ ტარუაშვილს (პეტრე მოურავე), ევტროფი თალაკვაძეს (არსენა), სანდრო ყალაბეგიშვილს (სირაჯი) ა. ცაგარელის „მათიკოს“ მესამე მოქმედებაში, რომელიც ამავე საღამოს შეასრულეს. შეუდარებელი ყოფილა გიორგი ნუცუბიძე მიკიტან ოსეთას როლში, — „მათიკოში“. გაზეთი წერს გ. ნუცუბიძეზე, რომ „ნიჭიც შესწევს, საქმის სიყვარულიც, სამყოფი ენერგია და დაკვირვება აქვს და კარგი მსახიობი გამოვა, რომ ხელმძღვანელი ჰყავდეს. ასევე იტქმის თალაკვაძის შესახებაცაო“. ეს სიტყვები მთელი სისწორით გამართლდა. ყოფილმა მემანქანემ გიორგი ნუცუბიძემ და ყოფილმა მალაროს მუშამ ევტროფი თალაკვაძემ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ თავისი სასცენო ნიჭით და ოსტატობით სახელი მოიხვეჭეს ქართულ სცენაზე.

წარის წევრების ღვაწაღმრეზა

მიუხედავად მრავალი ნაკლისა, თეატრს არ აკლდა მაყურებელი. კიათურის მუშები შესანიშნავად ითვისებდნენ სცენიდან წარმოთქმულ სიტყვას. მით უმეტეს თუ ეს სიტყვა მათ ზებრძოლ სულისკვეთებას ეხმატელებოდა. მიუხედავად სას-

ტიცი ცენზურული პირობებისა და პოლიტიკის დევნისა, თეატრი ცდილობდა ასეთი სიტყვა მიეწოდებინა მაყურებლისათვის. ერთი ასეთი დევნის ამბავს მოგვითხრობს ევტროფი თალაკვაძე: „მახსოვს დავდგით ივანე გომართლის პიესა „წამხდარი სისხლი“. ეს პიესა აკრძალული იყო ცენზურის მიერ. შევადგინეთ აფიშა და „წამხდარი სისხლის“ მაგიერ ჩავწერეთ ერთი ნებადართული პიესის სახელი და წარუდგინეთ მაზრის უფროსს ნებადართვისათვის. მაზრის უფროსმა გადაშალა ნებადართულ პიესათა კატალოგი და რაკი ჩვენს მიერ წარდგენილი პიესის სახელი ამოიკითხა, დაგვრთო ნება და დავბეჭდეთ აფიშები. უკვე ეთამაშობდით პიესას „წამხდარ სისხლს“. ბოქაული ფილიპე კედია ზის პირველ რიგში და ვერ ისვენებს, ხან აღგება, ხან დაჭდება, შფოთავს, ხტის, ცმუკავს, საშინელ მღელვარებას განიცდის. მეორე თუ მესამე მოქმედების შემდეგ ვეღარ მოითმინა, და ამოვიდა სცენაზე. რა დარწმუნდა იმაში, რომ აფიშაში გამოქვეყნებული იყო სხვა პიესა და ჩვენ კი სინამდვილეში სხვას წარმოვადგენდით, — დაგვიხურა ფარდა, წარმოდგენა მოგვიხსნა, მოგვხვია ყველა მონაწილეთ სელი და წაგვიყვანა პოლიტიკის საპატიმროში. იმ ღამეს იქ გაუათენეთ და ვინ იცის რა ბედი გვეწეოდა, რომ მეორე დღეს შემოსხვევით არ მოსულიყო ქიათურაში ცნობილი მსახიობი და დრამატურგი შალვა დადიანი. შალვას გაეგო ჩვენი ამბავი და საჩქაროდ ამოვიდა პოლიციაში. მანამდე ვერავითარმა თხოვნამ ვერ მოუღბო კედიას გული, მაგრამ როგორც კი მოვიდა შალვა დადიანი და თავისებურად — დარბაისლურად გაესაუბრა, მყისვე მოიხარა წელში მოქაული კედია და მოწიწებით მოახსენა შალვას: „თუნდაც დავიღუპო სამუდამოდ, მაინც ვერ გაგაწბილებ, ბატონიშვილო“ და გაგვანთავისუფლა ყველანი. მაგრამ მე, როგორც მთავარი როლის შემსრულებელი, ამითვალწუნა კედიამ, გასაქანს არ მარღვედა. ჩემი იქ დარჩენა აღარ შეიძლებოდა და დავტოვე ქიათურა“. (ბ. ნაკაიძე „ევტროფი თალაკვაძე“, თბილისი, 1968 წ.).

ვასო ურუშაძე თავის მოგონებაში აღნიშნავს, რომ „ჭიათურის დრამატულმა საზოგადოებამ შემდეგ სეზონშიც მიმინვიო“, მაგრამ სხვა ცნობებით ეს არ დასტურდება. საერთოდ 1908-1909 წლების სათეატრო სეზონი ძალიან მკრთალია. სცენისმოყვარეთა წრე მართავდა წარმოდგენებს. მაგრამ ან წარმოდგენების რიცხვი პრესის მიხედვით, ძალიან ცოტაა. იუმცა ვ. ურუშაძე ირწმუნება, რომ თუ „პირველ სეზონში კეირაში ორი წარმოდგენა იდგმებოდა, მეორე სეზონში უკვე სამი იმართებოდაო“...

შეეჩერდებით ამ სეზონის ერთ წარმოდგენაზე, სახელდობრ ნ. გოგოლის „რევიზორზე“, რომელიც სცენისმოყვარეთა წრემ 25 და 26 აპრილს დადგა, დიდი მწერლის დაბადების 100 წლისთავის აღსანიშნავად. გოროდნიჩის როლი შესრულებია მასწავლებელ ი. გომელაურს, ხლესტაკოვის — ი. ვარაზაშვილს, ზემლიანკას — მითაიშვილს, ოსიპის — ს. ტარუაშვალს, ბობჩინსკის, — გ. ნუცუბიძეს, დობრიჩინსკის — ხუროძეს, ანა ანდრეევას — წერეთელს და მარია ანტონოვნას — ანთელიძეს. პრესის ცნობით კომედიას კარგად ჩაუვლია და ხალხი ნასიამოვნები დაშლილა.

1909 წლის მაისის შემდეგ, როცა ორი საგასტროლო წარმოდგენა ვასო აბაშიძეს გაუმართავს, შემოდგომამდე ჭიათურაში წარმოდგენები შეწყვეტილა, რადგან ძველ სარდაფში უკვე შეუძლებელი იყო მათი გამართვა (ეს შენობა შემდეგ წყალდიდობის დროს მდინარე ყვირილამ წააღწა).

1909-1910 წლების სეზონი.

შემოდგომისათვის შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს დასმარებით. თეატრად გადაკეთებული იყო ორსართულიანი შენობა რკინიგზის სადგურის ახლოს.

ეს შენობა გაიხსნა 25 ოქტომბერს რ. ფოსის დრამით „დამნაშავეა?“. გაზეთ „მომავლის“ ცნობით წარმოდგენა უფერული გამოსულა. „მომავალში“ ვკითხულობთ: „ჩვენ არ გვეგონა, თუ ასეთი პიესით გახსნიდნენ სეზონს. საჭირო იყო მეტი მომზადება, უკეთესი პიესის არჩევა...“ (გაზ. „მომავალი“ № 66, 1909 წ. 14 ნოემბ.). ამ სეზონში წარმოდგენების რიცხვი მცირე იყო, რადგან დრამატულ საზოგადოებას საშუალება არა ჰქონდა გამოცდილი რეჟისორი მოეწვია.

1910 წლის გაზაფხულს ქიათურაში ლადო მესხიშვილმა სამი წარმოდგენა გამართა თბილისის დრამატული დასის მსახიობთა მონაწილეობით. ითამაშეს „ჰამლეტი“. წარმოდგენა მეტად მკრთალი გამოსულა, რადგან მსახიობები მოუმზადებელნი ყოფილან. „სამაგიეროდ, მეორე დღეს „უბრეელ აკოსტამ“ მშვენიერად და თითქმის სრულის ანსამბლით ჩაიარა, ვკითხულობთ გაზ. „დროებაში“ (№ 59, 1910 წ. 16 მარტი).

ადგილობრივმა სცენისმოყვარეთა დასმა 1910 წლის ზაფხულს მრავალი წარმოდგენა გამართა, ა. სუმბათაშვილის „ღალატის“ დადგმაც კი შეძლო. „სახალხო გაზეთი“ (№ 49, 1910 წ. 6 ივლ.) წერდა რომ, მართალია, დადგმაში ლეფექტები იყო, მაგრამ უამისოდ ვერც ჩვენი დიდი ქალაქების გამოცდილი მსახიობები გადარჩებიან ხოლმეო“...ოთარბეგის როლის შესასრულებლად თბილისიდან საგანგებოდ მოუწვევიათ ვ. გუნია, რომელიც თავისი შესანიშნავი თამაშით, რა ექმა უნდა, დაამშვენებდა სპექტაკლს.

1910-1911 წ. წ. სეზონი ა. წუწუნავას რეჟისორობით

სცენისმოყვარეთა წრემ განაგრძო მოღვაწეობა 1910 წლის შემოდგომიდან. რეჟისორად მიიწვიეს ალექსანდრე წუწუნავა, რომელმაც სწორედ იმ წელს დაამთავრა მოსკოვის სამხატვრო თეატრის სარეჟისორო სასწავლებელი და შემოქმედებითი მოღვაწეობის დიდ იმედებს იძლეოდა. ქიათურის 30

დრამატულმა საზოგადოებამ მიიწვია არა მარტო ა. წუწუნა-
ნავა, არამედ მსახიობი ქალი მ. ქილარჯიშვილიც. ა. წუწუნას
პირველივე წარმოდგენებმა მაყურებელთა ცხოველი ინტერე-
სი გამოიწვია. „სახალხო გაზეთი“ (№ 179, 1910 წ. 9 დეკ.)
აღნიშნავდა „ცხოვრების გარეშეს“ წარმოდგენის შესახებ:

„... ხალხი თეატრს იმდენი მიაწყდა, რომ ბევრი უადგი-
ლობის გამო უკანვე გაბრუნდა. საზოგადოდ, ამ უკანასკნელ
ხანებში საზოგადოება ძალიან ეტანება თეატრს, რაც ჩვენის
აზრით ბატონი ა. წუწუნას შრომის ნაყოფად უნდა ჩაი-
თვალოს“. ხოლო მსახიობ მ. ქილარჯიშვილის შესახებ, რომე-
ლიც პიესაში მთავარ როლს ასრულებდა, ეწერა: „ქალბა-
ტონი ქილარჯიშვილი ეს მეორედ გამოდის ქიათურის სცენა-
ზე და ორივეჯერ ნათლად დაუმტკიცა აქაურ საზოგადოებას,
რომ იგი დაჯილდოვებულია ბუნებისაგან მსახიობის ნიჭით“.

ბრძოლა დრამატული საზოგადოების ირგვლივ

ზემოთ ჩვენ აღვნიშნეთ, თუ როგორ იყო იგნორირებუ-
ლი მუშების მოთხოვნა ქიათურის დრამატული საზოგადოების
წევრთა პირველ კრებაზე, რის გამოც კრება დატოვა ივა-
ნე გომართელმა და მთელმა რიგმა სხვა პირებმა. დრამატული
საზოგადოება შემდეგაც ყოველგვარად ცდილობდა აეცილები-
ნა მუშების გავლენა საზოგადოების საქმიანობაზე. ამავ-
დროს მუშები ვერ შედიოდნენ საზოგადოების წევრებად, რად-
გან საწევრო გადასახადი დიდი იყო — წელიწადში სამი მანეთი.
მუშები მოითხოვდნენ საწევრო გადასახადის შემცირებას,
მაგრამ ამაოდ. 1910 წელს შემდგარ დრამატული საზოგადო-
ების წლიურ კრებასთან დაკავშირებით გაზეთი „საქმე“
(№ 36, 1910 წ. 6 ნოემბ.) აღნიშნავდა: „ჩვენ გვინდა მკითხ-
ველების ყურადღება მივაქციოთ მხოლოდ იმ სამწუხარო
მოვლენაზე, რომელსაც ასე მაგრად აქვს ამ კურთხეულ დაბაში
ფესვები გადგმული და რომელზედაც აქაური ინტელიგენცია

ყურსაც არ იბერტყავს. ჩვენის აზრით, დრამატული საზოგადოება ისეთი კულტურული დაწესებულებაა, რომელიც ხელს უწყობს საზოგადო განვითარებას და წინმსწავლობას, და რომლის დანიშნულება არის მასის გათვითცნობიერება. ასეთ კულტურულ დაწესებულებაში მით უმეტეს უნდა ღებულობდნენ მუშები მხურვალე მონაწილეობას, რომ ხელი შეუწყონ თანამედროვე პიესების დადგმას და წარმოდგენებზე მეტი მუშების დასწრებას“.

გაზეთს მიაჩნდა, რომ ქიათურაში, სადაც რამდენიმე ათას ჩუშას მოუყრია თავი, მუშათა წარმომადგენლებს თეატრალურ საქმეების გამგებლობის უფლება ჰქონდათ. გაზეთში წერდნენ: „როდესაც ჩვენ, მუშები, რომელაღმე საზოგადოებაში კანდიდატის გაყვანას ვცდილობთ, ან ვინმეს მხარს ვუჭერთ, ეს იმიტომ კი არაა, რომ მათი იქ წამოსკუპება და სახელის ტარება გვაინტერესებს, არამედ იმიტომ, რომ მუშათა კითხვას თვალყური ადევნოს და რამდენადაც შეიძლება ცდილობდეს ამ კითხვის მუშათა სასარგებლოდ გადაჭრას“.

გაზეთი „საქმე“ სოციალ-დემოკრატიული მიმართულებისა იყო და ამიტომ სავსებით გასაგებია. რომ დიდ ყურადღებას აქცევდა ქიათურის დრამატული საზოგადოების გამემარცხენების საჭიროებას სარეპერტუარო პოლიტიკაში.

გიორგი ნუცუბიძე მოგონებაში აგვიწერს, თუ როგორ შეძლეს მუშებმა მასობრივად შესვლა დრამატული საზოგადოების წევრებად, რათა ხმის უმეტესობა ჰქონოდათ შემდეგ არჩევნებზე და მათთვის სასურველი პირები აერჩიათ დრამატულ საზოგადოების გამგეობის წევრებად: „დიდხანს იყო ამ საწევრო გადასახადის გარშემო ბრძოლა, ყოველ ყრილობაზე, რამდენიმე წელიწადს, მაგრამ რაკი ყრილობის წევრებმა ეს მოთხოვნა არ შეიწყნარეს, მუშები იძულებული გახდნენ სხვა გზას დასდგომოდნენ „რაკი ბრძოლაა — ბრძოლა იყოსო“: — თქვეს მარგანეცის მტვირთავმა მუშებმა, შეიკრიბნენ, მოაგროვეს ცხრაასი მანეთი და სამასი მუშა ერთად ჩაეწერა დრამატული საზოგადოების წევრებად 1910 წლის ყრილობაზე. ეს

ჩაწერა, მართალია, უფლებას არ აძლევდა ახლად ჩაწერილთ, რომ თავიანთი ხმები ამავე ყრილობაზე გამოეყენებინათ, რადგან ახლად ჩაწერილთ მხოლოდ შემდეგი წლის ყრილობაზე ეალეოდათ გადამწყვეტი ხმის უფლება წესდების ძალით, მაგრამ ეს იყო სამზადისი შემდეგი ყრილობისათვის...”

ალექსანდრე წუწუნავა განაგრძობდა მოღვაწეობას ჭიათურაში. როგორც ეტყობა, მას ენერგიულად მოუყიდნია ხელი წრის საქმიანობისათვის და ეფექტურად გამოუყენებია სამხატვრო თეატრის სასწავლებელში მიღებული ცოდნა. ჟურნალი „სალამური“ (№ 3, 1911 წ. 16 იანვ.) ა. წუწუნავას მოღვაწეობის შესახებ წერდა: „ისეთი მხატვრულად აწყობა დეკორაციებისა სცენაზე. ისეთი ხელოვნური გრიმი და ისეთი მწყობრი ანსამბლი წარმოდგენაში, როგორსაც ვხედავთ ჭიათურაში წუწუნავას მოსელის შემდეგ, მგონი, აქაურებს კი არა და თბილისსა და ქუთაისშიაც აამებდათ. ყველა ეს ასე იშვიათია დედაქალაქშიაც და ამას ახერხებს პატივცემული ახალგაზრდა რეჟისორი ჭიათურის ღარიბი სცენით და სცენისმოყვარეებით, რომლებსაც სცენისათვის მხოლოდ სამსახურის შემდეგ სცალიათ“. ამიტომ მის წარმოდგენებს დიდი ინტერესი გამოუწვევია მაყურებლებში. ჟურნალში წერენ, რომ „თუ აქამდე ჭიათურის თეატრი ნახევრად ივსებოდა, დღეს ტევა აღარსად არის და არც ერთ სპექტალზე ბილეთები აღარ იშოვება 6 საათის შემდეგ“... ჟურნალი აღნიშნავს, რომ განსაკუთრებით ინტერესს იჩენენ წარმოდგენებისადმი ჭიათურის მუშები. ეს ინტერესი გამოწვეული იყო იმ გარემოებით, რომ ა. წუწუნავა ცდილობდა წარმოსადგენად ისეთი პიესები შეერჩია, რომლებიც სოციალურ უთანასწორობაზე ლაპარაკობენ. სამწუხაროდ, ვერ მივაკვლიეთ ა. წუწუნავას მიერ ჭიათურაში დადგმული წარმოდგენების სრულ ნუსხას: პრესაში ამოვიკითხეთ ცნობები მხოლოდ 13 წარმოდგენის შესახებ. (გ. ნუცუბიძის ცნობით ა. წუწუნავას 45 წარმოდგენა უჩვენებია). მაგრამ ამ ცამეტი წარმოდგენიდანაც ჩანს რეჟისორის მისწრაფება ეჩვე-

ნებინა თანადროული სოციალური შინაარსის პიესები. ამ რიგის პიესებს ეკუთვნოდნენ ფ. კარევეის „უბედური ნაბიჯი“, ე. პროტოპოპოვის „ცხოვრების გარეშე“, ტ. რამიშვილის „მეზობლები“ და „ექიმი აშირბაჯიანი“, ი. გულისაშვილის „ცხოვრება ბრძოლა“, ა. ბეიერლინის „სამხედრო ბანაკში“ და ა. ყაზბეგის „არსენა“, რომლებიც მან სეზონის განმავლობაში დადგა.

სხვა ნაწარმოებთა შორის ა. წუწუნავას დაუდგამს პ. ირეიელის „ქრისტიანე“ (ე. ნინოშვილის მოთხრობის მიხედვით). ამ დადგმის შესახებ პატარა მოგონება არის დაცული სათეატრო მუზეუმში, რომელიც ეკუთვნის მირიან ჭანიშვილს. იგი წერს: „მოგეხსენებათ მაშინდელი თეატრების მუშაობა: ყოველი კვირაში ერთი ახალი პიესა უნდა მოგვემზადებინა. ასეთივე პირობებში მომზადდა „ქრისტიანე“, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც რეჟისორის მხრივ, ისე მონაწილეთა მხრივ რაღაც განსაკუთრებული დაძაბული მუშაობა ჩატარდა და მაყურებლებზედაც დიდი გავლენა მოახდინა, ასე რომ თუ სხვა პიესა კვირაში ერთხელ ძლივს იზიდავდა მაყურებელს, ეს პიესა სამჯერ წავიდა ზედიზედ და თეატრი მაინც მაყურებლებით სავსე იყო“.

„ეს სეზონი დაუვიწყარი ხანაა კიათურის თეატრის ისტორიაში — წერს თავის მოგონებაში გ. ნუცუბიძე (კრებული „კიათურის თეატრი“, თბილისი, 1937 წ.). — ნამდვილი ხელოვნება ამ სეზონში დაინახა კიათურის საზოგადოებამ, ნამდვილი ხელოვანნი ამ წელს აღიზარდნენ წუწუნავას ენერგიის და ნიჭის წყალობით. მის ხელში დაიდგა სეზონში 45 წარმოდგენა და დაესწრო 8610 მაყურებელი. არც ამდენი რიცხვი წარმოდგენებისა და არც ამდენი დამსწრე კიათურის თეატრს არ ახსოვდა არც ერთ წელში. წუწუნავამ სცენიმოსყვარეთათვის შემოიღო რკინის დისციპლინა, რამაც დიდი აღმზრდელობითი როლი ითამაშა. მანვე შეიმუშავა წესდება სცენისმოყვარეთათვის. ერთი სიტყვით, 1910-1911 წლის სეზონი იყო კიათურისათვის სეზონი თეატრალური ხელოვნების უმაღლეს წერტილზე“.

ლამდე ამადლებისა, წელი სცენისმოყვარეთა აღზრდისა და გამოცდილების შეძენისა, წელი მუშათა კულტურულად გათვითცნობიერებისა“.

არსებული ცნობების მიხედვით 1910-1911 წლების სეზონში ქიათურის სცენისმოყვარეთა წრეში მუშაობდნენ ქალები — მ. ანთელიძე, ა. გოგოლაშვილი, ა. იურკევიჩი, ნ. საღარაძე, ნ. სიხარულიძე, ს. ჩხეიძე. ვაჟები — გ. ანთელიძე, დ. ბურჭულაძე, ს. გაჩეჩილაძე, ა. გოგობერიძე, გოგოლაშვილი, ი. გომელაური, პ. დადეაძე, ი. ვანელი, ი. ვარაზაშვილი, ვასაძე, ბ. ლეჟავა, კ. ლეჟავა, ს. მდინარაძე, ჭ. მიშველიძე, ალ. მითაიშვილი, მ. მწარიშვილი (ქანიშვილი), ნაკაშიძე, გ. ნუცუბიძე, ს. ტარუაშვილი, ნ. წულუკიძე, კ. ჯაფარიძე. გაზაფხულზე მათ მიემატათ მსახიობი ქალები ნინო დავითაშვილი და ეველინა წუწუნავა (ა. წუწუნავას და).

წარმოდგენებში ზოგჯერ თვითონ ა. წუწუნავაც თამაშობდა. ეურნალი „სალამური“ (№ 3, 1911 წ.) წერს: „ის ხანგამოშვებით იღებს თვითონ როლებს, მაგრამ როცა აიღებს, ისეთს შეფერებულს, რომ მარტო გამოჩენითაც სცენაზე საზოგადოებას აღფრთოვანებაში მოიყვანს ხოლმე... იმისი თამაში სანიმუშოდ უნდა ჩაითვალოს“.

ა. წუწუნავას წასვლის მიზეზი

სამწუხაროდ, ა. წუწუნავა ქიათურაში მხოლოდ ერთი სეზონი მოღვაწეობდა. სეზონის დასასრულს კი იძულებული იყო წრის ხელმძღვანელობისათვის თავი დაენებებინა, მიუხედავად იმისა, რომ თავისი დადგმებით კარგი სახელი დაიმსახურა. მისი წასვლის მიზეზების შესახებ სიტყვას ვაძლევთ გ. ნუცუბიძეს. მოგონებებში იგი წერს: „წუწუნავას დროს უკვე სამკაოდ განვითარებული მუშები გზავნიდნენ დელეგაციას ჩეჟისორთან და მოითხოვდნენ რეპერტუარის გადახალისებას, — სოციალური შინაარსის პიესების დადგმას, მოითხოვდნენ

თეატრის მარცხნივ წაყვანას, რასაც აწუწუნავა ანგარიშს უწევდა. ამიტომ იყო, რომ წუწუნავამ დიდი ყურადღება, სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა მუშა-მაცურებელთა და სცენისმოყვარეთა შორის. ამიტომ იყო, რომ მისი ბენეფისი იყო არა უბრალო, ჩვეულებრივი ბენეფისი, არამედ იუბილე და დიდი რაღაც ტრიუმფი. სცენისმოყვარეებმა მას ოქროს საათი უძღვნეს და ზუსტათა დელეგაციასთან ერთად სთხოვეს, რომ მომავალ სეზონშიაც დარჩენილიყო ჭიათურაში. წუწუნავა სიამოვნებით დათანხმდა. დრამატული საზოგადოების გამგეობას არ მოეწონა მუშების ასეთი ყურადღება წუწუნავას მიმართ და მასთან დაინახა რა მუშების მასობრივად ჩაწერა საზოგადოების წევრებად, აშკარად დაუდგა თვალწინ საფრთხე, რომელიც მომავალ წელს მის ბუნაგს ჩანგრევას უქადდა. ამიტომ იყო, რომ გააფთრებული ეტაკა რეჟისორ ალექსანდრე წუწუნავას და მოხსნა სამსახურიდან, რათა ამით შეეჩერებინა მუშათა წემოჭრა თეატრალურ საქმიანობაში. გამგეობამ მოხსნა წუწუნავა და მის მაგიერ მოიწვია ვალერიან შალიკაშვილი. მოტივი ასეთი საქციელისა. წუწუნავას მიმართ იყო ვითომ ის, რომ გამგეობას არ ჰქონდა სახსარი მისთვის ეძლია 70 მანეთი ჯამგირი თევში და ერთი ბენეფისი წლიურად. ოფიციალური მოტივი წუწუნავას მოხსნისა ვითომ უსახსრობა იყო, ისე კი კულუარებში ჩურჩულებდნენ, რომ სოციალური შინაარსის პიესებს დგამს წუწუნავაო და ნაციონალისტურ პიესებს კი ყურადღებას არ აქცევსო“.

მუშების გამარჯვება დრამატული საზოგადოების გამგეობის არჩევნებში

გ. წუცუბიძე აგვიწერს, თუ როგორ ჩატარდა დრამატული საზოგადოების 1911 წლის ყრილობა, როდესაც ყრილობაში მონაწილეობა მიიღეს წინა წელს წევრებად ჩაწერილმა მუშებმა. „არასოდეს დამავიწყდება დრამატული საზოგადოების

1911 წლის ყრილობა, —წერს გ. ნუცუბიძე. — გათენდა ყრილობის დღე. დაფაცურდნენ ნაციონალისტური პარტიები, ჩამოიყვანეს საჩხერიდან კნენები, თავადიშვილები — ეს ბებერი პრაპორშნიკები და, წარმოიდგინეთ, საავადმყოფოდანაც კი იმ დღისათვის გამოიყვანეს ერთი ავადმყოფი და საკაცეთი ჩამოიტანეს თეატრში ხმის მისაცემად, მაგრამ მაინც ვერაფერს გახდნენ. რომ შემოვიდა წინა ყრილობაზე წევრებად ჩაწერილი სამასი დარაზმული მუშა — ეს ბრძოლისათვის განწყობილი ბობოქარი ძალა — ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურ პარტიებს ელდა ეცათ და რა ხრიკებს არ მიმართეს, მაგრამ მაინც დამარცხდნენ ამ ყრილობაზე. მათ ნანგრევებზე არჩეული იქნა ახალი გამგეობა — მუშური ელემენტებისაგან შემდგარი. ასეთი იყო მაშინდელი ბრძოლა ნაციონალისტურ პარტიებთან“...

1911-1912 წწ. სეზონი ვ. შალიკაშვილის რეჟისორობით

ამ სეზონში დრამატულმა საზოგადოებამ რეჟისორად. მოიწვია ვალერიან შალიკაშვილი, რომელიც ერთი წელიწადი მოსკოვის სამხატვრო თეატრთან არსებულ სარეჟისორო კურსებზე სწავლობდა. მასთან ერთად მოწვეული იყვნენ მსახიობი ქალები: ნ. ჯავახიშვილი და ა. ლოლუა, ხოლო თებერვალში. მათ მიემატა მსახიობი ნიკო გვარამე. ვალერიან შალიკაშვილი, გარდა რეჟისორობისა, თითქმის ყველა წარმოდგენებში იღებდა მონაწილეობას და შესანიშნავად თამაშობდა.

სათეატრო სეზონი წარმატებით ჩატარდა. გაზეთი „თემი“ (№ 55, 1912 წ. 23 იანვარი) ქიათურის თეატრზე წერდა: „სიამოვნებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ წარმოდგენებს ხალხი ყოველთვის ბლომათ ესწრებოდა და წარმოდგენებით მადლიერია. ეს აიხსნება ერთის მხრივ, რეჟისორის შრომით და მეორეს მხრივ სცენისმოყვარეთა თავგამოდებულ მუშაობით, საქმის სიყვარულით“...

სეზონის წარმატებას აღნიშნავს გ. ნუცუბიძე. მოგონება-

ში ის წერს: „წუწუნავას შემდეგ 1911 წლის აგვისტოს რიცხვებში, კვლავ გვესტუმრა რეჟისორად ვალერიან შალიკაშვილი. თუ მან პირველად 1906-1907 წლებში განსაკუთრებული კვალი ვერ დააჩნია ჩვენს სცენას, რადგან იგი მაშინ სულ ახლადგამოსული იყო სასცენო ასპარეზზე და თანამშრომელნიც გამოუტდელი ჰყავდა, სამაგიეროდ 1911-1912 წლებში შეავსო დანაკლისი. მისი ხელმძღვანელობით სეზონში დაიდგა 42 წარმოდგენა და დაესწრო 8133 მაყურებელი. შალიკაშვილი წერდა პიესებს, რეჟისრობდა, თამაშობდა სცენაზე და ერთი სიტყვით, ის ჩვენი სცენისათვის საჭირო მუშაკი იყო. მას თავისი მოხდენილი თამაშით არაერთხელ დაუტკბია კიათურის საზოგადოება. მის მიერ განხორციელებული „დარისპანი“ არასოდეს წაიშლება კიათურელ მაყურებელთა მეხსიერებიდან“.

28 თებერვალს შალიკაშვილმა „დარისპანის გასაჰირი“ წარმოადგინა ავტორის, დავით კლდიაშვილის თანდასწრებით და მოხიბლა დარისპანის როლის ბრწყინვალე შესრულებით. დავით კლდიაშვილს მაყურებლებმა ოვაციები მოუწყვეს, ათჯერ გამოიძახეს, ხოლო დრამატული საზოგადოების გამგეობამ ნიშნად პატივისცემისა ოქროს ნიშანი — ქნარი მიართვა.

სეზონში ნიკო გვარამძემ თავი ისახელა დრამატული როლების შესრულებით. განსაკუთრებით კარგად ითამაშა მოწაფე ფელიქსის როლი შვაიერის დრამაში „ნიშანი ყოფაქცევაში“ და ნეზნამოვის როლი ა. ოსტროვსკის კომედიაში „უდანაშაულოდ დასჯილნი“.

გაზაფხულზე დასს მიემატა ქუთაისის თეატრის ახალგაზრდა მსახიობი იანვო აპტალიდი და მთელი რიგი როლები შეასრულა. 13 მაისს ვ. შალიკაშვილმა დადგა გ. სუნდუქიანის კომედია „პეპო“. ზიმზიმოვის როლი შეასრულა საგანგებოდ თბილისიდან მოწვეულმა მსახიობმა ვასო აბაშიძემ.

სეზონის განმავლობაში თეატრმა აღნიშნა ისტორიული თარიღები, — სახელდობრ: 30 ოქტომბერს გაიმართა ი. ჭავჭავაძის ხსოვნის აღსანიშნავი საღამო, ხოლო 15 იანვარს — გ. ერისთავის ხსოვნის აღსანიშნავი წარმოდგენა. ამ უკანასკნელი წარ-

მოდგენის შესახებ გაზეთი „თემი“ (№ 55, 1912 წ. 23 იანვარი) გვატყობინებს: „პირველად მასწავლებელმა ივ. გომელაუჩმა წაიკითხა გ. ერისთავის ბიოგრაფია. შემდეგ წარმოდგინეს „სამზადისი“ და გ. ერისთავის 3 მოქ. კომედია „გაყრა“. წარმოდგენამ კარგად ჩაიარა. შემდეგ გაიმართა აპოთეოზი — სცენაზე თავი მოეყარა ყველა ადგილობრივ სცენის მოღვაწეს. გ. ერისთავის სურათი ყვეაღილებით იყო შემკული. პირველად დრამატული საზოგადოების თავმჯდომარემ ს. ტარუაშვილმა მოკლე სიტყვა წარმოსთქვა და აღნიშნა გიორგი ერისთავის საზოგადო მოღვაწეობა და გვირგვინით შეამკო სურათი. მსახიობმა ვალ. ზალიკაშვილმა კარგად წაიკითხა გელას ლექსი, დაწერილი გ. ერისთავის დაბადებიდან 100 წლის შესრულების გამო. საზოგადოება ბლომად დაესწრო, კმაყოფილი დარჩა და ხანგრძლივი ტაშის ცემით დააჯილდოვა წარმოდგენაში და აპოთეოზში მონაწილეობის მიმღებნი“.

საინტერესო წარმოდგენა გამართულა ჭიათურაში სეზონის მიწურულში. 28 ივლისს ბერძნულად წარმოუდგენიათ ერთ-მოქმედებიანი ვოდეილი „ავტონირიასტო“, ქართულად კი ა. ყაზბეგის „არსენა“. არსენას როლი შეუსრულებია მსახიობ იანგო აბტალიდის, ტომით ბერძენს. ბერძნულ ვოდეილში უთამაშნია ათინიდან ჩამოსულ ბერძენ მსახიობს ი. ავლონიდის. იანგო აბტალიდი დაიბადა ქუთაისში 1895 წელს. მისი მამა იყო მშენებელი — ტექნიკოსი და ქუთაისიდან ჭიათურაში გადმოვიდა სამუშაოდ. იანგო აბტალიდიმ დაწყებითი განათლება ჭიათურაში მიიღო და მოწაფეობიდანვე მონაწილეობდა ჭიათურის დრამატული წრის წარმოდგენებში. 1911 წლიდან მუშაობდა ქუთაისის თეატრში მსახიობად. სეზონის დამთავრების შემდეგ ჭიათურაში მოდიოდა და მონაწილეობას იღებდა სცენისმოყვარეთა წარმოდგენებში. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ცნობილი იყო, როგორც თვითმოქმედი დრამატული წრეების ხელმძღვანელი. მუშაობდა ჭიათურაში და საქართველოს სხვა დაბა-ქალაქებში. საგრძნობი დამსახურება მიუძღვის თვით-

მოქმედი ხელოვნების განვითარებაში. ამჟამად პენსიონერია და ცხოვრობს ჭიათურაში.

ჩვენ შევეკითხეთ პატივცემულ იანგოს დაწვრილებით ეცნობებინა 1912 წელს გამართულ ქართულ-ბერძნული წარმოდგენის ამბავი. მან მოგვითხრო, რომ ჭიათურაში ბევრი სხვადასხვა ეროვნების ხალხი ტრიპლებდა და მუშაობდა მაღაროებში. იყო საკმაო რიცხვი ბერძნებისაც, მეტწილად თურქეთიდან, ტრაპიზონის ვილაიეთიდან, —მშენებელი მუშები, ტექნიკოსები, მეფურნეები და სხვ. ჭიათურაში იყვნენ აგრეთვე ბერძნები — შავი ქვის მაღაროების მფლობელნიც და სწორედ მათ მოჰყავდათ სამუშაოდ თავიანთი ტომის მუშები, ჭიათურაში მათ ჰქონდათ თავიანთი საკრებულო, სასადილო და ყავახანა.

28 ივლისს გამართულ წარმოდგენას დიდი ინტერესით უსმენდნენ ქართველებიც და ბერძნებიც. ამ წარმოდგენაზე მოხდა ორი ერის თეატრალური კულტურის ურთიერთგაცნობა. შემდეგ ჭიათურაში ბერძნული დრამატული წრეც კი არსებობდა, რომელიც დროგამოშვებით მართავდა წარმოდგენებს. წრის მუშაობას ხელმძღვანელობდა იანგო აპტალიდი.

1912-1913 წწ. სეზონი

ეს თეატრალური სეზონი შედარებით სუსტი იყო წარსულებზე, რადგან მთელი რიგი მიზეზების გამო, დროზე ვერ იქნა მოწვეული გამოცდილი რეჟისორი. სეზონი გაიხსნა და რეჟისორობა იკისრეს წრის წევრებმა გ. ნუცუბიძემ, მ. ჰანიშვილმა და ს. ტარუაშვილმა. შემდეგ დროებით მორიწიეს მსახიობი ქალი ბარათაშვილი. დეკემბერში კი წრის რეჟისორად მოწვეული იქნა ქუთაისის თეატრის მსახიობი დავით ჩარკვიანი. გ. ნუცუბიძის ცნობით სეზონში გაიმართა 33 წარმოდგენა, რომლებსაც დაესწრო 6225 მაყურებელი.

პრესა უმაყოფილებას გამოსთქვამდა სეზონის სისუსტის

გამო. „სახალხო გაზეთში“ (№ 822, 1913 წ. 14 თებ.) ვკითხულობთ, რომ „ქიათურის საზოგადოება ა. წუწუნავამ და ვ. შალიკაშვილმა მიაჩვიეს ხელოვნურად დადგმულ პიესებს, ესთეტიკურად აღფრთოვანებას და წლევანდელმა სეზონმა ეს ვერ შეძლო“.

მაგრამ სეზონი დაამშვენა ქუთაისის მსახიობთა ამხანაგობის წარმოდგენებმა, რომლებიც გაიმართა 2 და 3 აპრილს და 3 და 4 მაისს („მარგარიტა გოტიე“, „ნაპოლეონ და ჟოზეფინა“, „ოიდიპოს მეფე“ და „ანტიგონე“). წარმოდგენებში მონაწილეობას იღებდნენ: ნ. ჩხეიძე, მ. მდივანი, ა. იმედაშვილი, გ. არაღელი-იშხნელი, მ. ქორელი და სხვანი. გაზეთი „დილა“ (№ 30, 1913 წ. 9 აპრ.) ამ გასტროლებზე წერდა: „ქიათურის საზოგადოება, გადამეტებული არ იქნება რომ ეთქვას, ნამდვილ გონებრივ და ესთეტიკურ სიამოვნებას განიცდიდა, რაც ქუთაისის დრამატული დასის მიერ იყო გამოწვეული...“

ამ სეზონში წრეს შეემატა ახალგაზრდა სცენისმოყვარე თამარ აბაშიძე (შემდგომ ცნობილი მსახიობი). პირველი გამოცდებიდანვე მან ყურადღება მიიქცია თავისი მოხდენილი თამაშით. გაზეთი „მერცხალი“ (№ 14, 1913 წ. 18 იანვ.) წერდა თამარ აბაშიძის შესახებ: „ჩვენ არა ერთხელ აღგვინიშნავს ამ ახალგაზრდა სცენისმოყვარის სასცენო ნიჭი, იმედია დრამატული საზოგადოება მისი ნიჭის განვითარებას ხელს შეუწყობს“. ზოლო ამაზე ადრე გაზეთი „თემი“ (№ 91, 1912 წ. 1 ოქტ.) წერდა: „თუ აბაშიძის ასული იმუშავებს, მომავალში კარგი მსახიობი დადგებაო“.

ამ სეზონში თეატრმა აღნიშნა ა. ცაგარელის გარდაცვალების 10 წლისთავი. წარმოდგენილი იქნა მისი კომედია „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“ და ი. გომელაურმა წაიკითხა რეფერატი ა. ცაგარელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ.

8 და 9 ივნისს ქიათურის თეატრში დიდი ზეიმით ჩატარდა ვაჟა ფშაველას პატივსაცემი საღამოები. ვაჟა ფშაველა ქიათურაში პირველად ჩამოვიდა, მისი ნახვის მსურველი ბევრი

იყო და ამიტომ გაიმართა ორი საღამო. ორივე საღამოს დარბაზი ხალხით იყო გაჭედილი. თვით ვაჟამ წაიკითხა ლექსები, რასაც მასუბრებლები „ერთსულოვანი ტაშის ცემით ეგებებოდნო“ — წერს „სახალხო გაზეთი“ (№ 915, 1913 წ. 15 ივნ.).

1913-1914 წწ. სეზონი

ეს სათეატრო სეზონი შინაარსიანი იყო თავისი რეპერტუარით, თუმცა სოციალ-დემოკრატიული პრესა უკმაყოფილებას გამოთქვამდა, რომ ისტორიული შინაარსის ნაწარმოებები ჭარბობსო. ჭიათურაში რეპერტუარის შერჩევის საკითხზე კვლავ გრძელდებოდა ბრძოლა. დრამატული საზოგადოების გამგეობაში კვლავ გაქლიერდნენ ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური ფენების წარმომადგენლები და გარკვეულ გავლენას ახდენდნენ რეპერტუარზე. თბილისის და ქუთაისის გაზეთები ათავსებდნენ რეცენზიებს ჭიათურის თეატრის წარმოდგენებზე და თავისი პარტიულობის მიხედვით ტენდენციურად უდგებოდნენ ამა თუ იმ პიესის შეფასებას. მაგალითად, 15 თებერვალს წრემ წარმოადგინა ვ. გუნიას დრამა „და-ძმა“. სოციალ-დემოკრატების ბურჟუაზიული „სახალხო გაზეთი“ (№ 1121, 1914 წ. 21 თებ.) აქებდა დადგმას და წერდა: „წარმოადგინეს ისტორიული დრამა ვ. გუნიას „და-ძმა“, თუმცა ბევრჯერ უთამაშიათ აქ ეს პიესა, მაგრამ ხალხს მაინც იზიდავს. ამ საღამოსაც დარბაზი გაჭედილი იყო ხალხით... ხალხი კმაყოფილი დარჩა და ბევრჯერ გამოიწვიეს მოთამაშენი“... ამავდროულად წერდა: „...ითამაშეს „და-ძმა“, ეს მობერებული პიესა ყველაზე ცუდის და საღამოს არ შეეფერებოდა. ბევრი ამბობდა, რომ სადმე სხვაგან წასავალი იყოს, წავიდოდით. უთეატროდ ჭიათურელებს გაუჭირდებათ, მაგრამ მათთვის საჭიროა სცენაზე

დაინახონ სხვა სულის გმირები, ვიდრე ოტია ჯოლია არის...“
შემდეგ გაზეთი. აღნიშნავდა, რომ ჭიათურის მცხოვრებთა ოთხ-
მოცი პროცენტი მშრომელებისაგან შედგება, „დემოკრატია
სიახლეს დაეძებს და მას ვერ დააკმაყოფილებს ოტია ჯოლიას
მიერ სამშობლოს გაყიდვა. ეს საფეხური დემოკრატიათა გაი-
არა, და როდესაც ამას ალღოს ვერ უღებს დაწესებულების
ზეთაურები — ისინი ძალაუვნებურად უნდა ჩამოშორდნენ საქ-
მეს“. გაზეთი წერდა, რომ რეპერტუარის საკითხის განხილ-
ვისას ხმა უნდა ჰქონდეთ მშრომელთა ფართო მასებს. სამ-
ღურავს გამოთქვამდა, რომ ჭიათურის მოწინავე მუშები
აქტიურად არ არიან ჩაბმული თეატრის საქმეებში და არ ცდილო-
ბენ დანერგონ სცენაზე თანამედროვე შინაარსის რეპერტუარი.

ამ სეზონში წრის რეჟისორად მოწვეული იყო კონსტან-
ტინე ანდრონიკაშვილი. გარდა ამისა, წრეში მუშაობდნენ პრო-
ფესიონალი მსახიობები არეთა ლოლუა, მარგარიტა ქილარ-
ჯიშვილი, ანდრო მურუსიძე და კირილე მაჭარაძე.

წრეში მოვიდნენ ახალი ძალებიც, მათ შორის პატუ
ლოლაძე, რომელსაც პრესის ცნობით უკვე საკმაო ნიჭი გამო-
უჩენია. პ. ლოლაძე საბჭოთა პერიოდშიც მუშაობდა ჭიათუ-
რის თეატრში, როგორც მსახიობი და რეჟისორი.

ამ სეზონში მნიშვნელოვანი ფაქტი იყო მწერალი ქალის
ეკატერინე გაბაშვილის სტუმრობა ჭიათურაში. 9 მარტს ჭია-
თურის სცენისმოყვარეთა წრემ ითამაშა მისი პიესა „ნილილის-
ტა“.

27 ივნისს გაიმართა ეგნატე ნინოშვილის გარდაცვალები-
დან 20 წლისთავის აღსანიშნავი საღამო. საღამოს მოწყობის
ინიციატორები იყვნენ ჭიათურელი მუშები. მოგვყავს საინტე-
რესო ინფორმაცია ამ საღამოს შესახებ, რომელიც მოთავსე-
ბული იყო გაზეთ „აზრში“ (№ 84, 1914 წ. 29 ივნ.): „სანამ
ჭიათურის სახალხო უნივერსიტეტის საზოგადოება, ან ღრე-
მატული საზოგადოება გადაწყვეტდნენ ნინოშვილის გარდაც-
ვალების 20 წლისთავის აღსანიშნავად საღამოს გამართვას,

მანამდი დადგა ეს კითხვა ჭიათურის მოწინავე მუშებში. მუშებმაც, რასაკვირველია, გადაწყვიტეს მათი ძვირფასი მასწავლებლის ხსოვნის აღსანიშნავი საღამო გამართულიყო. ამისათვის აირჩიეს კომისია, სამი კაცისაგან შემდგარი და მიმართეს სახალხო უნივერსიტეტის საზოგადოების გამგეობას, რათა გაეზარათ ნინოშვილის საღამო. გამგეობამ მიიღო ეს წინადადება და შეუდგა საღამოს სამზადისს. მთელი ამ ხნის განმავლობაში მუშები გულის ფანქვალთ ელოდნენ ნინოშვილის საღამოს. ეს საღამო არაჩვეულებრივი უნდა ყოფილიყო ჭიათურაში და, აი, ასეც მოხდა. ეს დღე ჩვენთვის, მუშებისათვის, არაჩვეულებრივი დღეა, დღეს გვაქვს ჩვენი სულის და გულის ხვაშაიდის გამომხატველის ეგნატე ნინოშვილის საპატივსაცემო საღამო. ყველას გამოუჩვეველი სიხარული იპყრობს, ყველა გულის ფანქვალთ მოელის საღამოს მოახლოებას. ჯერ კიდევ კარგა ხანია საღამოს დაწყებამდის და თეატრის ეზო მუშებითა და ნოქრებით აივსო. ხალხი ბუზივით ირევა. სალარო ხუთ საათზე გაიღო, ორი-სამი საათის განმავლობაში გაიყიდა ყველა ბილეთები. ბევრი უბილეთოდ დარჩა და უკმაყოფილო გაბრაუნდა სახლისაკენ. მთელ დარბაზში სამარისებული სიჩუმეა. უცებ ჩაქრა ელექტრონი და სცენაზე გამოჩნდა ჩვენი საყვარელი მწერლის ეგნატე ნინოშვილის ყვავილებში ჩასმული სურათი. მარჯვნივ და მარცხნივ სურათისა იდგა მუშათა ხორო კავსადის ლოტბარობით. ხორო მღერის სამგლოვიარო ჰიმნს „ტანჯვის ალში ვიწვევბოდი“. საზოგადოებაში დიდი შთაბეჭდილება დატოვა ამ ჰიმნმა, მხურვალე ტაშისცემით დააჯილდოვეს მომღერალნი და ჰიმნი გაამეორებინეს. ამის შემდეგ სცენაზე გამოჩნდა ლექტორი ქალი ქრისტიანე შარაშიძე. მას დიდი ტაშის ცემით შეეგება საზოგადოება. ქრისტიანე შარაშიძემ გადმოგვიშალა თვალწინ და დაგვანახვა, თუ ვინ იყო ეგნატე ნინოშვილი, რა ღვაწლი მიუძღვის მას საზოგადოებაში და სიტყვაკაზმულ მწერლობაში; მან თვალწინ დაგვიყენა ნინოშვილის გმირების სულისკვეთება, ალაპარაკა ჩვენს წინაშე

„მოსე მწერალი“, „ტარიელ მელავეძე“, „გოგია უიშვილი“ და სხვა. ქრისტიანე შარშაძის ლექცია ხალხს მოეწონა და ლექტორი ტაშისცემით დააჯილდოვა. მეორე განყოფილებაში გამოვიდა ახალგაზრდა პოეტი გალაქტიონ ტაბიძე და წაიკითხა თავისი ლექსი ნინოშვილის მიმართ, რამაც საზოგადოება დიდ აღტაცებაში მოიყვანა. შემდეგ გამოდის გიორგი ქუჩიშვილი, რომლის დანახვაზედაც მუშებში იგრიალა ტაშმა და გაისმა ვაშას ძახილი. მან წაიკითხა თავისი მშვენიერი ლექსი „ხსოვნის სიმბოლო“. პოეტი მხურვალე ტაშისცემით დაასაჩუქრეს. შემდეგ წაიკითხა თავისი პატარა, მაგრამ მგრძნობიარე ლექსი ჭარლამ რუხაძემ. ბოლოს სკრიპკაზე დაუკრა სერებრიაკოვმა. მესამე განყოფილებაში იმღერა მუშათა ხორამ სანდრო კავსაძის ლოტბარობით მუშური სიმღერა „სიმინდსა თოხნა დაუწყოთ“. დასასრულ მარტო კავსაძემ იმღერა დაბნელებულ სცენაზე „მთაო გადმიშვი“ და „ურმული“. საზოგადოება დიდი ნასიამოვნები დარჩა. ეს საღამო არაჩვეულებრივი იყო ქიათურაში და დაუვიწყარი დარჩება“.

შემდეგი სეზონები

1914 წლის ზაფხულს დაწყებულმა მსოფლიო ომმა საგრძნობლად შეუშალა ხელი ქიათურის თეატრის მოღვაწეობას. „დღევანდელმა უმაგალითო ომმა ბევრი ჩვენი საზოგადო დაწესებულება არივ-დარივა — წერდა გაზეთი „სახალხო ფურცელი“ (№ 380, 1915 წ. 13 სექტემბერი). — განსაკუთრებით კი თეატრს დააჩინა მან თავისი დაღი. ამ მხრივ ყველაზე ცუდ პირობებში ჩავარდა ქიათურის თეატრი. ეს ერთი წელია ქიათურაში შეწყდა წარმოდგენები. სცენისმოყვარენი მიმოიფანტნენ, ზოგი ომში წაიყვანეს და ზოგი ლუკმა პურის საძებნელად სხვადასხვა კუთხეში მოედო. დაქირავებული არტისტების ყოლა კი დრამატულ საზოგადოებას არ შეეძლო უსახსრობის

გამო. ამგვარად წარმოდგენების მართვა შეუძლებელი გახდა, მიიძინა იმ საქმემ, რომლის შექმნისათვის დიდი ენერგია და შრომა დაიხარჯა“.

ჭიათურის ძველმა სცენისმოყვარეებმა 1914-1915 წლებში რამდენიმე წარმოდგენის გამართვა მაინც მოახერხეს, ხოლო 1915 წლის შემოდგომიდან რეჟისორის მოწვევაც შეძლეს. ეს გახლდათ მსახიობი ვასო არაბიძე. იგი ცნობილი იყო თავისი პროგრესული შეხედულებებით. 1905 წლის რევოლუციის აქტიური მონაწილე — ის გადასახლებული იყო არხანგელსკში, მაგრამ გამოიქცა და მოსკოვში მეთაურობდა ქართველთა რაზმს, რომელიც რევოლუციის დროს გამოყოფილი იყო შაქსიმ გორაკის დასაცავად. ამავე დროს მონაწილეობას იღებდა მოსკოვის ბარიკადებზე ხელჩართულ ბრძოლებში პოლიციასთან და შავ-რაზმელებთან.

გაზეთმა „თანამედროვე აზრმა“ (№ 193, 1915 წ. 25 ოქტ.) აღნიშნა მისი მიწვევა როგორც სასიხარულო მოვლენა: „მობილიზაციის შემდეგ ჭიათურამ დაკარგა სიცოცხლის ნიშანწყალი. ჭიათურაში დაახლოებით 12 ათასი კაცი მუშაობდა. ბევრი ბრძოლის ველზე გაიწვიეს, ბევრმა უმუშევრობის გამო თავის ნებით დატოვა ჭიათურა. მართალია აქ მუშაობს რამდენიმე ასეული მუშა, მაგრამ ეს ხომ ზღვაში წვეთია. მუშების ასეთ მცირე რიცხვს აღარ შესწევს ღონე შეებრძოლოს ძალზე გაუქუდმართებულ ცხოვრების პირობებს და ამიტომ უხდებოთ აუტანელ პირობებში ცხოვრება. საღღესო კითხვა დღიური ლუკმის ძიებაა და ომში გაწვევის შიში. მიუხედავად ამისა, მუშები კულტურულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაზე ხელს მაინც ვერ იღებენ. ნივთიერ საზრდოსთან მას გონებრივი საზრდოც ესაჭიროება. მუშა ეწაფება ყოველდღიურ ჟურნალ-გაზეთებს და გარბის თეატრისაკენაც. ამ გარემოებამ გააბედვინა ადგილობრივ სცენისმოყვარეთა ჯგუფს რეჟისორად მოეწვია ბატონი ვასო არაბიძე. არც მოტყუებულან: არაბიძე გულწრფელად შეუდგა ამ სიმპათიურ საქმეს. რამდენიმე

წარმოდგენა უკვე გაიმართა. არც ერთ წარმოდგენაზე თავისუფალ სკამს ვერ იშოვიდით. ხალხი ყოველთვის ბლომად ესწრება...”

ვასო არაბიძემ წრის რეპერტუარში უპირატესობა სოციალური უთანასწორობის შინაარსის პიესებს დაუთმო. მის დროს დაიდგა, პ. ირეთელის „დამარცხებულნი“, მისივე „სოფლის გმირები“ (ე. წინოშვილის მოთხრობის მიხედვით), ი. გედევანიშვილის „გამცემი“. მაგრამ შემდეგ სეზონში კი კვლავ შეწყდა წარმოდგენების მართვა.

ამ ხნის ქიათურის თეატრის მდგომარეობაზე გ. ნუცუბიძე თავის მოგონებებში წერს:

„...გამოცხადდა მსოფლიო ომი, რომელმაც განადგურებადღე მიიყვანა ქვეყნიერება და, რასაკვირველია, არც ქიათურას დასდგომია კარგი დღე. გამოცხადდა ზღვებზე ბლოკადა, შეჩერდა შავი ქვის გაზიდვა, დაეცა მრეწველობა და მასზე მატერიალურად დამოკიდებული საზოგადოებები საგონებელში ჩავარდნენ. ჩვენი სცენა სულს ითქვამდა მხოლოდ და მხოლოდ შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს. სუბსიდიით და რაკი აღნიშნულმა საბჭომ ომის მიერ გამოწვეული კრიზისის გამო სუბსიდია თეატრს ვეღარ მისცა — სცენისმოყვარეთა წრე იძულებული გახდა დროგამოშვებით გაემართა წარმოდგენები. ფულის ნაკლებობას დაერთო სცენისმოყვარეთა ნაკლებობაც, რადგან ომის გამო ბევრი მათგანი წავიდა ქიათურიდან, სცენა დრამატულმა საზოგადოებამ რეჟისორის მოწვევა, მაგრამ უსუბსიდიოთ მუშაობა მოუხერხებელი შეიქმნა და ამიტომ იძულებული გახდნენ ძველი სცენისმოყვარეები: სოფრომ ტარუაშვილი, მირიან ჭანიშვილი და გიორგი ნუცუბიძე, შემოეღოთ მორიგი რეჟისორობა და დროგამოშვებით გაემართათ წარმოდგენები, რათა საქმე სრულიად არ შეჩერებულიყო და თეატრის კარები არ გამოკეტილიყო. ამ საშინელი ომის გამო საზოგადოებაც მოდუნდა, დაეცა სულით და არავეითარი გასართობები აღარ აინტერესებდა. 1917 წელს, თვითმპყრობე-

ლობის დამხობის შემდეგ, ხალხი სიხარულს მიეცა, კვლავ ახმაურდა და მოთხოვნილება თეატრისადმი ძველებურზე უფრო მეტად გაიზარდა. წრემაც, რასაკვირველია, მიაქცია ყურადღება საზოგადოების მოთხოვნას, დაიწყო საკუთარი ძალით მუშაობა, მაგრამ აქ მას წინ გადაეღობა ერთი რამ: მოთხოვნილება იმდენად დიდი შეიქმნა, რომ არსებული დარბაზი ვეღარ იტევდა ყველა მსურველს და ხშირად მოზღვაებული ხალხი იძულებული ხდებოდა უკან დაბრუნებულიყო. სახალხო სახლის აგების იდეა დიდხანია არსებობდა საზოგადოებაში და მან უფრო გაიღვა ფესვები გიორგი ზდანოვიჩის გარდაცვალების შემდეგ, რადგან შავი ქვის მრეწველებმა განიზრახეს თავიანთი საბჭოს ყოფილი თავმჯდომარის ზდანოვიჩის სახელის უკვდავსაყოფად აეშენებინათ სახალხო სახლი ქიათურაში. 1918 და 1919 წლებში უფრო მწვავედ დაისვა ეს საკითხი, რასაც ვითომდა გამოეხმაურნენ შავი ქვის მრეწველთა საბჭო, ადგილობრივი ქალაქის თვითმმართველობა, ქიათურა-საჩხერის რაიონის კოოპერატიული კავშირი. შემდეგ ამ საზოგადოებებმა თითქოს საექსპორტო საზოგადოება „ჩემოც“ ჩაითრიეს ამ საქმეში და გვპირდებოდნენ ბრიუსელის ტიპის სახალხო სახლი უნდა ავაშენოთ ქიათურაშიო, მაგრამ დაპირება დაპირებად დარჩა და სახალხო სახლის მაგიერ ჩვენ დაგვრჩა მხოლოდ ამ დიდი იდეის გარშემო დაწერილი აუარებელი ოქმები. ასეთი იყო მენშევიკების „დახმარება“. ამრიგად, ქიათურის თეატრი დარჩა ერთობ გაპირვებულ მდგომარეობაში, სრულიად უსახსროდ. აღარც სუბსიდია არავისაგან, არც საკმაო სათეატრო დარბაზი, და ამის გამო საქმემ უკვე უკან დახევა იწყო. 1919 და 1920 წლებში სრულიად მოღუწდა ჩვენი თეატრი, დაავადდა, მას დახმარება, შველა სჭირდებოდა, მკურნალობა იყო საჭირო, მენშევიკური ხელისუფლება კი სულ სხვა ზრახვებით იყო გატაცებული და ამ ფრიად საჭირო და სიმამათიური საქმისათვის არ ეცალა...”

ჭიათურის საბჭოთა თეატრი. ოციანი წლები

პირველი წარმოდგენები

1921 წელს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა.

გამოცოცხლდა თეატრალური ცხოვრება, შეიქმნა მთელი რიგი ახალი თეატრები.

საბჭოთა ხელისუფლებამ ძველი წყობიდან ცუდი მემკვიდრეობა მიიღო. მენშევიკური მმართველობის უკუღმართი საქმიანობის შედეგად, ჩვენი ქვეყანა ეკონომიურ კატასტროფაში მივიდა. ასეთ პირობებში საბჭოთა მთავრობას, რა თქმა უნდა, პირველ ხანებში ყველა თეატრის შენახვა არ შეეძლო და მხოლოდ ეგრეთწოდებულ აკადემიურ თეატრებს უწევდა ფინანსიურ დახმარებას.

ამ თეატრთა რიცხვში მოხვდა ქიათურის თეატრიც. პროფ. გ. ბუხნიკაშვილი

ფესიულმა დასმა ქიათურაში 1921 წლის შემოდგომაზე იწყო მოღვაწეობა. უფრო ადრე კი, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველ დღეებში, 1921 წლის მარტის დამდეგს, შეიკრიბნენ ქიათურის სცენისმოყვარენი და შეუდგნენ წარმოდგენების მართვას. ამ წარმოდგენების გამგებელი იყო მირიან ჭანიშვილი, რეჟისორები კი მირიან ჭანიშვილი და გიორგი ნუცუბიძე. წრეში მუშაობდნენ: თამარ აბაშიძე, ნატალია კაკაბაძე, ნატალია სიხარულიძე, ბორის გამრეკელი, შალვა ვაშაძე, ბიტოლი ლეჟავა, ჭაბუკ მიშველიძე და სხვ. სუფლიორი — აკაკი ბელიაშვილი.

წარმოდგენები დროგამოშვებით იმართებოდა.

ქიათურის პროფესიული თეატრის 1921-1922 წწ.

საზონი მ. ჟორელის ხელმძღვანელობით

მირიან ჭანიშვილი დამტკიცებული იქნა ქიათურის აკადემიური თეატრის გამგედ და შეუდგა სეზონის სამზადისს. რეჟისორად დანიშნა მიხეილ ქორელი. დასში მიიწვიეს მსახიობები ნინო ჩხეიძე, ვერა მარგველაშვილი. ახალგაზრდა მსახიობები: ნიკო გოძიაშვილი, შოთა მანაგაძე და დავით ჩხეიძე (ქუთაისელი). 1921 წლის ზაფხულს დასი შეუდგა მუშაობას.

ქიათურის თეატრის ამ ხანის მდგომარეობის დასახასიათებლად მოგვყავს მირიან ჭანიშვილის მიმართვა მთავარ სახელოვნო კომიტეტისადმი 1921 წლის 27 აგვისტოს თარიღით (დოკუმენტი დაცულია სათეატრო მუზეუმის არქივში). ჭანიშვილი წერს: „თანახმად თქვენ მიერ დამტკიცებული ხარჯთაღრიცხვისა, ქიათურის აკადემიურ თეატრში შესდგა დასი და პირველი აგვისტოდან შეუდგა კიდევაც ფაქტიურად მუშაობას, ე. ი. პიესების მზადებას. რაც შეეხება სეზონის გახსნას — ძლიერ შეგვიშალა ხელი თეატრის შეკეთების დაგ-

ვიანებამ, რაც გამოიწვია უმთავრესად მასალების უქონლობამ, რომელიც ამ შეკეთებისათვის აუცილებელი საჭირო იყო. ყოველ შემთხვევაში მთლად არა, მაგრამ მინიმუმი თეატრის შეკეთებისა 1 სექტემბრისათვის იქნება დასრულებული და ამავე დღეს ე. ი. 1 სექტემბერს ვაპირებთ სეზონის გახსნას. ამას წინათ ჭიათურის რევკომის თავმჯდომარის ხელით სრული მოხსენება გამოგიგზავნეთ ჩვენი მოქმედებისა და გთხოვდით, რომ მისივე ხელით გამოგეგზავნათ ცოტა ფული, მაგრამ სამწუხაროდ, მას თქვენ ვერ ენახეთ და წერილი უკანვე ჩამოიტანა. უნდა მოგახსენოთ, რომ უფულობით ძლიერ გაჭირვებული ვართ და გთხოვთ, რომ ამ მოხსენების მომტანის ხელით გამოგვიგზავნოთ აუცილებლად ფული. ეს პირი გახლავთ ზაქარია გიორგის ძე ვაშაძე, — ჭიათურის „რაბისის“ მდივანი. აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ ჩემს მიერ წარმოდგენილი ხარჯთაღრიცხვა, რომლითაც ყოველთვიური თეატრის ხარჯი განისაზღვრებოდა ექვსი მილიონით — სრული არ გამოდგა. თეატრის ისეთი აუცილებელი წვრილმანი ხარჯები დასჭირდა, რომლის გათვალისწინება წინდაწინ ყოველად შეუძლებელი იყო და უმთავრესად კი მსახიობთა მიერ ნამუშევარი ზედმეტი რეპეტიციები და ზედმეტი საათები. მოგეხსენებათ, რომ ახლად დაწყებული საქმეა, ახალი პიესების მზადებაა — კვირაში გადიან თითქმის 12-14 რეპეტიციას. ამან კი დიდი თანხა შეადგინა. მე ამ დღეებში თვითონ ვეახლებო და დაწვრილებით მოხსენებას. და დამატებით ხარჯთაღრიცხვას, როგორც დასის შესანახად, აგრეთვე თეატრის შენობის საბოლოოდ მოსასრულებლად — წარმოგიდგენთ. ეს იქნება 4 სექტემბერს, რადგან უნდა დავესწროთ ქ. თბილისში „რაბისის“ რწმუნებულთა ყრილობას. მანამდის კი განმეორებით გთხოვთ, შემოხსენებული ვაშაძის ხელით გადმოგვიგზავნოთ ფული არა ნაკლები ექვსი მილიონისა, რომელიც საჭიროა ავეისტოს ჯამაგირის დასარიგებლად, გარდა ზედმეტი ნამუშევრებისა...”

ჭიათურაში საბჭოთა თეატრის ეს პირველი სეზონი გაიხსნა 4 სექტემბერს.

თეატრს მაყურებელი არ აკლდა, რადგან ჭიათურელები მოწყურებულნი იყვნენ თეატრის ორგანიზებულ მუშაობას. სეზონი გაგრძელდა თებერვლის დამლევამდე და ამ ხნის განმავლობაში თეატრმა უჩვენა რვა ახალი დადგმა. მათ შორის მაყურებლის დიდი ინტერესი გამოიწვია ნ. შიუკაშვილის დრამამ რევოლუციურ თემაზე „სულელმა“.

სათეატრო სეზონები ზ. ხონელის, მ. ქორელისა და ნ. გამრეკელი-თორელის ხელმძღვანელობით

1922-1923 წწ. სათეატრო სეზონში რეჟისორად მოწვეული იყო შალვა ხონელი. იგივე ხელმძღვანელობდა 1923-1924 წწ. სეზონსაც. 1924-1925 წწ. სათეატრო სეზონში რეჟისორებად მოწვეულნი იყვნენ მ. ქორელი და ნ. გამრეკელი-თორელი, ქორელმა ადრე დაანება თავი ჭიათურას და სეზონი ნ. გამრეკელმა დაამთავრა. შემდეგი 1925-1926 წწ. სათეატრო სეზონი ამხანაგობის სახით იყო ორგანიზებული. ამ სეზონის დასში იყვნენ, ქალები — ნ. ბერძენიშვილი, ნ. კაკაბაძე, ვ. მარგველაშვილი, ნ. სირბილაძე, ნ. სიხარულიძე, თ. ღვინიაშვილი, ნ. წინამძღვარი; ვაჟები — ვ. კობელი, გ. კოსტავა, ნ. კრავეიშვილი, დ. კილუჩაძე, ს. ლეჟავა, ა. ლითანიშვილი, გ. ნუცუბიძე, დ. ჩხეიძე, ლ. ციციავი, დ. ჭანტურია და სხვ.

ეს დაწყებითი ოთხი სათეატრო სეზონი არ განირჩეოდა დიდი მხატვრული ღირსებით, მიუხედავად იმისა, რომ დასს საკმაოდ გამოცდილი ხელმძღვანელები ჰყავდა. ძალიან იგრძნობოდა რეპერტუარში თანამედროვე შინაარსის ნაწარმოებების უქონლობა.

ორი სეზონი პ. ფრანგიშვილის ხელმძღვანელობით

1926-1927 და 1927-1928 წწ. სათეატრო სეზონებში თეატრს ხელმძღვანელობდა პავლე ფრანგიშვილი. სხვა გამოც-

დილ რეჟისორებთან განსხვავებით, მან ახალგაზრდული ენერგიით მოჰყიდა საქმეს ხელი. მთავარი ყურადღება მიაქცია რეპერტუარის განახლებას და ამ მხრივ საგრძნობ წარმატებას მიაღწია. თუ გადავთვალიერებთ ამ წიგნის ბოლოში მოთავსებულ სარეპერტუარო ნუსხას, დავრწმუნდებით, რომ ეს სეზონები ძველი სეზონებიდან საგრძნობლად განსხვავდებოდა თანამედროვე შინაარსის პიესების სიმრავლით აქ ვხედავთ ბ. ლავრენევის „რღვევას“, ს. ტრეტიაკოვის „იღრიალე, ჩინეთო“-ს, გ. ბუხნიკაშვილის და შ. გაჩეჩილაძის საბჭოთა შინაარსის კომედიას „კომისარი მოსკოვიდან“, მ. ჯავახიშვილის რომანის „ჯაყოს ხიზნების“ ინსცენირებას. აქვეა სანდრო შანშიაშვილის სოციალური ხასიათის პიესები „ამბოკარი“ და „მთრახნის პანაშვიდი“. რეპერტუარში წარმოდგენილია ქართული კლასიკური დრამატურგიაც.

ამ სეზონში წარმოდგენილი ზოგიერთი პიესა დიდი წარმატებით იდგმებოდა შემდეგ სეზონებშიც. ასეთი იყო, მაგალითად ბ. ლავრენევის „რღვევა“, რომელიც სამამულო ომამდე შერჩა კიათურის თეატრის რეპერტუარს.

1926-1927 წწ. სათეატრო სეზონის დასში იყვნენ ქალები — თამარ აბაშიძე, ვ. ბეჟუაშვილი, ნატალია კაკაბაძე, ნ. ბერძენიშვილი, დარეჯან მელიქიშვილი, ნინო ნინონი, ნატალია სიხარულიძე, მერი ტყემალაძე; ვაჟები — შალვა ბეჟუაშვილი, შალვა დარსაველიძე, ბიძინა ღურმიშიძე, მიხეილ ვაშაძე, გიორგი კიკნაძე, ალექსანდრე ლეჟავა, ბიტოლი ლეჟავა, სავლე ლეჟავა, ანტონ ლითანიშვილი, გიორგი ნუცუბიძე, გრიგოლ ტყაბლაძე, ზაქრო ურუშაძე, პავლე ფრანგიშვილი. შემდეგ 1927-1928 წწ. სეზონში დასს გამოაქლდა ვ. ბეჟუაშვილი, ნინო ნინონი, ნ. ბერძენიშვილი, შალვა ბეჟუაშვილი და ანტონ ლითანიშვილი, ხოლო დაემატა: არეთა ლოლუა, ელენე სიბილა, ალექსანდრა სიხარულიძე, ჭიჭიკო აბაკელია, ვარდენ ადამია, ალექსანდრე ალაზნისპირელი, ალექსანდრე თარხნიშვილი, ვასო კობელი, შალვა მუგვანაძე, ვარლამ ჩხიკვაძე, მიხეილ ჯუღელი.

პრესა თავიდანვე კარგ შეფასებას აძლევდა პ. ფრანგი-
წვილის მოღვაწეობას. ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“ (№ 1,
1927 წ.) წერდა: „ჭიათურა მეტად გულგატეხილი იყო წარსული
სეზონების უსისტემო მუშაობით და ცოტა უნდობლად უყუ-
რებდა მომავალ სეზონსაც. მაგრამ მოლოდინი არ შესრულდა...
დასი, როგორც სჩანს, დიდი აზარა და არც გამოჩენილი სახე-
ლებითაა აჭრელებული, მაგრამ უნდა ითქვას სიმართლე,
რომ ამ პატარა დასის მუშაობამ ყურადღება მიიპყრო“.
ჟურნალი იტყობინება, რომ დასის კარგი მუშაობა უკვე
პირველი წარმოდგენიდან გამოიჩვენა. ჟურნალი წერდა,
რომ მიუხედავად ათასგვარი დაბრკოლებისა, სეზონში პ. ფრა-
ნგიშვილს ჯერ არც ერთი წარმოდგენა არ უჩვენებია
მოუმზადებელი და საჩქაროდ შეთითხნილი, ყველა დადგმას
ეტყობა დაკვირვება და დამუშავება, ახალი შტრიხების შეტანა,
პიესები მოფიქრებით არის დადგმული.

პ. ფრანგიშვილის ბიოგრაფია

პავლე იაკობის ძე ფრანგიშვილი დაიბადა 1897 წელს
თბილისში, ხელოსნის ოჯახში. ნამდვილი მისი გვარია ყანდი-
ნაშვილი. სწავლობდა თბილისში და სწავლის დროს სცენის-
მოყვარეთა წარმოდგენებში მონაწილეობდა. 1912-1913 წლებში
სწავლობდა თბილისის ქართულ თეატრთან არსებულ დრამა-
ტულ კურსებზე. მისი პედაგოგები იყვნენ ქართული თეატრის
გამოჩენილი მსახიობები ლადო მესხიშვილი და ვალერიან გუნია.
1913 წელს ჩარიცხეს მსახიობად თბილისის ქართულ დრამა-
ტულ დასში. გამოდიოდა პატარა როლებში. ამავე დროს
მონაწილეობას იღებდა თბილისის სახალხო თეატრების წარ-
მოდგენებში და კონცერტებში. 1915 წელს გაიწვიეს ჯარში,
საიდანაც დაბრუნდა 1917 წელს და განაგრძო მუშაობა მსა-
ხიობად და დრამატული წრეების ხელმძღვანელად. 1921 წელს

მსახიობად იყო რუსთაველის თეატრის დასში. 1922 წელს განათლების სახალხო კომისარიატის დავალებით ფოთში მოაწყო თეატრი და ერთი სეზონი მას ხელმძღვანელობდა. შემდეგ მუშაობდა მსახიობად და რეჟისორად სხვადასხვა თეატრებში. 1926 წელს დაინიშნა ქიათურის თეატრის ხელმძღვანელად და თავისი საინტერესო დადგმებით თავიდანვე მიიპყრო მაყურებლის ყურადღება. ამ დროიდან ქიათურის თეატრს „მუშათა თეატრი“ ეწოდა და ის მუდამ ამართლებდა ამ სახელს, მუშათა აუდიტორიისათვის გამიზნული მოწინავე რეპერტუარით.

1928-1929 წწ. სეზონი კ. ანდრონიკაშვილის ხელმძღვანელობით

ამ სეზონში რეჟისორად მოწვეულმა კ. ანდრონიკაშვილმა მთელი რიგი საინტერესო დადგმა განახორციელა, კერძოდ მან დადგა ე. ტოლერის „ჰოპლა, ჩვენ ვცოცხლობთ“.

1929-1930 წწ. სეზონი პ. ფრანგიშვილის ხელმძღვანელობით

- 1929 წელს პ. ფრანგიშვილი კვლავ დაუბრუნდა ქიათურის თეატრს.

სამაზრო აღმასკომის დახმარებით პ. ფრანგიშვილს შესაძლებლობა მიეცა ხელახლა შეეკეთებინა თეატრის შენობა. წესრიგში მოიყვანეს სცენის ტექნიკური მოწყობილობა, გააქეთეს მბრუნავი სცენა. შენობა ძველი იყო, გადაკეთებული იყო თეატრად ორსართულიანი შენობიდან, უკვე საჭირო იყო ახალი, საგანგებოდ აგებული შენობა, მაგრამ ჯერჯერობით

ადგილობრივ ორგანიზაციებს თანხები არ გააჩნდა მის ასაგებად.

ჟურნალმა „დროშამ“ (№ 21, 1929 წ. 20 ნომბ.) აუწყა მკითხველს ჭიათურის თეატრის 1929-1930 წწ. სეზონის გახსნა. ჟურნალი წერდა: „ცხრა ნომბერს გაიხსნა ჭიათურის ქართული დრამის სეზონი ს. შანშიაშვილის პიესა „ბრაზით“. წლეულს ჭიათურის თეატრს უხდება მუშაობა ფრიად ხელსაყრელ პირობებში. ადგილობრივი ხელმძღვანელობა დიდ ყურადღებას აქცევს დრამას და დასის შესანახად და თეატრის გასაუმჯობესებლად გადადებულია საკმაო თანხა. ყურადღება მიექცევა მუშების ფართოდ მიზიდვას თეატრში. ამ მიზნით შემოღებულია სააბონომენტო სისტემა. დასი აგრეთვე გამართავს წარმოდგენებს ქარხანა-მალაროების კლუბებში: პერევისაში, მღვიმეში, რგანში და სხვაგან. თეატრის დასაახლოებლად მუშა-მაყურებელთან მოეწყობა საუბრები ხელოვნების შესახებ. ჭიათურის თეატრის შენობა შეკეთებულია საფუძვლიანად. მოეწყო ლენინის კუთხე, მსახიობთა დასასვენებელი ოთახი, დაიგო ახალი იატაკი, გაფართოებულია საპირფარეშოები, შენდება სახელოსნო დეკორაციების დასამზადებლად“...

პრესა თეატრის ცალკე დადგმებზეც წერდა და აძლევდა მათ ღირსეულ შეფასებას. მაგალითად, გაზეთი „ახალგაზრდა კონუნისტი“ (№ 570, 1929 წ. 24 დეკ.) აქებდა პ. ფრანგიშვილის მიერ 1928 წლის 28 მარტს დადგმულ ბ. ლავრენევის „რდევას“. დამდგმელს განსაკუთრებით კარგად აქვს დამუშავებული პიესის პირველი მოქმედებაო — ვკითხულობთ რეცენზიაში — მიზანსცენები ამ აქტში პირდაპირ გეომეტრიული სისწორით არის მოცემული. მხატვრული თანმიმდევრობა, ფერთა მოხდენილი შეგუება ბოლომდის მისდევს პიესასო.

თეატრის გასტროლები თბილისში

ჭიათურის თეატრის 1929-1930 წწ. სათეატრო სეზონის ერთი შესამჩნევი მხატვრული მიღწევებით ხასიათდებოდა,

რომ პ. ფრანგიშვილმა სეზონის დამლევს თავისი დადგმები თბილისის მაყურებელს უჩვენა. 1930 წლის 16 აპრილს თბილისის ყოფილ სახალხო სახლში დაიწყო ჰიათურის თეატრის საგასტროლო წარმოგენები. სულ გაიმართა ათი წარმოდგენა. ნაჩვენები იყო თეატრის ხუთი დადგმა: ს. შანშიაშვილის „ბრაზი“ (იგივე „ყამირი“) და „პროტექცია“, ია ეკალაძის „ზეინკალი“, ა. აფინოგენოვის „მგლის ბილიკი“ და ვ. გაბესკირიას „ზღვაური“. ეს არსებითად იყო ჩვენება იმისა, თუ როგორი წარმატებით ფლობდა თეატრი თანამედროვე შინაარსის თემატიკას.

თეატრს არ აკლდა მაყურებელი და ამ მაყურებელმა წარმოდგენებს ძალიან კარგი შეფასება მისცა. ასევე კარგად შეაფასა ჰიათურის თეატრის მოღვაწეობა პრესამ. გაზეთი „კომუნისტი“ (№ 95, 1930 წ. 30 აპრ.) საგასტროლო წარმოდგენების შესახებ წერდა: „... არ შეიძლება ითქვას, რომ ყოველი დადგმა და მსახიობთა თამაში უნაკლოა, მაგრამ ეტყობა, რომ ჰიათურის მუშათა თეატრს, თავისი ხელმძღვანელის, პ. ფრანგიშვილის მეთაურობით ჩაუტარებია დიდი მუშაობა და მიუღწევია საგრძნობი შედეგისათვის...“

ოცდაათიანი წლები

თეატრის წარმატება თანამედროვე საზოგადოებაში ჩეხეთში

ოცდაათიანი წლების ქართული თეატრის რეპერტუარში წამყვანი ადგილი თანამედროვე საზოგადოებაში პიესებს ეკავათ. შეგვიძლია დავასახელოთ თანამედროვე ქართული ისეთი ნაწარმოებებიც კი, რომლებიც პირველად ქართული სცენაზე იხილა მაყურებელმა. ასეთები იყო, მაგალითად, ა. ჟორდანიას „ლაფგარი“, კ. ბუაჩიძის „სიძე“, გ. დარისპანაშვილის „ბრძანება № 104“, „ხიდქვეშ“ და „არინა“, სანდრო შანშიაშვილის „პროტექცია“, გ. გორდამის „შხამიანი გველები“, ა. ბელიაშვილის და მ. ჯაფარიძის „მეტოქენი“. შესაძლებელია ზოგიერთი არც თუ დიდი მხატვრული ღირსებისა იყო, მაგრამ თეატრის მიერ თანამედროვე საზოგადოებაში პიესების დამკვიდრების ცდა მაინც მოსაწონი იყო.

ამ პერიოდში ქართული თეატრში დაიდგა თანამედროვე, სა-

ბჭოთა შინაარსის პიესები: პ. სამსონიძის „სალტე“, პ. კაკაბაძის, „ყვარყვარე თუთაბერი“ და „კოლმეურნის ქორწინება“, ს. კლდია-წვილის „გმირთა თაობა“, ი. ვაკელის „აპრაქუნე ჭიშკიმიელი“, გ. ბააზოვის „მუნჯები ალაპარაკდნენ“, ს. შანშიაშვილის „ფოლა-დაური“, გ. მდივნის „სამშობლო“, ვ. გაბესკირიას „მათი ამბავი“ და სხვ.

პ. ფრანგიშვილს კარგად ჰქონდა შეგნებული საბჭოთა თეატრის მთავარი ამოცანა—ეჩვენებინა თანამედროვე ცხოვრება თავეისი მდიდარი შინაარსით. თავის საინტერესო წიგნში „რანახე და განვიცადე“, რომელიც შემდეგ ხანებში დაწერა (დაიბეჭდა თბილისში 1963 წელს) იგი წერდა: „(ცნობილია, რომ ყველა თეატრი საკუთარი რეპერტუარის შექმნისათვის უნდა იბრძოდეს. ისიც, ცნობილია, რომ ორიგინალური დრამატურგიის გარეშე თანამედროვე თეატრის არსებობა და განვითარება შეუძლებელია, რომ რეპერტუარი საზღვრავს თეატრის სახეს და მიმართულებას. აქედან ცხადი ხდება, რომ ხვედრითი წონა რეპერტუარის შერჩევის დროს თანამედროვე ცხოვრების ამსახველ პიესებს ჰქონდა, აქვს და ექნება. სწორედ ზემოთ ნათქვამი მოსაზრება იყო ფუძე, რაზედაც შენდებოდა ჭიათურის თეატრის სამუშაო გეგმა-რეპერტუარი. ამასთან ერთად ვცდილობდით რეპერტუარი არა ცალმხრივი, არამედ მრავალფეროვანი და მიმზიდველი ყოფილიყო, რისთვისაც საჭირო და აუცილებელი ადგილი კლასიკურ მემკვიდრეობასაც ჰქონდა განკუთვნილი. რა თქმა უნდა, ამასთან ერთად არ ვიფიქრებდით კოლექტივში შემავალ ძალთა შესაძლებლობას და — მუხლს ისე ვშლიდით, როგორც საბანი გვწოდებოდა“...

პავლე ფრანგიშვილი შეეცადა შეექმნა პიესა ჭიათურის მარგანეცის მრეწველობის მუშათა ცხოვრებიდან. ასეთი პიესის დასაწერად მან მიმართა დრამატურგ ია ეკალაძეს.

ია ეკალაძემ ეს თხოვნა შეასრულა და დაწერა პიესა „ზეინკალი“. პიესაში მოქმედება გაშლილი იყო ჭიათურის მუშათა ცხოვრე-

ბის ფონზე და ეხებოდა მუშათა გამომგონებლობის საკითხს. პიესა დაიდგა ჭიათურის თეატრში 1929-1930 წწ. სეზონში და მუშა-მაყურებლის მოწონება დაიმსახურა.

გარდა ამისა პავლე ფრანგიშვილმა დახმარებისათვის მიმართა ცნობილ დრამატურგს და თეატრის მოღვაწეს შალვა დადიანს, რომელიც ჭიათურის თეატრთან იმთავითვე იყო დაკავშირებული. ფრანგიშვილმა სთხოვა დაეწერა პიესა ჭიათურის მაღაროელთა ცხოვრებიდან. შალვა დადიანმა შეასრულა ეს თხოვნა, დაწერა კომედია „ცოცხრი და ლოკოკინა“, რომელიც აგვიწერდა ჭიათურის მარგანეცის მრეწველობის მუშათა ცხოვრებას, მათ ბრძოლას შრომითი წარმატებისათვის და სააწრმოო გეგმების შესრულებისათვის. კომედია თეატრმა დადგა 1931-1932 წ. წ. სეზონში და მასაც წარმატება ხვდა წილად. გაზეთი „ახალგაზრდა კომუნისტი“ (№ 64, 1932 წ. 17 მარტი), აუწყებდა რა თავის მკითხველს შალვა დადიანის ამ პიესის დადგმის შესახებ, აღნიშნავდა, რომ „მიმდინარე წლის სეზონის რეპერტუარი უმთავრესად საწარმოო ხასიათის პიესებისაგან შესდგება, რითაც თეატრმა შემოიკრიბა მუშა მაყურებელთა საკმაო მასა...“ აღსანიშნავია, რომ პ. ფრანგიშვილმა თავითონაც დაწერა თანამედროვეობის ამსახველი პიესა, „ქარავანი“, საკოლმეურნეო თემაზე, რომელიც დაიდგა ჭიათურის თეატრში. ამ ნაწარმოებმა მაყურებლის დიდი ინტერესი გამოიწვია. გაზეთი „კომუნისტი“ (1934 წ. 16 მარტი) „ქარავანის“ შესახებ წერდა: „პიესის შინაარსი აღებულია აღმოსავლეთ საქართველოს სოფლის ცხოვრებიდან. იგი შეეხება სოფლის მეურნეობის სოციალისტური რეკონსტრუქციის საკითხს. საკოლმეურნეო მშენებლობის თანდათანობითი ზრდა, საკოლმეურნეო ვაჭრობის შემოღება, პარტიის ხაზის სწორი გატარებისათვის ბრძოლა, კულაკების პროვოკაცია და საკოლმეურნეო მშენებლობისათვის მათი მხრივ წინააღმდეგობის გაწევა, პრაქტიკული მშენებლობის ფაქტები — აი, რაც არის რელიეფურად მოცემული პიესაში“.

თარგმნილი პიესები

ჩვენ აღვნიშნეთ, თუ რა დიდ ყურადღებას აქცევდა თეატრი თანამედროვე შინაარსის ქართული ორიგინალური პიესების დანერგვას თავის რეპერტუარში. ასევე ყურადღების ცენტრში იყო თარგმნილი საბჭოთა პიესებიც. ოცდაათიან წლებში თეატრმა დადგა: ა. აფინოგენოვის „შიში“, ვ. კირშონის „პური“, ა. ბრუშტაინის „გაგრძელება იქნება“, ძმ. ტურისა და შეინინის „პირისპირ“, ა. კობეცის „გუტა“ და ა. კორნეიჩუკის „პლატონ კრეჩეტი“. ყველა ეს პიესა საკმაოდ მხატვრული გემოვნებით იყო განხორციელებული. მაგალითად, „პლატონ კრეჩეტის“ დადგმის შესახებ ქუთაისის გაზეთი „სტალინელი“ (1936 წ. 18 თებ.) წერდა: „პლატონ კრეჩეტი“ ისე ორიგინალურად განასახიერა ჭიათურის მუშათა თეატრმა რეჟისორ პ. ფრანგიშვილის ხელმძღვანელობით, რომ ჩვენ გულწრფელი სალამის მეტი არაფერი დავგრჩენია. პ. ფრანგიშვილს ამ დადგმით სრული უფლება აქვს განაცხადოს — თეატრმა უღვოდ გაიმარჯვა, და თუ მსახიობები ა. ალაზნისპირელი (პლატონი), მ. ჩუბინიძე (ბერესტი), თ. მაკარაშვილი (ლიდია), გ. კეველიშვილი (არკადი), თ. აბაშიძე (მარია), ნ. კაკაბაძე (ბოჩკარიოვა), უ. სამხარაძე (სტიოპა) და გრ. ტყაბლაძე (ბუბლიკი) ასე კარგად ასრულებენ როლებს, ამ მსახიობებთან ერთად პ. ფრანგიშვილსაც მაღლობა ეკუთვნის“.

თეატრი საკმაოდ ყურადღებას აქცევდა კლასიკური ნაწარმოებების დადგმასაც. თეატრმა ოცდაათიან წლებში შემდეგი კლასიკური პიესები დადგა: ა. ოსტროვსკის „უდანაშაულო დამნაშავენი“, სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“, უ. შექსპირის „ქირეულის მორჩულება“ და „ოტელო“, ლოპე დე-ვეგას „ცხვრის წყარო“.

პავლე ფრანგიშვილმა ტრაგედია „ოტელო“ დადგა 1934-1935 წწ. სათეატრო სეზონში და სპექტაკლში მთავარი როლის შესასრულებლად ამ როლის შეუდარებელი შემსრულებელი ალ. იმედაშვილი მოიწვია. იაგოს როლს ასრულებდა ორი ახალგაზრდა მსახიობი მ. ვაშაძე და გ. დარისპანაშვილი. ასევე ორი შემსრულებელი ჰყავდა დეზდემონას: ა. სიხარულიძე და თ. ლოლაძე. კასიოს როლს ვ. არეშიძე თამაშობდა, როდერიგოს — გ. კიკნაძე, ბრაბანციოს — მ. ჩუბინიძე. გაზეთმა „ჭიათურის მაღაროელმა“ მაღალი შეფასება მისცა სპექტაკლს. გაზეთში წერდნენ, რომ „ოტელო“ ერთ-ერთ საუკეთესო დადგმად დარჩება ჭიათურის მუშათა თეატრის ისტორიაშიო. დიდად აქებდნენ ა. იმედაშვილს, რომელიც, როგორც ცნობილია, ამ როლს უდიდესი მხატვრული დამაჯერებლობით ასრულებდა. გ. დარისპანაშვილისა და მ. ვაშაძის თამაშის შესახებ წერდნენ: „პირველის შესრულებას თან ახლავს ძლიერი მომენტები და მოხდენილი თამაში. მსახიობს იაგოს როლზე სერიოზულად უმუშავნია, მის შესრულებაში უდაოდ სჩანს სასცენო ხელოვნების კულტურა... მსახიობ მ. ვაშაძეს სრულებით თავისებურად აქვს დამუშავებული ეს როლი. მის შესრულებაში უხვად მოსჩანს ბუნებრივობა და შესატყვისობა, რაც კარგ შთაბეჭდილებას იძლევა...“

თეატრმა „ოტელო“ ქუთაისშიც უჩვენა მაყურებელს და იქაც მოწონება დაიმსახურა. გაზეთ „სტალინელში“ (№ 153, 1935 წ. 6 ივლ.) ამ სპექტაკლს ვრცელი სტატია მიუძღვნეს იმ დროს ახალგაზრდა მწერლებმა გიორგი ჯიბლაძემ და ნიკა აგიაშვილმა, რომელშიც აღწერეს „ოტელოს“ იდეურ-მხატვრული რაობა. თვით დადგმაზე წერდნენ: „ახალგაზრდა თეატრის ისე დაუმორჩილებია შექსპირის გმირების ქვეყანა, რომ ჩვენ თვალწინ ნამდვილი შექსპირი იდგა, ნამდვილი ოტელო, დეზდემონა და იაგო... ა. იმედაშვილი ოტელოს როლში იყო თანამედროვე

აბრა ოლდრიჯი, რომელმაც დაახლოვებით საუკუნის წინათ შექმნა ოტელოს ნამდვილი სახე სცენაზე. ა. იმედაშვილის ყოველი ეესტი, მიმიკა, დიქცია, ისე ჰარმონიულად და ორგანულად იყო დაკავშირებული ოტელოს ტრაგედიასთან, რომ გამოცდილი იქნა ტრადიციული კრიტიკოსის თვალში კი ვერ შეამჩნევდა, თუ სად იწყება და თავდება აქტიორი ან ოტელო“...

ჭიათურის თეატრის ყოფილი მსახიობი, ამჟამად პენსიონერი, საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ლიანთინ ლოლაძე თავის მოგონებაში (დაცულია სათეატრო მუზეუმში) „ოტელოს“ დანდემასთან დაკავშირებით შესანიშნავად აგვიწერს ჭიათურის დასის წევრთა ურთიერთგანწყობას და მათ მუდმივ ცდას თეატრის შემოქმედებითი სრულყოფისათვის: „როდესაც ჩვენთან პიესის როლების განაწილება გამოცხადდა, მოწმენდილ ცაზე ჭექა-ქუხილივით გაისმა მთელ დასში და ჩემს ყურშიც, დეზდემონას როლზე დაინიშნა, შურა სიხარულიძის გვერდით, თინა ლოლაძე, შურას კიდევ რა უშავდა, — პირმწყაზარი, მომხიბლავი ქალი იყო, მაგრამ მე? საიდან სადაო? დეზდემონა — ეს ულამაზესი ვენეციელი ქალი ჩემი ტიპიური იმერული პროფილით და უზომოდ გამხდარი ტანით?! შემდეგ როლის ხასიათი? დეზდემონა ხომ, გარდა ქალური მიმზიდველობისა და ანგელოზური ბუნებისა, გმირადაც ჩათვლებოდა. მან გაბედული ნაბიჯი გადადგა რასიულ სხვაობის წინააღმდეგ, დაარღვია როგორც ოჯახური, ისე საზოგადოებრივი ტრადიციები და ცოლად გაჰყვა შავკანიან მავრს. მართალია, დუბლიორი ვარ, მაგრამ კარგად ვიცი, რომ პავლე ფრანგიშვილი დუბლიორებს შელავათს არ აძლევს — მეორე წარმოდგენაზე აუცილებლად გაგიყვანს სცენაზე. მსახიობი იქვიანია: მე ჩუმად ვათვალთვრებ ყოველ ამხანაგს, მეჩვენება, რომ მათ ოვალურებში დიდ განცვიფრებას ვკითხულობ... მაგრამ აქ არის ჩემი უფროსი მეგობარი თამარ აბაშიძე, აგერ ნატაშა კაკაბაძე — ჩემი ყოფილი პედაგოგი და სცენის ამხანაგი. აგერ ჩვენი საერთო დედა ნატალია სიხარულიძე... გამამხნევებლად მილიმიან და

მშობლიურად მაიმედებენ.... სიტყვას აღარ გავაგრძელებ იმ დიდ შრომაზე, რომელიც მთელ თეატრთან ერთად გაწიეს პიესის დამდგმელებმა და თვით ალექსანდრე იმედაშვილმა. ვიტყვი მხოლოდ — ამ უკანასკნელმა პირადი მაგალითით დიდსა და პატარას ჩაგვინერგა ის აზრი, რომ მუშაობისა და შეუწელებელი ვარჯიშის გარეშე მსახიობის შემოქმედება არ ჩაითვლება, რომ მარტოოდენ ინტუიციამ დაყრდნობილი მსახიობი საპნის ბუშტივით მალე გასკდება, რომ ამა თუ იმ როლის სრულქმნილი განსახიერებისათვის ხანგრძლივი და დაძაბული შემოქმედებითი ძიება აუცილებელი პირობაა... დაძაბული ინტერესით მოვისმინეთ პირველი, ამალელებელი სპექტაკლი მეორე შემადგენლობის მსახიობებმა. მეორე წარმოდგენაზე კი მდგომარეობა შეიცვალა: ვთამაშობდით ჩვენ, ხოლო პირველი შემადგენლობის მსახიობები პარტერში ღელავდნენ. აბა რა დამავიწყებს ჩვენი თეატრის ღვაწლმოსილ დედებს — თამარ აბაშიძეს, ნატალია სიხარულიძეს, ნატაშა კაკაბაძეს და ელენე კეკელიძეს, რომლებმაც სცენაზე გასვლის წინ ახალგაზრდები წალმა შემოგვატრიალეს და დაგვლოცეს: „წალმა და წალმართიანად გატაროთ დედაშვილობის მადლმა და ძალამო“. ვერ დავივიწყებ შურა სიხარულიძის მზრუნველ ხელს, რომელმაც საჩქაროდ ჩამომხსნა ყელიდან ჩემი ნაკლებ გაბრწყინებული ყელსაბამი და სამაგიეროდ ჩამომკიდა თავისი თვალისმომჭრელი ელვარე გულქა-ნდა....“

ჭიათურაში „ოტელოს“ დადგმას იგონებს სსსრ სახალხო არტისტი. გ. დარისპანაშვილი: „დაუვიწყარია სარეპეტიციო საათები, რომელიც ოტელოს მზადების დროს პატივცემულ ალექსანდრე იმედაშვილთან მაქვს ჩატარებული. იმედაშვილი დიდი ოსტატობით ატარებდა რეპეტიციას. აღარც წელში მოხრა ეტყობოდა, ვეფხვივით დაგვტრიალებდა ახალგაზრდებს და მისი მოკლედ მოჭრილი შენიშვნები ძალზე აღრმავებდა ჩვენ შემოქმედებას. დადგა „ოტელოს“ პრემიერის დღე. ალექსანდრე იმედაშვილის სანახავად თბილისიდან სტუმრები ჩამოვიდნენ. მათ შორის, ქართველი ხალხის საყვარელი და კლასიკური

როლების უბადლო შემსრულებელი ვერიკო ანჯაფარიძეც. პრემიერამ, როგორც ადგილობრივ მაყურებელზე, ისე ჩამოსულ სტუმრებზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. ვერიკო ანჯაფარიძემ რამდენიმე თბილი სიტყვა შემოგვითვალა ახალგაზრდა მსახიობებს... იმედაშვილის გასტროლები გრძელდებოდა ქიათურის მუშათა თეატრში, ქიათურის მუშათა თეატრს, რომელსაც დიდი წარსული აქვს და თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს სათეატრო ხელოვნებაში, მრავალი კარგი გასტროლები ჩაუტარებია დასავლეთ საქართველოს ქალაქებში, მაგრამ 1934 წლის გასტროლებს სულ სხვა ელფერი ჰქონდა... საგასტროლო რეპერტუარს ამდიდრებდა „ოტელო“ იმედაშვილის მონაწილეობით. ქიათურის თეატრის გასტროლებმა ქალაქ ქუთაისში აუარებელი ხალხი მოიზიდა“. (გ. დარისპანაშვილი, „მოგონებები“, სათეატრო მუზეუმი.).

5. სიხარულიძის იუბილე

1930 წელს თეატრმა სასცენო მოღვაწეობის 25 წლის იუბილე გადაუხადა თავის უხუცეს მსახიობს ნატალია იოსების ასულ სიხარულიძეს. იგი დაიბადა გურიის სოფელ ნაგომარში 1882 წელს. ახალგაზრდობისას ბათუმში იღებდა მონაწილეობას რევოლუციურ მოძრაობაში, რისთვისაც 8 თვე იყო დაპატიმრებული. 1905 წელს გადასახლდა ქიათურაში, მუშაობდა საავადმყოფოში და 1906 წლიდან დაიწყო მოღვაწეობა ქიათურის თეატრში. შესრულებული ჰქონდა მრავალი სახასიათო როლი. 1934 წელს საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტის საპატიო წოდება მიენიჭა.

6. ნუცუბიძის იუბილე

1933 წელს თეატრმა სასცენო მოღვაწეობის 30 წლის იუბილე გადაუხადა თავის ასევე უხუცეს მსახიობს გიორგი

სპირიდონის ძე ნუცუბიძეს. იგი დაიბადა თელავში 1882 წელს. სასცენო მოღვაწეობა დაიწყო თბილისში, ავქალის აუდიტორიაში, 1902 წელს. მუშაობდა ზეინკლად თბილისის რკინიგზის დეპოში. 1903 წელს მონაწილეობა მიიღო მუშათა დემონსტრაციაში, რისთვისაც პატიმრობა მიუსაჯეს. 1904 წელს, ციხიდან გამოსვლის შემდეგ, გაემგზავრა ქიათურაში და დაიწყო მუშაობა მემანქანედ. 1906 წელს სწორედ გ. ნუცუბიძის ბინაზე შედგა ქიათურის სცენისმოყვარეთა კრება და საძირკველი ჩაეყარა მუდმივ დრამატულ წრეს. ამ დროიდან დაწყებული გიორგი ნუცუბიძე განუწყვეტლივ მოღვაწეობდა ქიათურის სცენაზე, ითვლებოდა სცენისმოყვარეთ, მაგრამ მისი თამაში ბევრ პროფესიულ მსახიობზე მაღლა იდგა. ასრულებდა უმთავრესად კომედიურ როლებს.

დიდად დაფასებული იყო მისი მოღვაწეობა, აგრეთვე, როგორც მწერალ-იუმორისტის. ცარიზმის რეაქციის წლებში იგი აქტიურად მუშაობდა ქართულ პრესაში. იყო ჟურნალ „ემ-მაკის მათრახის“ და სხვა იუმორისტული ჟურნალების თანამშრომელი. ბეჭდავდა პატარა მოთხრობებს და სცენებს „გოგისა“ ფსევდონიმით. თავის ნაწარმოებებში ამათრახებდა იმ დროის საზოგადოების გაბატონებულ ფენებს და მათ ყოფა-ცხოვრებას. საიუბილეო კომიტეტის მიერ 1933 წელს დაბეჭდილ მსახიობის ბიოგრაფიაში ვკითხულობთ: „ამგვარად, ამხანაგი ნუცუბიძე კალმით თუ სცენის საშუალებით, ბრძოლას აწარმოებდა მუშათა მტრების წინააღმდეგ, და ეს მაშინ, როცა ძალიან ცოტა შეიძლებოდა თქმულიყო მაშინდელი გაბატონებული კლასების წინააღმდეგ. ამხ. ნუცუბიძე სცენაზე მოხდენილი თამაშით და იუმორისტული კალმით მოსვენებას არ აძლევდა მუშათა კლასის მტრებს. მართალია, ბევრ უსიამოვნებას ნახულობდა ამ ბრძოლაში, მაგრამ ამხანაგი მაინც არ ღრკებოდა და უფრო მეტის ენერგიით განაგრძობდა მშრომელი ხალხის საკეთილდღეოდ მუშაობას. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ პროფესიონალ-მსახიობად ჩაირიცხა და განაგრძო მოღვა-

წეობა ჰიათურის თეატრში. ამავე დროს რეჟისორობდა თვით-
მოქმედ მუშათა წრეებში. განაგრძო აგრეთვე ლიტერატურუ-
ლი მოღვაწეობაც, როგორც თბილისის ცენტრალურ, ასევე
ადგილობრივ პრესაში, თარგმნა მთელი რიგი პიესები რუსული
დან. დაწერა მცირე ფორმის სააგიტაციო პიესები პოლიტი-
კურ-სამეურნეო კამპანიებთან დაკავშირებით“.

1932 წელს გ. ნუტუბიძეს მიენიჭა საქართველოს სსრ და-
მსახურებული არტისტის საპატიო წოდება.

მირიან ჭანიშვილი

აქვე უნდა მოვიხსენიოთ კიდევ ერთი უხუცესი მსახიობი,
რომელსაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის ჰიათურის თეატრის გან-
ვითარებაში. ეს გახლავთ მირიან დავითის ძე ჭანიშვილი. იგი
დაიბადა 1878 წელს. 1896 წლიდან მუშაობა დაიწყო ჰია-
თურის მარგანეცის მწარმოებელ დაწესებულებებში, აქტიური
მონაწილეობა მიიღო მუშათა რევოლუციურ მოძრაობაში, რის
გამო 1903 წელს დაპატიმრეს, გადაასახლეს და შემდეგ უც-
ხოეთში გააძევეს. უცხოეთიდან დაბრუნდა 1906 წელს და გა-
ნაგრძო მუშაობა ჰიათურაში. 1906 წელსვე მონაწილეობა მიიღო
ზუღმივი დრამატული წრის შექმნაში და განუწყვეტლივ მუშა-
ობდა როგორც მსახიობი და რეჟისორი. 1921 წელს სათა-
ვეში ჩაუდგა ჰიათურის საბჭოთა თეატრს. 1923 წელს გად-
მრვიდა თბილისში. სასცენო მოღვაწეობა განაგრძო თბი-
ლისის სანკულტურის თეატრში. 1955 წელს მ. ჭანიშვილს მიე-
ნიჭა საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტის საპატიო
წოდება.

არჩილ ჟორდანი

ჰიათურის თეატრის ერთ-ერთი პირველი მუღმივი მხა-
ტვარი-დეკორატორი არჩილ ყაისარის ძე ჟორდანი დაიბადა

ქ ზესტაფონში 1908 წელს. საშუალო განათლების მიღების შემდეგ შევიდა თბილისის სამხატვრო აკადემიაში, რომელიც დაამთავრა 1930 წელს. ამის შემდეგ მუშაობდა მხატვარ-დეკორატორად ჯერ ზესტაფონში, ხოლო 1932-1937 წლებში — ქიათურის თეატრში. აქ მხატვრულად გააფორმა ოცზე მეტი სპექტაკლი. გარდა ამისა ქიათურის თეატრისათვის დაწერა პიესა „ლაეგარი“, რომელიც დაიდგა 1934 წლის ოქტომბრის თვეში. 1937 წლიდან მუშაობდა მხატვარ-დეკორატორად მთელ რიგ სარაიონო თეატრებში (ბორჯომი, ხაშური, გორი, ახალციხე, ცხინვალი, რუსთავის სახალხო თეატრი). როგორც მხატვარ-დეკორატორი იგი ამაჟმადაც განაგრძობს ნაყოფიერ მოღვაწეობას.

1935-1936 წწ. სეზონი პ. ფრანგიშვილის ხელმძღვანელობით

ამ სათეატრო სეზონის დაწყების წინ გაზეთმა „ქიათურის მადაროელმა“ თეატრს საგანგებო გვერდი მიუძღვნა (№ 124, 1935 წ. 14 ოქტ.) სათეატრო სეზონის ამოცანებზე წერილები დაბეჭდეს თეატრის ხელმძღვანელმა პ. ფრანგიშვილმა და მისმა მოადგილემ გ. დარისპანაშვილმა. ეს გვერდი იმით არის საინტერესო, რომ აქ მოთავსებულია თეატრის მსახიობთა მთელი კოლექტივის მიერ ხელმოწერილი დეკლარაცია თეატრის მომავალი მუშაობის შესახებ. მოგვყავს იგი სრულად, როგორც თეატრის ისტორიის დოკუმენტი: „მომავალ სათეატრო სეზონის დიდ ფერხულში ქიათურის მუშათა თეატრის მსახიობებიც ვებმეხით. თუ ძველი თეატრის მესვეურნი იძულებული იყვნენ კარდაკარ ევლოთ ბობოლა ჩინოვნიკების სასახლეებში, რათა ორიოდე გროში დაეტყუებიათ საყვარელ საქმის საკეთილდღეოდ, თუ ჩვენი სცენის სიამაყე უნიჭიერეს მსახიობებს საჭირო ტანსაცმელისათვის მთელი დღეობით უზღებოდათ სიარბილი ბინიდან ბინაზე, სადაც ტუჩამრეზით უზღებოდნენ

ინდაურივით გაფხვერილი კნეინები და ცივი უარით ისტუმრებდნენ, ჩვენ, საბჭოთა მსახიობები მომსწრენი ვართ უმაგალითო და უხვი დახმარების, რომელსაც გვიწევს მშორმელთა ზელისუფლება. შენდება ახალი თეატრები ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვის მიხედვით. ათასობით იხარჯება ფულები თიოიუული სპექტაკლების გასაფორმებლად. ესოდენ დიდი მზრუნველობა და საბჭოთა მსახიობის საპატიო სახელი ძლიერ ბევრს ავალებს ყველა ჩვენგანს. თუ მწერლებს სულის ინჟინერი ეწოდება, მსახიობი უნდა იყოს მაყურებლის მხატვრული გემოვნების ინჟინერი. ახალი ადამიანების ასახვა მოითხოვს თანამედროვე ცხოვრების ღრმა დაკვირვებას და შესწავლას. მსახიობი თვით უნდა გახდეს სამაგალითო მოქალაქე, რომ შესძლოს ახალი ადამიანის განსახიერება. ჩვენ, ჭიათურის მუშათა თეატრის მსახიობები ვემყარებით რა მსოფლიო პროლეტარიატის საყვარელი ბელადის, გენიოს ლენინის მითითებას „სწავლა, სწავლა და კიდევ სწავლა“, — ვიძლევიტ საბჭოთა მოქალაქის სიტყვას, არასოდეს არ მოვხსნათ დღის წესრიგიდან ჩვენი მშენებლობის ენთუზიასტების, დამკვრელების, შრომის გმირების საფუძელიანი შესწავლა, ხოლო ფარდის ყოველ გადაწევას თან დავადევნოთ საღი, დახვეწილი, ახალი სიტყვა“.

1935-1936 წ. წ. სეზონში თეატრმა უჩვენა ხუთი ახალი დადგმა, სახელდობრ: ი. ვაკელის „შამილი“, ა. კორნეიჩუკის „პლატონ კრეჩეტი“, სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“, გ. დარის-ბანაშვილის „არინა“ და გ. გაბუნიას „არსენა ოძელაშვილი“.

გაზეთმა „ჭიათურის მალაროელმა“ (№ 66, 1936 წ. 13 ივნ.) სეზონის დასასრულს შეაფასა თეატრის ერთი სეზონის ნამოღვაწარი: „წარსულ წლებთან შედარებით, ჩატარებული სათეატრო სეზონი, რომელსაც ხვალ ამთავრებს ჭიათურის მუშათა თეატრი, უფრო ორგანიზებული იყო, რამაც მისი შემოქმედებითი პროდუქცია შედარებით მაღალ მხატვრულ დონემდე აიყვანა... მსახიობის შემოქმედებითი სახეობის წინა პლანზე დაყენება და თეატრალური კოლექტივის შეხმატკბილებული

მუშაობა, ძირითადადში სწორად მოიმარჯვა თეატრმა და ფართო
გასაქანი მისცა ახალგაზრდა მსახიობთა ნიჭის გამოვლინებას".
სტატია, ეკუთვნოდა ნიკოლოზ წერეთელს, რომელიც „ქია-
თურის მაღაროელის“ ფურცლებზე შემდგომაც ხშირად აშუქე-
ბდა ქიათურის თეატრის მოღვაწეობას.

პრესის უურაღლება თეატრისადმი

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გაზეთი „ქიათურის მაღაროელი“ მუდამ იჩენდა ყურადღებას თეატრისადმი და ობიექტურ შეფასებას აძლევდა მის დადგმებს. გაზეთის პირუთვნელი კრიტიკა უაღრესად სასარგებლო იყო, რადგან გამოხატავდა თეატრის მაყურებლის აზრს და სურვილს. წლიდან წლოზით გაზეთი სისტემატურად აშუქებდა თავის ფურცლებზე თეატრის მოღვაწეობას. არაერთხელ დბეჭდილა გაზეთის საგანგებო ნომრები, ან გვერდები თეატრის მოღვაწეობაზე. გვგონია, რომ ამ მხრივ „ქიათურის მაღაროელი“ სამაგალითო იყო ჩვენი რესპუბლიკის სარაიონო გაზეთებს შორის.

თეატრს ყურადღებას არ აკლებდა თბილისის პრესაც. ხშირად გვხვდება ამ ხანის გაზეთების ფურცლებზე შემაჯამებელი წერილები თეატრის მოღვაწეობის შესახებ და რეცენზიები ცალკეულ დადგმებზე. გაზეთი „საბჭოთა ხელოვნება“ (1933 წ. 12 ივნ.) აჯამებდა რა თეატრის 1932-1933 წ წ. სეზონს წერდა: „თეატრმა გამართა სულ 90 წარმოდგენა, მათ შორის 10 დაპუტული. სპეციალურად მუშებისათვის; 8 წარმოდგენა დაიდგა სოფლებში კოლმეურნეთათვის და 4 წარმოდგენა საწარმოო რაიონებში მაღაროს მუშებისათვის. თეატრის აგრეთვე აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ყოველგვარ საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ კამპანიებში“. გაზეთი იხილავდა თეატრის ერთ მეტად საჭირობოროტო საკითხს, სახელდობრ იმას, რომ თეატრი ჯერ კიდევ სეზონური წესით მუშაობს და დასი

არა ჰყავს აყვანილი წლიურ ხელფასებზეო. ეს კი დასის შემადგენლობის ცვალებადობას იწვევსო. გაზეთი აღნიშნავდა: „ისეთი დიდი სამრეწველო რაიონისათვის, როგორიცაა ჭიათურა, სადაც ყველაზე უფრო საჭიროა მაღალი, მხატვრული ღირსებით აღჭურვილი თეატრი, როგორც ერთი ძლიერი იარაღი სოციალისტური მშენებლობის კულტურის ფრონტზე,— აუცილებელია შეიქმნას წლიური დასი, მისი ცოტად თუ ბევრად სტაბილური შემადგენლობით“.

სულ მალე გაზეთის ეს წინადადება გაითვალისწინეს კიდეც— დასი გადაყვანილი იქნა წლიურ ხელფასზე, მსახიობთა თვითღირნებას ბოლო მოეღო, თეატრის კოლექტივი უფრო მკვიდრ საფუძველზე აეწყო. ამ გარემოებამ გარკვეული შედეგი გამოიღო თეატრის მხატვრული ხარისხის ამაღლებაში.

თეატრის მოღვაწეობის ასპარეზის გაფართოება

თეატრმა ოცდაათიან წლებში გააფართოვა თავისი მოქმედების არე. ჯერ კიდეც 1926-1927 წ წ. სათეატრო სეზონის დამთავრებისას საგასტროლო წარმოდგენები გამართა ზესტაფონში და მას შემდეგ ყოველ წელიწადს უჩვენებდა ზესტაფონელებს თავის ახალ სპექტაკლებს. 1930 წლიდან დაიწყო წარმოდგენების გამართვა მაღაროებში და ახლო-მახლო სოფლებში. მართავდა საგასტროლო წარმოდგენებს ქუთაისში, შორაპანში, ხარაგაულში, საჩხერეში, ხაშურში. 1930-1934 წლებში საგანგებოდ მომზადებული სააგიტაციო მცირე ფორმის პიესებით აწყობდა კულტლამჭრობას ჭიათურის რაიონის სოფლებში. 1926 წლიდან 1936 წლამდე ე. ი. 10 წლის მანძილზე ერთი ორად და მეტადაც გაიზარდა გამართული წარმოდგენების რიცხვი.

თეატრის იუბილე

1937 წლის 5 ივნისს ქიათურის თეატრს 40 წლის იუბილე გადაუხადეს. გაზეთმა „ქიათურის მაღაროელმა“ თეატრის სპეციალური ნომერი მიუძღვნა, ხოლო გაზეთ „კომუნისტში“ იუბილეს მთელი გვერდი დაეთმო (№ 126, 1937 წ. 4 ივნ.). თეატრის უხუცესი მსახიობი გ. ნუცუბიძე „კომუნისტში“ წერდა: „ჩემს სიხარულს საზღვარი არა აქვს, როცა ჩემს ხელში დაბადებულ ქიათურის თეატრს ვხედავ დავაჟეკაცებულსა და კულტურულად ამადლებულს, რომელსაც ესოდენ აფასებენ პარტია და ხელისუფლება. ჩვენს კოლექტივს და მის ხელმძღვანელობას რაღა დარჩენიათ სათქმელი ამის შემდეგ, თუ არა ჟღერმესი მაღლობა ხელისუფლების მიმართ ასეთი დიდი დაფასებისათვის. ჩვენი კოლექტივი მთელი თავისი ენერგიით განაგრძობს საქმეს, რომ მომავალ მუშაობაში გადაჭარბებით გაამართლოს ყველა ის დავალება, რასაც მას პარტია და ხელისუფლება დააკისრებენ“.

თეატრის ხელმძღვანელს პ. ფრანგიშვილს მიენიჭა სსსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება. (ამაზე ადრე, 1934 წელს მას მიენიჭა სსსრ დამსახურებული არტისტის საპატიო წოდება).

ომათაძელი სათეატრო სეზონები ს. ცომაიას ხელმძღვანელობით

1939 წელს პ. ფრანგიშვილი გადაყვანილი იქნა გორის თეატრის ხელმძღვანელად. მისი გადაყვანა გორში გამოწვეული იყო იმ გარემოებით, რომ იქ დამთავრდა ახალი სათეატრო შენობის აგება და საჭირო იყო მუდმივი დასის შექმნა და თეატრის გახსნა, ხოლო პ. ფრანგიშვილი ცნობილი იყო თავისი ენერგიით და საქმის ცოდნით.

პ. ფრანგიშვილთან ერთად გორის თეატრში გადავიდა სა-
მოღვაწეოდ მისი მეუღლე მსახიობი თამარ აბაშიძე.

სრული ათი წელი ხელმძღვანელობდა პ. ფრანგიშვილი
გორის თეატრს, შექმნა ნიჭიერ მსახიობთა მტკიცე ბირთვი და
თეატრი ასახელა მთელი რიგი საინტერესო დადგმებით.

გორში მოღვაწეობისას პ. ფრანგიშვილს მიენიჭა სსსრ სახალ-
ხო არტისტის საპატიო წოდება.

ჭიათურის თეატრის ხელმძღვანელობა კი 1939 წლიდან დაე-
ვალა პ. ფრანგიშვილის მიერ გამოზრდილ ახალგაზრდა რეჟისორს
სოფრომ ცომაიას.

თეატრის შემადგენლობა ომამდელ პერიოდში

1926-1927 წწ. სათეატრო სეზონის დაწყებიდან, ვიდრე
სამამულო ომამდე, ჭიათურის თეატრში სხვადასხვა დროს
მოღვაწეობდნენ მსახიობები: ქალები — თ. აბაშიძე, ტ. აბაში-
ძე, მ. აბრამიშვილი, ზ. ბერძენიშვილი, ნ. ბერძენიშვილი, ვ. ბე-
ჟუაშვილი, ო. გოგნიაშვილი, თ. ერისთავი, ი. ზურაბიშვილი,
ლ. თურნავა, ნატ. კაკაბაძე, ნუცა კაკაბაძე, ქ. კეველიშვილი,
თ. კიკნაძე, თ. ლოლაძე, ა. ლოლუა, თ. მაკარაშვილი, ე. მაჭა-
ვარიანი, დ. მელიქიშვილი, თ. მეცხვარიშვილი, ც. მეძმარიაშვი-
ლი, ნ. ნინონი, ვ. სვანელი, ე. სიბილა, ა. სიხარულიძე, ნ. სი-
ხარულიძე, მ. ტყემალაძე, თ. ჩარკვიანი, ნ. ჩიხლაძე, ე. ჭაფა-
რიძე; ვაჟები — ქ. აბაკელია, გ. აბაშიძე, ვ. აბაშიძე, ა. ალაზნის-
აირელი, ვ. არეშიძე, პ. ახვლედიანი, ა. ბაბუაძე, შ. ბანეთი-
შვილი, შ. ბეჟუაშვილი, გ. გაბუნია, ი. გელეგაშვილი, ი. გაფრინდა-
შვილი, ი. გვინჩიძე, გ. გიორგაძე, გ. გორდაძე, შ. გოცი-
რელი, ქ. გულიევი, ქ. გურული, შ. დარსაველიძე, გ. დარი-
აშვილი, ვ. დოლიძე, ბ. დურმიშიძე, მ. ვაშაძე, ნ. ზამბაჩი-
ძე, ბ. ზაქარიაძე, ა. თარხნიშვილი, შ. თხელიძე, ა. იმედაშვილი,

შ. ინასარიძე, გ. კავსაძე, გ. კეკელიშვილი, შ. კიკნაველიძე, გ. კიკნაძე, ვ. კობელი, გ. კოშკაძე, მ. კუსიანი, ა. ლელაშვილი, ა. ლეჟავა, ბ. ლეჟავა, გ. ლეჟავა, ა. ლითანიშვილი, პ. ლოლაძე, ლ. ლოლუა, ვ. მატარაძე, შ. მგავეანაძე, ა. მურუსიძე, ა. მშვენიერაძე, ვ. მჭედლიშვილი, გ. ნუცუბიძე, პ. რატიანი, გ. როსება, უ. სამხარაძე, ლ. სვანელი, გ. ტყაბლაძე, ზ. ურუშაძე, პ. ფრანგიშვილი, გ. ჭამუშაძე, შ. ქარცივაძე, დ. ყიფიანი, ა. შონია, ვ. ჩელთისპირელი, მ. ჩუბინიძე, ვ. ჩხიკვაძე, დ. ცერცვაძე, მ. ციციშვილი, შ. წერეთელი, ნ. ხორავა, დ. ჯაფარიძე, მ. ჯუღელი. ვინც ამ სიას გულდასმით გაეცნობა — დარწმუნდება, რომ უმეტესი ნაწილი აქ მოხსენებული მსახიობებისა, მაშინ ახალგაზრდები და არც თუ ცნობილი, შემდეგ გამოვიდნენ ფართო შემოქმედებით ასპარეზზე და საყოველთაოდ ცნობილი არიან, როგორც ჩვენი სცენის მოწინავე ოსტატები.

ოცდაათიან წლებში, გარდა პ. ფრანგიშვილისა, სპექტაკლებს სხვადასხვა დროს დგამდნენ: ს. ცომაია, გ. გორდაძე, გ. დარისპანაშვილი, გ. როსება და პ. ლოლაძე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია გ. დარისპანაშვილის მოღვაწეობა, რომელმაც თავისი ნიჭი და შემოქმედება უხვად მოახმარა ქიათურის თეატრს, როგორც მსახიობმა, რეჟისორმა და დრამატურგმა.

ოცდაათიან წლებში ქიათურის თეატრში მხატვრებად მუშაობდნენ: დ. კვირიკაშვილი, ვ. ცომაია, ა. ჟორდანი, შ. ერისთავი. თავისი მხატვრობით მათ ბევრად შეუწყეს ხელი თეატრის შემოქმედებით წარმატებას. ფრიად ნაყოფიერი იყო ამ ხანში კომპოზიტორ რ. გოგნიაშვილის მოღვაწეობა, რომელმაც წთამბეჭდავი, მაღალი ღირსების მუსიკა შექმნა თეატრის მრავალი დადგმისათვის.

დირექტორებად სხვადასხვა დროს მუშაობდნენ: ბ. ლეჟავა, დ. არჩვაძე, ს. მეტრეველი, შ. დარსაველიძე, დ. აბაშიძე,

სამამულო ომის პერიოდი

თეატრის მუშაოების გარდაქმნა

სამამულო ომის დაწყებამ ქიათურის თეატრის მუშაობაზეც მოახდინა გარკვეული გავლენა, ისევე, როგორც ყველა საბჭოთა თეატრალურ დაწესებულებაზე. შემცირებული იქნა თეატრის ყველა ხარჯი; შემცირდა დასი (თეატრში ომამდე მანუშაკი იყო, აქედან — 35 მსახიობი). მსახიობთა რიცხვი განახევრდა არა მარტო შტატების შემცირების გამო, არამედ იმიტაც, რომ ნაწილი ახალგაზრდა მსახიობებისა ჯარში გაიწვიეს.

თეატრის წინაშე იდგა საკითხი, რომ მსახიობთა შემცირებული რიცხვით და შეზღუდული თანხებით შეენარჩუნებინა თავისი მაღალი მხატვრული დონე. თეატრის ხელმძღვანელობისა და კოლექტივის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ეს ამოცანა ღირსეულად იქნა შესრულებული. თეატრმა გარ-

ლაქმნა თავისი მუშაობა და ოთხი სათეატრო სეზონის განმავლობაში არაერთი საინტერესო დადგმა განახორციელა.

ამ დროის რეპერტუარი უკვე შერჩეული იყო იმ ვარაუდით, რომ თეატრს ქმედითი პროპაგანდა ეწარმოებინა მუხანათ მტერთან ბრძოლაში გასამარჯვებლად.

აღსანიშნავია, რომ სამამულო ომის დაწყებისას თეატრის 1940-1941 წ. წ. სეზონი უკვე მთავრდებოდა, მაგრამ თეატრის კოლექტივმა გადაწყვიტა შვებულებაში არ წასულიყო, სასწრაფოდ მოამზადა პატარა სააგიტაციო პიესები სამამულო ომის თემაზე და უჩვენებდა მას მაღაროებსა და ახლო-მახლო სოფლებში. ამავე დროს ამზადებდა მომავალ სათეატრო სეზონის რეპერტუარს.

1941-1942 წ. წ. სეზონი ს. ცომაიას ხელმძღვანელობით

7 სექტემბერს გაიხსნა სამამულო ომის პერიოდის პირველი სათეატრო სეზონი. წარმოდგენილი იყო კ. სიმონოვის ცნობილი ნაწარმოები — „ქაბუკი ჩვენი ქალაქიდან“. მეორე პრემიერა შესდგა 27 სექტემბერს. ეს იყო ცნობილი ანტიფაშისტური პიესა „პროფესორი მამლოკი“. გაზეთი „ჭიათურის ზღაროელი“ (№ 119, 1941 წ. 2 ოქტ.) წერდა, რომ „პროფესორი მამლოკი“ საუკეთესოდ არის დადგმული და მოგვითხრობს, თუ „როგორი სიძულვილითა და სისასტიკით იქელება კოველივე ადამიანური ფაშისტურ გერმანიაში“. პროფესორ მამლოკის მთავარ როლს ასრულებდა მსახიობი მ. ვაშაძე.

თანდართულ სარეპერტუარო ნუსხაში ჩამოთვლილია სამამულო ომის წლებში ჭიათურის თეატრში დადგმული პიესები. ამ ნუსხაში ვხედავთ არა მარტო ნაწარმოებებს სამამულო ომის თემაზე. რეპერტუარი მრავალნაირი და მრავალფეროვანია და მაყურებლისათვის საინტერესო, მაგრამ მთავარი მზინც სამამულო ომის თემაა.

სამამულო ომის თემაზე იყო დაწერილი ვსევოლოდსკისა და რუდნევის პიესა „მკაცრი დღეები“, რომელიც თეატრმა უჩვენა 1943 წლის 30 ოქტომბერს. პიესა დადგა მსახიობმა გ. ტყაბლაძემ, როგორც ახალგაზრდა რეჟისორების შემოქმედების პირველი საკავშირო დათვალიერების მონაწილემ. პიესა ასახავდა ლენინგრადის გმირულ დაცვას ფაშისტი ბარბაროსების თავდასხმისაგან. როგორც „ქიათურის მაღაროელი“ (№ 122, 1943 წ. 24 ნოემბ.) აღნიშნავდა, ამ დადგმით „ქიათურის თეატრის კოლექტივმა უდავო გამარჯვებას მიაღწია, გრივოლ ტყაბლაძემ კი რეჟისორის სახელი დაიმკვიდრა“. გაზეთი აქებდა მსახიობ მ. ვაშაძეს უფროსი სერჟანტის ალექსი შჩერბინინის, გ. ტყაბლაძეს — გენერალ-მაიორის, მ. კუსიანს — ჯარისკაც პეტრის, გ. ნუცუბიძეს — მოხუცი გორდევევის, ვ. ყაველაშვილს — ლისაკინის, ბ. ღურმიშიძეს — იურკას, ვ. სვანელს — ანიას როლების შესრულებას.

ამ სათეატრო სეზონში მთელ რიგ აღდგენილ და განახლებულ დადგმათა შორის, თეატრს უჩვენებია ქართული დრამატურგიის საუკეთესო ნაწარმოები — პ. კაკაბაძის კომედია „ყვარყვარე თუთაბერი“, რომელიც თეატრმა პირველად 1933 წელს დადგა. ამ განახლებულ სპექტაკლს მიუძღვნა წერილი გაზეთმა „ქიათურის მაღაროელმა“ (№ 32, 1944 წ. 29 მარტი). „რეჟისორმა ს. ცომაიამ ერთხელ კიდევ დაგვიანხვა და დაგვარწმუნა, რომ ის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მსახიობებთან მუშაობას“, — ვკითხულობთ გაზეთში, შემდეგ აღწერილია ყვარყვარეს მთავარი როლის შემსრულებლის მიხეილ ვაშაძის თამაში. „მსახიობმა მ. ვაშაძემ ყვარყვარე თუთაბერის როლის განსახიერებით საბოლოოდ დაგვარწმუნა, რომ ის დიდი ნიჭისა და დიდი მხატვრული შესაძლებლობის აქტიორია. მან ყვარყვარე თუთაბერის როლის შესრულებით გამოამჟღავნა, რომ ტრადიციული როლების ამპლუასთან ერთად

თანაბარი მაღალი მხატვრული სიძლიერით შეუძლია განასახიეროს კომიკური როლები“. შემდეგ აქებენ სხვა შემსრულებლებს: „ჭიათურის თეატრის მსახიობთა დიდ უმრავლესობას იმდენად დაუფლებული აქვთ სასცენო ოსტატობა, რომ ერთდამთავე დროს სპექტაკლში სძლევენ ორ როლს, დიდი უნართა და წარმატებით. მაგალითად, მსახიობი გ. ტყაბლაძე ამ პიესაში ასრულებს მეწისქვილისა და შტაბის მწერლის როლს. ამ აქტიორის ნიჭისა და დაკვირვებული თამაშის შესახებ წარსულშიც გვითქვამს, მაგრამ გ. ტყაბლაძის მიერ შესრულებული შტაბის მწერლის როლი განსხვავებულია და თავისი მაღალი მხატვრული შესრულებით უპირატესობა ეკუთვნის ჩვენს მიერ ნანახს სხვა თეატრებში. ის სრულიად ბუნებრივად და ზედმიწევნით მხატვრული ზომიერებით ანსახიერებს ამ როლს და ამიტომაც, რომ მაყურებლის დიდი სიყვარულით სარგებლობს“. შესანიშნავად ასრულებდნენ ქუჩარასა და კაკუტას როლებს ბ. დურმიშიძე და გ. ნუცუბიძე. ძალიან კარგები ყოფილან ბელა რომანიშვილი გულთამაზეს და ვალენტინა სვანელი ლირსას როლებში.

1944-1945 წწ. სეზონი ს. ორბელიანის ხელმძღვანელობით

თეატრმა ამ სეზონში უჩვენა ორი ქართული ორიგინალური ნაწარმოები სამამულო ომის თემაზე, სახელდობრ: ს. კლდიაშვილის „ირმის ხევი“ და გ. ბერძენიშვილის „ტირითის ქვეშ“. ორივე დადგმამ ქალაქის მაყურებლის დიდი მოწონება დაიმსახურა.

სამამულო ომის წლებში ჭიათურის თეატრის მსახიობებმა შინაარსიანი საზოგადოებრივი მოღვაწეობა გასწიეს. ეს გახლდათ საშეფო წარმოდგენების გამართვა სამხედრო ჰოსპიტლებში, სპექტაკლები თავდაცვის ფონდისათვის, ამანათების გაგზავნა ფრონტებზე და სხვა.

სამამულო ომის წლებში დასში განუწყვეტლივ მუშაობდნენ შემდეგი მსახიობები: გუგული აბდუშელიშვილი, ირაიდა ზურაბიშვილი, თინა ლოლაძე, ვერა მელაძე, ბელა რომანიშვილი, ვალენტინა სვანელი, ნატალია სიხარულიძე, მარიამ სუკოსიანი, შალვა ბანეთიშვილი, ლევან გურული, ბიძინა დურმიშიძე, ვალერიან ვაშაძე, მიხეილ ვაშაძე, მიხეილ კუსიანი, რევაზ მაჭავარიანი, გივი მოდებაძე, გიორგი ნუცუბიძე, გრიგოლ ტყაბლაძე, ვლადიმერ ყაველაშვილი. სპექტაკლებს დგამდნენ ს. ცომაია, მ. ვაშაძე და გ. ტყაბლაძე. თეატრის მხატვრები — შ. ერისთავი, კ. ჩხეიძე და მ. აბუანდაძე. ტექ. რეჟისორი შ. წერეთელი. სცენის ტექნიკური პერსონალიდან აღსანიშნავია სცენის მემანქანის შალვა ცერცვაძის, გამნათებლის ვალერიან ჩუბინიძისა და გრიმიორის ზაალ ურიგაშვილის მოღვაწეობა.

სამამულო ომში დაღუპულნი

ოცდათორმეტი ახალგაზრდა მსახიობი და ტექნიკური მუშაკი წავიდა თეატრიდან საბჭოთა არმიის რიგებში და იქიდან თვრამეტი აღარ დაბრუნებია თავის ოჯახს. ესენი იყვნენ: გერვასი მჭედლიშვილი, ბესო ზამბახიძე, ელგუჯა. კაციტაძე, მიხეილ ქიტიაშვილი, ვლადიმერ ზედელიძე, ტრიფონ ცარციძე, სერგო ჩუბინიძე, გიორგი აბაშიძე, გიორგი გიორგაძე, შოთა კიკნაველიძე, შოთა ფანცულაია, პლატონ ცერცვაძე, პლატონ მიროტაძე, ლევან ლოლუა, იროდი გაფრინდაშვილი, შოთა გაფრინდაშვილი, გიორგი როხვაძე, ოთარ ჩაჩანიძე. ომიდან დაბრუნებულთაგან მსახიობობა ორმა განაგრძო: ნიკოლოზ ზამბახიძემ (მუშაობს მესხეთის თეატრში) და აკაკი ბაქრაძემ (მუშაობს ქიათურის თეატრში). ქიათურის თეატრში დაბრუნდნენ აგრეთვე სამუშაოდ სცენის მემანქანე ლ. აბესაძე და გამნათებელი ვ. ჩუბინიძე.

გაზეთ „ქიათურის მაღაროელში“ (№ 93, 1945 წ. 4 აგვ.) ერთ-გვარად შეჯამებული იყო თეატრის მუშაობა სამამულო ომის პერიოდში. „მიუხედავად იმ გარემოებისა, რომ თეატრს სამამულო ომის დღეებში ცუდ პირობებში უხდებოდა მუშაობა, — წერდნენ გაზეთში, — მისმა კოლექტივმა გაამართლა საბჭოთა თეატრის მაღალი დანიშნულება და ყველა დადგმა, მიუხედავად ზოგიერთი ნაკლისა, რომელიც თავის დროზე იყო პრესაში აღნიშნული, იდეურად და მხატვრულად გამართლებული გამოვიდა და აკმაყოფილებდა საბჭოთა მაყურებლის დიდად გაზრდილ მხატვრულ და ესთეტიკურ მოთხოვნილებებს“.

შემდეგ ეწერა, თუ რა ესაჭიროება თეატრს მუშაობის მაღალი დონის შესანარჩუნებლად. პირველ ყოვლისა დასის გაძლიერება ახალი შემოქმედებითი ძალებით, მეორე — თეატრის ახალი შენობა. გაზეთი მოითხოვდა რომ დაჩქარებულიყო მისი მშენებლობა, რადგან უკვე შეუძლებელი იყო ძველ შენობაში მუშაობა. ეს საკითხები თეატრის შემდგომ მუშაობაში თანდათან მოგვარდა. დასიც შეივსო ახალი ძალებით და ახალი შენობაც მალე გაიხსნა.

ომის შედეგოები წლები

**საპავშირო კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის
1946 წლის დადგენილება თეატრების რეპერტუარის შესახებ**

დაიწყო ქიათურის თეატრის განვითარების მშვიდობიანი პერიოდი, რომელსაც საფუძვლად დაედო ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1946 წლის ისტორიული დადგენილება თეატრის რეპერტუარში თანამედროვე საბჭოთა პიესების ხვედრითი წონის ზრდაზე. 1945-1946 წწ. სეზონის 7 ახალი დადგმიდან 4 თანამედროვე შინაარსის იყო, სახელობრ: გ. ქელბაქიანის „შესაფერი ჩილდო“, კ. სიმონოვის „ასეც იქნება“, გ. შატბერაშვილის „ფიქრის გორა“ და ს. მთვარაძის „სახსოვარი“.

გაზეთ „ლიტერატურა და ხელოვნებაში“ (№ 28, 1946 წ. 6 ივლ.) ე. ქარელიშვილი თავის ვრცელ სტატიაში ეხებოდა თეატრის მხატვრულ მიღწევებს. სტატიაში ვკითხულობთ: „რეს-
6. გ. ბუნნიკაშვილი

პუბლიკის არაერთმა თეატრმა შესძლო თავისი შემოქმედებითი მუშაობა საბჭოთა თეატრის რეალისტურ პრინციპებზე, ქართული სცენის დიდოსტატთა ტრადიციით თანმიმდევრულ განვითარებაზე, ამ ტრადიციათა თვისობრივ გაღრმავებაზე დაეფუძნებინა. როდესაც ამ თვალსაზრისით რაიონული თეატრების შემოქმედებით მუშაობას ვიხილავთ, ჭიათურის თეატრის ერთი პირველი ადგილთაგანი უნდა დაეთმოს... ეს თეატრი თავისი მხატვრული მონაცემებით საერთო ყურადღებას იმსახურებს. ნიჭიერ ახალგაზრდა რეჟისორებთან ერთად, მას ჰყავს პროფესიულ აქტიორთა ფრიალ თვალსაჩინო კადრი“. ავტორი შემდეგ ლაპარაკობს თეატრის მიერ ნაჩვენებ სპექტაკლებზე: „სამანიშვილის დედინაცვალზე“, „ფიქრის გორასა“ და „ორ ობოლზე“. წერს, რომ „სამანიშვილის დედინაცვალი“ (დადგმა ს. ცომაიასი) და „ფიქრის გორა“ (დადგმა გ. ტყაბლაძისა) რეჟისორული ხელოვნების საუცხოო ნიმუშებს წარმოადგენენ, რომ სპექტაკლებში ჩანს დამდგმელთა შემოქმედებითი ფანტაზია, ხასიათების სიმკვეთრე, დახვეწილი მიზანსცენები, მკაფიო ეროვნული კოლორიტი. „ორივე სპექტაკლში მაყურებლის ყურადღებას იქცევს ხასიათების სწორი ფსიქოლოგიური ჯაგება და მკვეთრი ნაციონალური თავისებურება, — წერს ე. ქარელიშვილი — როგორც დამდგმელებს, ისე მსახიობებს თავიანთ ძირითად მიზნად დაუსახავთ მოეცათ მხატვრულად სრულყოფილი, ცოცხალი ქართული ტიპები თავიანთი სულიერი სიმდიდრითა და სილამაზით. უყურებთ მთელ რიგ მსახიობთა თამაშს და ხედავთ, თუ რა ბუნებრივად გრძნობენ ისინი დროსა და გარემოს, ხასიათების ტიპიურ თავისებურებას. მაყურებელს ხიბლავს აქტიორის თამაშის ტექნიკა, ხიბლავს ის, რომ მსახიობი სცენაზე ნამდვილი, სრული ადამიანური სიცოცხლით ცხოვრობს“.

შემდეგ იგი წერს ცალკე მსახიობებზე და აქებს მ. ვაშაძის, გ. ტყაბლაძის, მ. კუსიანის, გ. ნუცუბიძის, ნ. სიხარულიძისა და სხვათა თამაშს.

„ჭიათურის თეატრის სასახელოდ უნდა ითქვას, — ამთავრებს სტატიას ე. ქარელიშვილი, — რომ იგი დიდი პასუხისმგებლობით ეკიდება თანამედროვე პიესების დადგმას. თუ თანამედროვე პიესები მის სცენაზე თვალსაჩინო წარმატებებს აღწევენ, ეს უნდა აიხსნას იმიტომაც, რომ თეატრი ღრმად სწავდება პიესათა დედააზრს, მკაფიო ფერებითა და ფსიქოლოგიური დამაჯერებლობით ხსნის თვითეულ სახეს“.

1946 წელს თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელს ს. ცომაიას მიენიჭა სსსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება. ეს ჯილდო მან მართებულად დაიმსახურა დაუღალავი და თავდადებული მოღვაწეობისათვის, რასაც ეწეოდა სამამულო ომის წლებში.

ორმოციანი წლების მეორე ნახევარში თეატრმა კიდევ არაერთი თანამედროვე შინაარსის ნაწარმოები დადგა. ეს იყო ი. მოსაშვილის „სადგურის უფროსი“, კ. გოგიაშვილის „რა აცხოვრებს ადამიანს“, ვ. ღარსაშვილის „გამახარე“, ვ. გაბესკირიას „მარტოხელა“, გ. შატერაშვილის „რკინის პერანგი“, გ. ქეღვაძეანის „გამოცდები“ და „დაგვიანებული სინანული“, ვ. კანდელაკის „ამაღლებული სოფელი“, გ. გოგიჩაიშვილის „ჩვენი ღროის აბალგაზრდობა“, ვ. პატარაიას „უჩა უჩარდია“, გ. მდიენის „ვარდო“ და სხვ. თეატრმა აგრეთვე დადგა რუს დრამატურგთა მთელი რიგი თანამედროვე შინაარსის ნაწარმოები.

ახალი სათეატრო შენობა

1949 წლის აპრილიდან თეატრის დირექტორად და მთავარ რეჟისორად გორიდან გადმოყვანილი იქნა პავლე ფრანგიშვილი. მასთან ერთად გორიდან ჭიათურაში სამოღვაწეოდ გადმოვიდა მისი მეუღლე, მსახიობი თამარ აბაშიძე.

პ. ფრანგიშვილმა დაიწყო მზადება ახალი სათეატრო შენობის გასახსნელად.

შენობა ააგო კიათურის მარგანეცის ტრესტმა.

ამ ახალი თეატრის პროექტი შეადგინეს ხუროთმოძღვრებმა კ. ჩხეიძემ და მ. ჩხიკვაძემ. შენობა ქართული სტილისაა. საძირკველი აქვს გრანიტის, ფასადი მოპირკეთებულია ბოლნისის ტუფით. არქიტექტურული დეტალები ეკუთვნის გ. ჯაფარიძეს. შენობის ფრონტონზე ბრინჯაოს ქანდაკებაა დადგმული, რომელიც წარმოადგენს გამარჯვების სიმბოლოს. ფასადის თაღში დადგმულია ბრინჯაოში ჩამოსხმული აკაკი წერეთლის ქანდაკება. ქანდაკებების ავტორია ვ. თოფურიძე. თეატრის დარბაზის მხატვრული გაფორმება (კერი და კედლები) ეკუთვნის მხატვარ რ. სტურუას.

თეატრის მალალმხატვრული გაფორმებისათვის არქიტექტორ კ. ჩხეიძესა და მხატვარ რ. სტურუას 1950 წელს სახელმწიფო პრემია მიენიჭათ.

თეატრის დარბაზი იტევს 527 მაყურებელს.

თეატრი გაიხსნა 1949 წლის 30 ოქტომბერს. ამ დღეს გაიზარტა დიდი საზეიმო კონცერტი, რომელშიც მონაწილეობა მიიღეს ქართული თეატრის გამოჩენილმა მსახიობებმა. ახალ შენობაში კიათურის დრამატულმა დასმა პირველი წარმოდგენა გამართა 3 ნოემბერს. წარმოდგენილი იყო ი. მოსაშვილის დრამა „ჩაძირული ქვები“ პ. ფრანგიშვილის დადგმით.

სსსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებით თეატრს მიენიჭა აკაკი წერეთლის სახელი.

ამ ახალ შენობაში კიათურის თეატრს, რა თქმა უნდა, მუწაობის გაცილებით უკეთესი პირობები შეექმნა.

მსახიობთა შემადგენლობა

1949-1950 წწ. სეზონში ა. წერეთლის სახელობის კიათურის თეატრის დასში შემდეგი მსახიობები იყვნენ: ქალები — თამარ აბაშიძე, რუსუდან აბზიანიძე, ნადია ბუბულაშვილი.

ანია დათებაშვილი, თამარ მანველიშვილი, ასმათ მოსეშვილი, ნატალია სიხარულიძე, ვალენტინა სვანელი, ნელი ქუთათელიძე; ვაჟები — გრიგოლ აბზიანიძე, შალვა ბანეთიშვილი, ანტონ ზარათაშვილი, ბიძინა დურმიშიძე, ვალერიან ვაშაძე, მიხეილ ვაშაძე, მიხეილ კუსიანი, ბიჭიკო კურცხალია, გივი მოდებაძე, გრიგოლ ტყაბლაძე, გიორგი ნუცუბიძე, ნიკოლოზ ქამუშაძე, პავლე ფრანგიშვილი, შალვა წერეთელი. თეატრის დირექტორი და მთავარი რეჟისორი პ. ფრანგიშვილი, რეჟისორი დამდგმელები: ს. ცომაია, მ. ვაშაძე, გ. ტყაბლაძე, ტექნიკური რეჟისორი მ. წერეთელი, სადადგმო ნაწილის გამგე ა. მიშველიძე.

ოკმოსდაათიანი წლები

თანამედროვე შინაარსის პიესები

ჩვენ უკვე ვილაპარაკეთ პ. ფრანგიშვილის სარეპერტუა-
რზო პოლიტიკაზე, ის მუდამ უპირატესობას ანიჭებდა თანამედ-
როვე საბჭოთა შინაარსის დრამატურგიას და ასეთი ნაწარმოე-
ბების ხვედრითი წონა რეპერტუარში ფრიად მნიშვნელოვანი
იყო. ორმოცდაათიან წლებში, ათი სათეატრო სეზონის მან-
ძილზე 35 თანამედროვე შინაარსის ქართული ნაწარმოები გა-
ნოვთვალეთ / დადგმული პ. ფრანგიშვილის, ს. ცომაიას, მ. ვაშა-
ძის, გ. ტყაბლაძის და ი. კაკულიას მიერ. მრავალნაირია ამ ნა-
წარმოებების შინაარსი. აქ ვხედავთ ჩვენი თანამედროვეობის
გმირებს, რომლებიც სოციალისტური ქვეყნის გაძლიერებისათ-
ვის იღწვიან, განხილულია ჩვენი თანამედროვე ოჯახის ზოგიერთი
მტკივნეული საკითხები და სხვა.

ჭიათურის თეატრს და მის ხელმძღვანელობას მუდამ აინ-
ტერესებდა პიესის დადგმა ჭიათურის მაღაროელთა შრომაზე
და ცხოვრებაზე. ომამდელ პერიოდში თეატრის დაკვეთით, რო-
გორც აღვნიშნეთ, ასეთი პიესები დაწერეს შალვა დადიანმა და
ია ეკალაძემ. 1955 წელს ამ თემაზე თეატრმა წარმოადგინა ნ.
წერეთლის პიესა „წიაღის გულში“. „ლიტერატურული საქარ-
თველო“ (№ 36, 1956 წ. 7 სექტ.) საგანგებო წერილს უძღვნის ამ

თაქტს და წერს, რომ ნ. წერეთლის პიესა მისასალმებელი ცდაა ჩვენ დრამატურგიაში ქიათურელ მაღაროელთა შრომისა და ცხოვრების ასახვისა. გაზეთის სიტყვით, პიესას ნაკლოვანებანი ახასიათებს (კონფლიქტის სისუსტე, ზოგიერთი სახის სქემატიზ-რობა), მაგრამ „თეატრის კოლექტივს ენერგია არ დაუზოგავს, რათა შეექმნა საინტერესო სპექტაკლი წიადის მამაც მუშაკებ-ზე“. პიესაში წარმოდგენილია მაღაროელთა სახეების მთელი გალე-რეა. ეს სახეები კარგად გამოუყვეთიათ მ. კუსიანს, ნ. ქამუშა-იეს, ვ. ვაშაძეს, ა. მოსეშვილს, ნ. ერიაშვილს, ო. ჯვარში-შვილს, ა. დათებაშვილს, ა. ბარათაშვილს და ვ. სეანელს. გაზეთი დასძენს: „საერთოდ ის ინტერესი, რომელიც ამ სპექტაკლის ზომარტ ქიათურელმა მაღაროელებმა და მარგანეცის ქალაქის მაყურებლებმა გამოიჩინეს, ერთხელ კიდევ ადასტურებს, რომ აუცილებელია ჩვენმა თეატრებმა შექმნან თავისი საკუთარი, დიგილობრივ თემებზე აგებული ორიგინალური სპექტაკლები. ა. წერეთლის სახელობის ქიათურის სახელმწიფო თეატრმა ამ მხრივ მისაბაძი ნაბიჯი გადადგა“.

კლასიკური დრამატურგია, ისტორიული შინაარსის ნაწარმოებები

ორმოცდაათიან წლებში ქიათურის თეატრს, გარდა თანა-მედროვე შინაარსის ქართული დრამატული ნაწარმოებებისა, დად-გმული აქვს ქართული კლასიკური ნაწარმოებები და ისტორი-ული შინაარსის. პიესები. დაიდგა აგრეთვე არაერთი რუსული და უცხოური ნაწარმოებიც. ქართული კლასიკიდან დაიდგა: ა. წე-რეთლის „თამარ ცბიერი“, ა. ცაგარელის „ხანუშა“ და „ციმბირე-ლი“, ი. ჭავჭავაძის „ოთარაანთ ქვრივის“ ინსცენირება, დ. კლდი-აშვილის „სამანიშვილის დედინაცვლის“ ინსცენირება, მისივე „ირინეს ბედნიერება“ და „დარისპანის გასაქირი“.

ისტორიული შინაარსის ნაწარმოებებიდან განსაკუთრებით

ალენიშნავთ ვ. კანდელაკის „მაია წყნეთელს“, რომელიც თეატრმა 1955 წელს დადგა. ამ საინტერესო ნაწარმოებში, რომელიც საერთოდ დიდი წარმატებით სარგებლობდა ქართულ სცენაზე, იაფი ისახელეს ჭიათურის თეატრის მსახიობებმაც. გაზეთი „ჭიათურის მალაროელი“ (№ 120, 1955 წ. 7 ოქტ.) ამ დადგმას თეატრის გამარჯვებად თვლის და წერს, რომ „მაია წყნეთელი“ თეატრის შემოქმედებითი აღმავლობის დადასტურება არისო“. გაზეთის ცნობით სპექტაკლს წარმატება მოუპოვებია სწორედ რეჟისორული ინტერპრეტაციით, მშვენიერი გარეგნული ფორმით და, რაც მთავარია, ნიჭიერი შესრულებით. მაია წყნეთელის როლი უთამაშნია ახალგაზრდა მსახიობს მ. ვალიშვილს. მისი შესრულება ხასიათდება უშუალოდ, მას გულწრფელად დაჰყავს მაყურებლამდე მაიას გმირული და კეთილშობილური თვისებანიო — ალენიშნავს გაზეთი. მსახიობი გ. ტყაბლაძე ერეკლე მეორის როლს ასრულებდა. გაზეთი წერს, რომ ეს როლი დიდი ზემოქმედების მქონეა, როგორც „ძლიერი ოსტატობით გადმოცემული ერეკლე მეორის სახე“. ასევე ძლიერი ყოფილა ვერაგი ამილახვარის როლში მ. ვაშაძე. ოსტატობის საკმაო ღონეზე უთამაშნიათ მსახიობებს გ. ნუცუბიძეს (სახლთუხუცესი), ა. ბარათაშვილს (მანუჩა), ბ. ღურმიშიძეს (ქერიმ ალა), მ. კუსიანს (ქა-ნოსრო), ვ. ვაშაძეს (ჯემალი) და სხვ.

თეატრის ბასტროლები

ჭიათურის თეატრის მოღვაწეობის ასპარეზი, როგორც უწინ, ისევე 50-იან წლებში, მარტო ქალაქ ჭიათურით არ განისაზღვრებოდა. თეატრი სისტემატურად მართავდა გასვლით წარმოდგენებს მალაროებში და ახლო-მახლო დაბა-სოფლებში. ახალ დადგმებს ყოველთვის უჩვენებდა ზესტაფონის მაყურებელს, აწყობდა გასტროლებს სხვა რაიონებშიც. ჭიათურის თეატრი 1952-1953 წწ. სეზონში მახარაძის თეატრს ესტუმრა და იქ საინ-

ტერესო ერთობლივი სალამო-წარმოდგენა გაიმართა.

1952 წლის ივნისში თეატრი ესტუმრა ამბროლაურს. ადგილობრივმა გაზეთმა „კომუნარმა“ საგანგებო გვერდი მიუძღვნა ქიათურის თეატრის კოლექტივს. „ამბროლაურის საზოგადოება, რაიონის ყველა მშრომელი, წარმატებას უსურვებს ჩვენს ძვირფას სტუმრებს — ქიათურის თეატრის შემოქმედებით კოლექტივს“ — ვკითხულობთ გაზეთში (გაზ. „კომუნარი“, № 79, 1952 წ. 4 ივლ.). ამავე გაზეთში თეატრის ხელმძღვანელი პ. ფრანგიშვილი და წამყვანი მსახიობები თ. აბაშიძე, მ. ვაშაძე, გ. ტყაბლაძე, გ. ნუცუბიძე, გულწრფელ მადლობას უხდიან რაქის კოლმეურნეებს და ინტელიგენციას. პ. ფრანგიშვილი წერს რაქველ ნაყურებლებზე: „სპექტაკლების ჩვენებით დავრწმუნდით, რომ რაქველი მაყურებლები მეტად სათუთი გრძნობის, გულმართალნი და მაღალი გემოვნებისანი არიან. მათმა სამართლიანმა შენიშვნებმა და მოწონებამ ბევრი რამ გვაგრძნობინა“.

1954 წელს ქიათურის თეატრმა თავისი წარმოდგენები უჩვენა ქალაქ გორში, გორელმა მაყურებლებმა ალტაცებით მიიღეს წარმოდგენები. გორის გაზეთმა „სტალინელმა“ შინაარსიანი რეცენზიები მიუძღვნა საგასტროლო სპექტაკლებს. გაზეთის 1954 წლის 27 ივლისის ნომერში ვრცელი სტატიით მოთავსებული ა. კორნიიჩუკის „უზანის ქალის“ დადგმაზე და აღნიშნულია, რომ „ეს მშვენიერი, ღირსშესანიშნავი სპექტაკლია, რომელიც გორელმა მაყურებელმა გულაბილი მოწონებით მიიღო... „უკრაინის საკოლმეურნეო ცხოვრების ამსახველი ამ კომედიის მონაწილეთ გაზეთი ღიდი ქებით იხსენიებს. ესენი იყვნენ: გ. ტყაბლაძე, რომელიც თამაშობდა კოლმეურნეობის თავმჯდომარის ივანე რომანიუკის როლს, თ. აბაშიძე (სოფლის საბჭოს თავმჯდომარე), ა. ბარათაშვილი (მწერალი სერგეი ბატურა), ვ. ვაშაძე (მეზღვაური ვეტროვოი), მ. ვაშაძე (მაქსიმ ზორია), ნ. ერიაშვილი, ა. მოსეშვილი, პ. ღურამიშვიძე, გ. მოდებაძე და სხვანი.

ამავე 1954 წელს ჭიათურის თეატრი ესტუმრა სამტრედიას. ეს იყო მეორე გასტროლი სამტრედიაში. ამჯერად თეატრმა სამტრედიის მაყურებელს უჩვენა ს. კლდიაშვილის „დღესასწაული საკრეულაში“, ვ. კანდელაკის „სარეველა“, ა. ოსტროვსკის „დაგვიანებული სიყვარული“, მ. ბარათაშვილის „მაღალი ოცნება“, ა. ცაგარელის „ხანუმა“, ე. ზოლას „რაბურდენის მე-მკვიდრენი“, დ. თაქთაქიშვილის „უკანასკნელი ნილაბი“. ყველა ამ სპექტაკლმა მაყურებლის დიდი მოწონება დაიმსახურა.

თეატრის მოღვაწეთა იუბილეები და შემოქმედებითი საღამოები

1950 წელს რესპუბლიკის სახალხო არტისტის საპატიო წოდება მიენიჭა მსახიობს თამარ აბაშიძეს, ხოლო დამსახურებული არტისტისა — მიხეილ ვაშაძეს და გრიგოლ ტყაბლაძეს. ამავე ხანს თეატრმა აღნიშნა თავისი მოწინავე მოღვაწეების იუბილეები. პირველი აყო თეატრის უხუცესი მსახიობი გიორგი ნუცუბიძე. მისი დაბადებიდან 70 წელი და სასცენო მოღვაწეობის 50 წლისთავი თეატრმა შემოქმედებითი საღამოთი აღნიშნა 1952 წლის 31 მაისს. 1955 წელს მას მიენიჭა სსსრ სახალხო არტისტის საპატიო წოდება.

1953 წელს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება მიენიჭა თეატრის მთავარ მხატვარს მიხეილ აბუანაძეს.

თამარ აბაშიძის იუბილე

1953 წლის 5 აპრილს თეატრმა აღნიშნა მსახიობ თამარ აბაშიძის სასცენო მოღვაწეობის 40 წლის იუბილე.

სსსრ სახალხო არტისტი თამარ ასლანის ასული აბაშიძე დაიბადა ზესტაფონში 1893 წელს. საშუალო განათლება მიიღო

ქუთაისში. 1912 წელს დაიწყო მუშაობა ჭიათურის სცენის-
მოყვარეთა წრეში, სადაც დაჰყო 1916 წლამდე. 1916 წელს
გაემგზავრა ღონის როსტოვში. 1918 და 1919 წლებში სწავლო-
ბდა როსტოვის ფილარმონიის დრამატიულ კურსებზე და როს-
ტოვის კონსერვატორიაში. შემდეგ მუშაობდა მსახიობად როს-
ტოვში, წითელი არმიის თეატრში. 1920 წლის აგვისტოში და-
ბრუნდა საქართველოში და დაიწყო მუშაობა ჭიათურის თეატრ-
ში, 1921 წლიდან მუშაობდა მსახიობად რუსთაველის, ქუთაისის,
იზურგეთის და ჭიათურის თეატრებში. 1939 წლიდან 1949
წლამდე მუშაობდა გორის თეატრში, ხოლო შემდეგ დაუბრუნდა
ჭიათურის თეატრს.

თამარ აბაშიძე ფართო დიპაზონის, სცენის ნიჭიერი ოს-
ტატი იყო. რეალისტური სკოლის მიმდევარი — იგი დიდი სიმარ-
თლით, უშუალოდ და გულწრფელობით ქმნიდა სცენურ სახე-
ებს. სხვადასხვა ხასიათის მრავალფეროვან როლებს შორის,
რომელიც თამარ აბაშიძეს ჰქონდა ნათამაშევი, განსაკუთრებით
აღსანიშნავია: კატარინა (უ. შექსპირის „ჭირვეულის მორჯუ-
ლება“), ხანუმა (ა. ცაგარლის „ხანუმა“), გადია (ვ. შალიკაშვილის
„უნიადგონი“), დედოფალი (ა. წერეთლის „პატარა კახი“), ემი-
ლია (უ. შექსპირის „ოტელო“), ეასა (მ. გორკის „ეასა ქელებზო-
ვა“) და სხვა.

თამარ აბაშიძე ქართული საბჭოთა თეატრის ერთ-ერთი
შესანიშნავი შემოქმედებითი ძალა იყო.

პ. ფრანგიშვილის იუბილე

1953 წლის 26 ოქტომბერს სასცენო მოღვაწეობის 40 წლის
იუბილე გადაუხადეს თეატრის ხელმძღვანელს პ. ფრანგიშვილს.
ჭიათურის თეატრში დიდი საზიემო საღამო გაიმართა შალვა და-
დიანის თავმჯდომარეობით. პ. ფრანგიშვილის ცხოვრებისა და
მოღვაწეობის შესახებ მოხსენება გააკეთა გ. ბუხნიკაშვილმა. ასე-
თივე საღამო პ. ფრანგიშვილს ზესტაფონშიც გაუმართეს.

ყველა ეს საღამო გაიმართა საქართველოს თეატრალური სა-
ზოგადოების მოთავეობით. გარდა ამისა, თ. აბაშიძეს და პ. ფრან-

გიშვილს თეატრალურმა საზოგადოებამ გულთბილი საღამოები მოუწყო თბილისშიც.

1954 წლის 20 აპრილს თეატრალურმა საზოგადოებამ თბილისშივე მოაწყო ქიათურის თეატრის ნიჭიერი ოსტატების მიხეილ ვაშაძისა და გრიგოლ ტყაბლაძის შემოქმედებითი საღამო. მოხსენებები მათი ნაყოფიერი შემოქმედებითი მოღვაწეობის შესახებ გააკეთეს ე. დავითაიამ და მ. გოგოლაშვილმა. საღამოზე სიტყვებით გამოვიდნენ ა. წუწუნაეა, ა. ფალავა, პ. ფრანგიშვილი და სხვები. მათ აღნიშნეს ამ ორი მსახიობის სცენური ოსტატობა და მათი დიდი დამსახურება ქიათურის თეატრის შემოქმედებითს წინსვლაში.

ს. ცომაიას შემოქმედებითი საღამო

1955 წლის 13 ივნისს ქიათურის თეატრში გაიმართა სსსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის რეჟისორ სოფრომ ცომაიას 25 წლის სასცენო მოღვაწეობის აღსანიშნავი საღამო.

სოფრომ დიმიტრის-ძე ცომაია დაიბადა 1906 წელს ქიათურის რაიონის სოფელ ზოდში, საშუალო განათლება მიიღო ქიათურაში. სასწავლებლის დამთავრებისთანავე, 1924 წელს დაიწყო მუშაობა ქიათურის თეატრში მოკარანხედ. 1929 წლიდან დაიწყო სარეჟისორო მოღვაწეობა. 1939 წლიდან 1948 წლამდე მუშაობდა ქიათურის თეატრის დირექტორად და სამხატვრო ხელმძღვანელად, ხოლო შემდეგ განაგრძო მოღვაწეობა დამდგმელ რეჟისორად. ამჟამად პენსიაზეა, მაგრამ მაინც თეატრის ცხოვრებით სულდგმულობს.

მ. ვაშაძის შემოქმედებითი საღამო

1956 წელს შემოქმედებითი საღამო გაუმართეს მსახიობ მ. ვაშაძეს. მოხსენება მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ გააკეთა რ. ქორჭიამ.

სსსრ სახალხო არტისტ მხეილ სიმონის-ძე ვაშაძე დაიბადა 1908 წელს ჭიათურაში, აქვე მიიღო საშუალო განათლება. სიკვამლეიდანვე მონაწილეობდა სცენისმოყვარეთა წარმოდგენებში და საკმაო ნიჭი გამოიჩინა, რის გამო 1926 წელს, სასწავლებლის დამთავრებისთანავე, მიწვეულ იქნა მსახიობად ჭიათურის თეატრში. მოღვაწეობდა ჭიათურის თეატრში როგორც მსახიობი და აგრეთვე რეჟისორი. ფართო შემოქმედებითი ღიაპაზონის მსახიობს, შესრულებული აქვს მრავალი სხვადასხვა ხასიათის როლი, სახელდობრ : ოთარბეგი (ა. სუმბათაშვილის „ღალატი“), ყვარყვარე (პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“), დარისპანი (დ. კლდიაშვილის „დარისპანის გასაჭირი“), არსენა (ს. შანშიაშვილის „არსენა“), სვიმონ ლიონიძე (დ. ერისთავის „სამშობლო“), ქვაბულიძე (ა. წერეთლის „პატარა კახი“), ანდრეას ელიზბარიანი (ა. შირვანზადეს „პატიოსნებისათვის“), პეტრუჩიო (უ. შექსპირის „ჭირვეულის მორჯულება“), ინსპექტორი (ჯ. პრისტლის „ინსპექტორი მოვიდა“) და სხვ. 1967 წლიდან მოღვაწეობს კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში.

მ. კუსიანის შემოქმედებითი საღამო

1959 წლის 26 აპრილს თეატრმა შემოქმედებითი საღამო გაუმართა თეატრის ერთ-ერთ წამყვან მსახიობს მხეილ კუსიანს, 30 წლის სასცენო მოღვაწეობის გამო.

მხეილ მინას-ძე კუსიანი დაიბადა 1908 წელს საჩხერის რაიონის სოფ. მერჯევში, გლეხის ოჯახში. დაწყებითი სწავლა მიიღო საჩხერის სკოლაში, ხოლო შემდეგ სწავლობდა ჭიათურის მუშფაკში, რომელიც დაამთავრა 1922 წელს. იმავე წელს დაიწყო მუშაობა ჭიათურის თეატრში სცენის მუშად, ხოლო 1930 წ. გამოვიდა ჭიათურის თეატრის სცენაზე და ამის შემდეგ განუწყვეტლივ მსახიობად მუშაობდა აქ, თეატრის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შემოქმედებით ძალას წარმოადგენდა.

ი. კაკულიას დაღმგმეზი

1958 წელს პენსიაზე გადავიდა პავლე ფრანგიშვილი და მის შემდეგ ორი სეზონი თეატრს სათავეში ედგა რეჟისორი ი. კაკულია. თანამედროვე შინაარსის მრავალი ნაწარმოები დაიდგა ჰიათურის თეატრის სცენაზე ი. კაკულიას ხელმძღვანელობის პერიოდში. თვითონ ი. კაკულიამ 1959 წლის მაისში დადგა ლ. ჰუბაბრიას „მცდარი გზით“. გაზეთი „ჭიათურის მაღაროელი“ (№ 99, 1959 წლის 26 მაისი) წერდა, რომ ეს სპექტაკლი „ჭიათურის თეატრის კოლექტივის შემოქმედებითი აღმავლობის ნათელი დადასტურებაა“. გაზეთში ვკითხულობთ: „თეატრის დამსახურებად უნდა ჩაითვალოს თანამედროვე ყოფის ამსახველი არცთუ ძლიერი პიესის ასე ამაღელვებელ მხატვრულ ფერებში წარმოდგენა. სრული სიძლიერით იგრძნობა თეატრის მთელი კოლექტივის დიდი პასუხისმგებლობა თითოეული დეტალის დამუშავებაში. ამიტომ არის, რომ სპექტაკლი ასე გულწრფელად იმსახურებს მაყურებლის საერთო მოწონებას“.

საკმაო გამოხმაურება ჰპოვა აგრეთვე ი. კაკულიას მიერ დადგმულმა ინსცენირებამ „ცხოვრობდა ორი ამხანაგი“.

ი. კაკულია

იური სიმონის-ძე კაკულია დაიბადა 1923 წელს, დაბა ხარაგაულში. საშუალო განათლება იქვე მიიღო. 1946 წელს დაამთავრა რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის სამსახიობო ფაკულტეტი. იმავე წელს შევიდა ა. ლუნაჩარსკის სახელობის მოსკოვის თეატრალური ინსტიტუტის სარეჟისორო ფაკულტეტზე. ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, 1952 წელს დაბრუნდა საქართველოში და მუშაობდა ქუთაისის, სოხუმის, ჰიათურის და კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრებში. მუშაობდა პედაგოგად კულტ-საგანმანათლებლო სასწავლებელში. 1961 წლიდან პედაგოგად მუშაობს თეატრალურ ინსტიტუტში.

თეატრის უმაღლესობა

ორმოცდაათიან წლებში ა. წერეთლის სახელობის ქიზთუ-
რის სახელმწიფო თეატრში სხვადასხვა დროს მოღვაწეობდნენ
მსახიობები: ქალები — თ. აბაშიძე, მ. აბაშიძე, რ. აბზიანიძე,
ა. დათებაშვილი, ნ. ერიაშვილი, მ. ვალიშვილი, თ. კაპანაძე,
შ. ლომიძე, ქ. მელექსიშვილი, ზ. მეცხოვრიშვილი, ე. მიროტაძე,
ა. მოსეშვილი, ვ. სევანელი, ქ. ურუშაძე, ნ. ქუთათელაძე, დ. ჭაფა-
რიძე; ვაჟები: — მ. აბესაძე, გ. აბზიანიძე, შ. ბანეთიშვილი, ან. ბა-
რათაშვილი, ა. ბაქრაძე, ლ. გურული, ნ. დეისაძე, ბ. დურმიშიძე,
ვ. ვაშაძე, მ. ვაშაძე, ო. ზაზაშვილი, შ. თხელიძე, ო. იაკობიძე,
თ. ინასარიძე, თ. კობახიძე, მ. კუსიანი, პ. ლოლაძე, გ. მოდებაძე,
გ. ნუცუბიძე, გ. ტყაბლაძე, პ. ფრანგიშვილი, ნ. ქამუშაძე, ს. ყიფ-
შიძე, გ. შერვაშიძე, დ. შეყრილაძე, ნ. ჩაჩანიძე, შ. ჩიქვილაძე,
ნ. ცერცვაძე, შ. წერეთელი, ლ. ხვედელიძე, ო. ჯვარშიშვილი,
მ. ჭაფარიძე.

თეატრს გამოაყლდა მისი უძველესი წევრი, სსსრ დამსახურე-
ბული არტისტი ნატალია სიხარულიძე. (გარდაიცვალა 1951 წელს).

სამოციანი წლები

სამოციან წლებში ქიათურის თეატრის შემოქმედებით განვითარებაში თავისი წვლილი შეიტანეს რეჟისორმა გ. სებისკვერაძემ და რეჟისორმა თ. ალექსიშვილმა. პირველი მათგანი თეატრის მთავარ რეჟისორად მუშაობდა 1960-1965 წწ. სეზონებში, ხოლო მეორე — 1965-1968 წწ. სეზონებში.

აპაკი წერეთლის დაბადების 120 წლისთავი

1960-1961 წწ. სეზონი საიუბილეო ვითარებაში დაიწყო. 1950 წლის 22 ოქტომბერს თეატრმა აღნიშნა დიდი ქართველი პოეტის აკაკი წერეთლის დაბადების 120 წლისთავი. ამ დღეს თეატრმა უჩვენა დ. თაქთაქიშვილის მიერ საგანგებოდ დაწერილი პიესა აკაკი წერეთლის ცხოვრებიდან „შარავენდელი“. პიესა დადგა თეატრის მთავარმა რეჟისორმა გ. სებისკვერაძემ.

ამ პიესაში როლებს ასრულებდნენ: გ. ტყაბლაძე (აკაკი),

მ. ვაშაძე (ნიკო ნიკოლაძე), ა. ბარათაშვილი (გუბერნატორი ტიმოფეევი), ნ. ჩაჩანიძე (მაზრის უფროსი), მ. კუსიანი (აბდუშელიშვილი), ლ. ხვედელიანი (მწიგნობარი მეჩკვილაძე), ნ. ხვედელიძე (უცნობი) და სხვ.

დავით კლდიაშვილის დაბადების 100 წლისთავი

ორი წლის შემდეგ თეატრმა ასეთივე დიდი ზეიმით აღნიშნა დავით კლდიაშვილის დაბადების ასი წლისთავი. 1962 წლის 20 სექტემბერს ამ თარიღის აღსანიშნავად პირველად წარმოადგინეს დ. კლდიაშვილის მოთხრობის „ქამუშაძის გაჭირვების“ ინსცენირება 2 ნაწილად (ს. ქეიშვილისა), დადგმა ეკუთვნოდა გ. სებისკვერაძეს. როლებს ასრულებდნენ: ნ. ჩაჩანიძე (ოტია), ვ. სვანელი (ეკვირინე), მ. ვაშაძე (პორფირი), მ. კუსიანი (მოხუცი აზნაური), ა. დათებაშვილი (პელაგია) და სხვ.

ხუთი სათეატრო საზოგნოს დაღმევი

გ. სებისკვერაძის ხელმძღვანელობით, გარდა დ. თაქთაქიშვილის „შარავანდელისა“, ჭიათურის თეატრში მრავალი ახალი ნაწარმოები დაიდგა. აქედან ოთხი თანამედროვეობის ამსახველი იყო, სახელდობრ: ო. ჩიჭავაძის კომედია „თხუნელა“, ა. გეწაძის დრამა „მზე ცრემლში“, ლ. მილორავეას დრამა „სახიფათო გზაჯვარედინზე“ და ნ. დუმბაძისა და გ. ლორთქიფანიძის კომედია „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“. ამ დადგმებმა მაყურებლის საკმაო მოწონება დაიმსახურეს. კომედია „თხუნელას“ მთავარი როლის შემსრულებელ გ. ტყაბლაძეზე გაზეთი „ჭიათურის მაღაროელი“ (№ 28, 1962 წ. 8 თებ.) წერდა: „...შემსრულებლებიდან პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი გ. ტყაბლაძე, სანდრო ქორიძის როლი“.

7. გ. ბუნიაშვილი

ში. გამოცდილმა მსახიობმა თავისი გმირის სულიერი სამყარო დაუკავშირა მოვლენათა ლოგიკურ ცვლას. გმირის დახასიათებას იძლევა არა დიალოგი, სიტყვა, ან რეპლიკა, არამედ მოქმედება, სიტუაციითა აღმავალი ჯაჭვი, სადაც გ. ტყაბლაძე სავსებით ავლენს თავის მდიდარ აქტიურულ ბუნებას. პირველ სურათში ქორიძე-ტყაბლაძე უხეშია მეუღლესთან ურთიერთობაში, ხოლო მძღოლის მიმართ ამპარტავანი, თანამშრომლებთან კი წმინდა წყლის ბიუროკრატი, ხოლო ქუევეანთან ამორალური მამაკაცი. იცვლება გარემოება. ქეთევანთან მანქანით გასეირნების დროს მას ჰგონია, რომ კაცი მოკლა და მაინც რესტორანში შედის. ამ სცენაში იგი ბოროტია და ამასთანავე მხდალი, ეშინია შემთხვევით შემოსული მილიციელის. ცდილობს დანაშაულში ჩაითრიოს ქეთევანი. კარგი ტონის კავალერიდან იგი უცებ საცოდავ კაცუნად გარდაქმნება. იცვლება მდგომარეობა. ახლა ქორიძეს თავის სახლში ვხედავთ. მართლაც თხუნელასავით მობუზულს, წელში მოდრეკილს, მას თავზე მართლმსაჯულების ჩრდილი ადგას და მოსვენებას არ აძლევს. გადაწყვიტა მიაშუროს ცოლის დას, რომელიც მაღალმთიან სოფელში ცხოვრობს. აქ გ. ტყაბლაძეს ვხედავთ ფიზიკურად დაუძლურებულს და ფსიქიურად შერყეულს. იგი ვერხვის ფოთოლივით თრთის. გ. ტყაბლაძის გადასვლა ერთი მდგომარეობიდან მეორეში ისე ლოგიკურია, რომ მის სცენურ სიმართლეში ერთი წამითაც ეჭვი არ გვეპარება. გ. ტყაბლაძე განსაკუთრებით ძლიერია სპექტაკლის ფინალში. იგი თავისი ფეხით მიდის მართლმსაჯულებასთან, რათა მოიხადოს ღირსეული სასჯელი, მაგრამ ირკვევა, რომ მას ადამიანი კი არა, ხბო მოუკლავს. რა თქმა უნდა, იგი თავისუფალია. აქ ტყაბლაძე—ქორიძე იყენებს თვითდასჯის მეთოდს. იგი ანალიზს უკეთებს თავის საქციელს და ჰკლავს თავის თავში მეშინას, სიმართლის და სინათლის მოშიშარ თხუნელას, გჯერათ, რომ მისი დანაშაულებანი აღარ განმეორდება. ფსიქოლოგიური თვალსაზრისითაც ტყაბლაძე ამ როლის უნაკლო შემსრულებელია. თვით ურთულეს გარემოებაშიც იგი ლაღი, თავისუფალი და შთამბეჭდავია“.

გაზეთი ქებით ისხენიებს სხვა მსახიობებსაც — სანდრო ქორიძის შვილის, ყალთაბანდ ზურაბის როლის შემსრულებელს ნ. ჩაჩანიძეს, „ადამიანის“ როლის შემსრულებელს ა. ბაქრაძეს, მსახიობ ქალებს დ. ჯაფარიძეს, თ. კაპანაძეს, ნ. ერიაშვილს, რ. აბზიანიძეს, მსახიობებს მ. კუსიანს, ბ. ღურმიშიძეს, ო. ზაზაშვილს, გ. მოდებაძეს, ლ. ხვედელიძეს.

ღირსშესანიშნავ მოვლენად ითვლება მ. ბარათაშვილის „ჩემი ყვავილეთი“, რომელიც დადგეს გ. სებისკვერაძემ და ს. ცომაიამ (პრემიერა 1962 წლის 6 თებერვალი), „ყვავილეთმა“ მოხიბლა მაყურებელი“, — ასეთი სათაურით დაბეჭდა „ქიათურის მაღაროელმა“ რეცენზია სპექტაკლზე (გაზ. „ქიათურის მაღაროელი“ № 55, 1962 წ. 18 მარტი), რომელშიც ნაქებია წარმოდგენა როგორც რეჟისორული გადაწყვეტით, ასევე სამსახიობო ოსტატობით: ნ. ღუმბაძის და გ. ლორთქიფანიძის პიესით „მე ვხედავ მზეს“ გაიხსნა 1963-1964 წწ. სათეატრო სეზონი. ამ შესანიშნავი ნაწარმოების დადგმა განახორციელა გ. სებისკვერაძემ. რეცენზიაში ამ სპექტაკლის შესახებ სსსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე თინათინ ლოლაძე (გაზ. „ქიათურის მაღაროელი“ № 213, 1963 წ. 27 ოქტ.) წერდა, რომ „ქიათურის თეატრის მთელმა შემოქმედებითმა კოლექტივმა გაახარა თავისი მაყურებელი სეზონის კარგი დასაწყისით. სპექტაკლი „მე ვხედავ მზეს“ წინ გადადგმული ნაბიჯია შემდგომი შემოქმედებითი წინსვლის გზაზე“

3. სებისკვერაძე

ხუთი სათეატრო სეზონი უხელმძღვანელა ქიათურის თეატრს მთავარმა რეჟისორმა გ. სებისკვერაძემ და წარმატება მოუპოვა თეატრს მთელი რიგი საინტერესო დადგმებით. გუგული ვარლამის-ძე სებისკვერაძე დაიბადა 1928 წელს, ქიათურაში. 1948 წელს დაამთავრა საშუალო სასწავლებელი და სწავლა განაგრძო რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის სარეჟისორო ფა-

კულტეტზე. თავისი სადიპლომო სპექტაკლი დადგა ჭიათურის თეატრში (ვ. კანდელაკის კომედია „სარეველა“). 1954 წლიდან დაიწყო მუშაობა რეჟისორად ზესტაფონის კულტურის სახლში, 1955 წლიდან მუშაობდა რეჟისორად გორის თეატრში. 1960 წლიდან 1965 წლამდე მუშაობდა ჭიათურის თეატრის მთავარ რეჟისორად. შემდეგ მუშაობდა თბილისის სახელმწიფო კულტურის თეატრის მთავარ რეჟისორად, ხოლო ამჟამად მუშაობს თბილისის თოჯინების ქართული თეატრის და საქართველოს ტელევიზიის რეჟისორად.

სამი სათეატრო სეზონი ო. ალექსიშვილის ხელმძღვანელობით

1965-1966 წწ. სათეატრო სეზონში თეატრის მთავარმა რეჟისორმა ო. ალექსიშვილმა და რეჟისორ-დამდგმელმა ს. ცომაიამ თანამედროვე შინაარსის მრავალი ნაწარმოები უჩვენეს მაყურებელს. ამ დადგმებს შორის განსაკუთრებით გამოირჩეოდა გ. ხუხაშვილის პიესა „ცხოვრება კაცისა“. ამ პიესის დადგმა თეატრმა მიუძღვნა დიდი ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავს. დადგმამ დიდი გამომხატულება ჰპოვა და საერთო მოწონება დაიმსახურა.

გ. ხუხაშვილის პიესა გვიხატავს ორი რკინიგზელი მუშის განცდას, რომლებიც ნახევარ საუკუნეზე მეტი ერთად მიდიან ცხოვრების გზაზე — ერთი მართალი საბა და მეორე კი ცხოვრებისადმი ცინიკურად განწყობილი ბასა. გამარჯვებული რჩება საბას ცხოვრებისეული სიმართლე.

ჭიათურის თეატრმა პირველმა დადგა ეს ნაწარმოები. დამდგმელმა ო. ალექსიშვილმა შექმნა უდავოდ საინტერესო სპექტაკლი, რომელშიც მხატვრული დამაჯერებლობით იყო ასახული ჩვენი თანამედროვეობა. საბას როლს ასრულებდა ნ. ჩაჩანიძე, ბასას — მ. ვაშაძე. ორივეს ახასიათებდა სახეების ოსტატური გამოკვეთა. გაზეთი „კომუნისტი“ (№ 151, 1966 წწ. 3. ივლ.) წერდა: „მსაჩიობისათვის ბედნიერებაა, როცა ავტორი და რეჟისორი მოქ-

მედების ფართო ასპარეზს გადაუშლიან მას. ასეთი ბედნიერება სპექტაკლის მონაწილე ბევრ მსახიობს ხვდა, მაგრამ ყველაზე მეტად მთავარი როლის შემსრულებელ ნოდარ ჩაჩანიძეს. ისედაც ფდიდარი ლიტერატურულ-დრამატული მასალა ნიჭიერმა მსახიობმა შთაგონებით გამოაწრთო თავის შემოქმედებით ქურაში და გამარჯვებასაც მიაღწია. გადაუქარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ თუ „ცხოვრება კაცისა“ 1965-1966 წლების თეატრალური სეზონის ერთ-ერთი საუკეთესო მიღწევაა, მაშინ ერთ-ერთი საუკეთესო სცენურ სახედ ნოდარ ჩაჩანიძის საბა ურბნელი უნდა მივიჩნიოთ. ამით იმის თქმა როდი გვსურს, თითქოს „ცხოვრება კაცისა“ ერთი მსახიობის სპექტაკლია, ნ. ჩაჩანიძეს ღირსეული პარტნიორები ჰყავს, უწინარეს ყოვლისა, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი მ. ვაშაძე, რომელიც დიდი სცენური სიმართლითა და მომხიბვლელობით ასრულებს ბასას ფსიქოლოგიურად რთულ როლს. ასევე სასიამოვნო შთაბეჭდილებას ტოვებს რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი მ. კუშიანი (იონა იაშვილი), ა. მოსეშვილი (რუსუდანი), ი. ჯიშყარიანი (ლამარა), გ. მოდებაძე, თ. ელიაშვილი და სხვ.

დიდი წარმატება მოიპოვა ო. ალექსიშვილის მიერ დადგმულმა ა. ბელიაშვილის რომანმა „შვიდკაცა“ (ნ. გურაბანიძის ინსცენირება) ნაწარმოები, რომელშიც ჭიათურის მაღაროელთა თანამედროვე ცხოვრებაა აღწერილი, მხატვრული დამაჯერებლობით იყო განსახიერებული. საერთოდ ო. ალექსიშვილს ახასიათებს თანამედროვე ცხოვრების ასახვის მისწრაფება, და გამოცდილი სცენის ოსტატი მუდამ ღიდ მხატვრულ წარმატებას აღწევს თანამედროვე საბჭოთა ადამიანების დადებითი ხასიათების გამოკვეთაში.

ო. ალექსიშვილი

საქ. სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ოთარ იასონის-ძე ალექსიშვილი დაიბადა 1914 წელს თბი-

ლისში, პედაგოგის ოჯახში. საშუალო განათლება მიიღო თბილის-შივე. 1930 წლიდან სწავლობდა ა. ლუნაჩარსკის სახელობის მოსკოვის თეატრალურ ინსტიტუტში. 1934 წლიდან 1940 წლამდე მუშაობდა რეჟისორ-სტაჟიორად ჯერ მოსკოვის ვ. მეიერჰოლდის თეატრში და შემდეგ მ. გორკის სახელობის მოსკოვის სამხატვრო თეატრში. 1940 წელს დაბრუნდა სამშობლოში და მუშაობდა რეჟისორად მთელ რიგ თეატრებში (გორის, ხაშურის, ქუთაისის, თბილისის მოზარდ მაყურებელთა თეატრის და სხვ.).

1965 წელს დაინიშნა ჭიათურის თეატრის მთავარ რეჟისორად და მუშაობდა 1968 წლამდე. ამჟამად მუშაობს გ. ერისთავის სახელობის გორის თეატრის მთავარ რეჟისორად.

მსახიობთა დაჯილდოება, შემოქმედებითი საღამოები

სამოციან წლებში ჭიათურის თეატრის მთელ რიგ მსახიობებს საპატიო წოდებები მიენიჭათ, სახელდობრ: სსსრ სახალხო არტისტის — გ. ტყაბლაძეს (1961 წ.) და მ. ვაშაძეს (1965 წ.); სსსრ დამსახურებული არტისტის — მ. კუსიანს (1961 წ.), ა. დათეზაშვილს (1965 წ.), ვ. სვანელს (1965 წ.), ბ. ღურმიშიძეს (1965 წ.), ა. ბარათაშვილს (1956 წ.), ნ. ქამუშაძეს (1967 წ.), ნ. ჩაჩანიძეს (1967 წ.), გ. მოღებაძეს (1969 წ.).

ბ. ღურმიშიძის შემოქმედებითი საღამო

1960 წელს შემოქმედებითი საღამო გაუმართეს მსახიობ ბ. ღურმიშიძეს.

ბიძინა ვლადიმერის-ძე ღურმიშიძე დაიბადა 1912 წელს ჭიათურაში, მუშის ოჯახში. საშუალო სასწავლებლის დამთავრებამდე მუშაობდა ჭიათურის თეატრში სცენის თანამშრომლად. ხოლო 1929 წელს, სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ, ჩაირიცხა მსახიობად ჭიათურის თეატრში. აქ მუშაობდა გარდაცვალებამდე.

ბიძინა ღურმიშიძე სახასიათო როლების ნიჭიერი შემსრულებელი იყო და თავის ხანგრძლივ სასცენო მოღვაწეობის განმავლობაში მრავალი როლი შეასრულა. მისი რეალისტური სცენური სახეები შთამბეჭდავი და დასამახსოვრებელი იყო. მის მიერ შესრულებულ როლებს შორის აღსანიშნავია: ბესო (ა. სუმბათაშვილის „ლა-ლატი“), არსენა (ი. მოსაშვილის „სადგურის უფროსი“), კირკიტა (მ. ჭაფარიძის „ქამთაბერის ასული“), მწყემსი (სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფე“), ქუჩარა (პ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“), პანტელი (გ. ქელბაქიანის „შესაფერი ჭილდო“) და სხვ.

1960 წელს შემოქმედებითი სადამო გაუმართეს მსახიობ ვალენტინა სვანელს.

1966 წელს შემოქმედებითი სადამოები გაუმართეს მსახიობებს ასია დათებაშვილს და გივი მოღებაძეს.

3. ტყაბლაძის იუბილე

1967 წელს სასცენო მოღვაწეობის 40 წლის იუბილე გადაუხადეს სსსრ სახალხო არტისტს გ. ტყაბლაძეს. მოხსენებით გამოვიდნენ ო. ეგაძე და კ. გოგოძე, რომლებმაც ფართოდ გაარჩიეს იუბილარის მოღვაწეობა ქართულ თეატრსა და კინოში.

სსსრ სახალხო არტისტი ვრიგოლ ტარასის-ძე ტყაბლაძე დაიბადა 1907 წელს ქალაქ მახარაძეში, ღურგლის ოჯახში. საშუალო განათლება მიიღო ჭიათურაში და აქვე 1923 წელს დაიწყო მუშაობა. მსახურობდა სპორტულ საზოგადოებაში, ხელმძღვანელობდა სასულე ორკესტრს. გადაწყვიტა თეატრში მუშაობა და 1925 წელს ჩაირიცხა თანამშრომლად ჭიათურის თეატრში. გადაყვანილი იქნა მსახიობად, რადგან თეატრის ხელმძღვანელმა პ. ფრანგიშვილმა უდავო სასცენო ნიჭი შენიშნა. თავისი ნიჭითა და მუყაითი შრომით მალე დაიმკვიდრა წამყვანი მსახიობის აღგილი. ჭიათურის თეატრის სცენაზე შესრულებული აქვს მრავალი სახასიათო როლი, რომელთა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია: სულეიმანი (ა. სუმბათაშვილის „ლალატი“, კოწია (შ. დადიანის

„გუშინდელნი“), ანდრო (გ. ქელბაქიანის „გამოცდები“), პროხო-
რი (მ. გორკის „ვასა ჟელეზნოვა“), შმაგა (ა. ოსტროვსკის „უდა-
ნაშაულოდ დამნაშავენი“), რომანიუკი (ე. კორნეიჩუკის „უზანის
ჭალა“), გრუმოი (უ. შექსპირის „ქირვეულის მორჯულება“), ტრის-
ტანი (ლოპე დე-ვეგას „თივა და ავი ძაღლი“), ღვთისო (ა. წერეთ-
ლის „ბაში აჩუკი“, გადმოკ. ა. კაჭკაჭიშვილის მიერ) და მრავალა
სხვა. ეწეოდა სარეჟისორო მოღვაწეობას. ჭიათურის სცენაზე გა-
ნახორციელა მთელი რიგი დადგმები როგორც პ. ფრანგიშვილთან
და ს. ცომაისთან ერთად, აგრეთვე დამოუკიდებლად. განუწყვეტ-
ლივ მოღვაწეობდა ჭიათურის სცენაზე გარდა ერთი სეზონისა
(1952-1953 წწ.), როდესაც მიწვეული იყო ქუთაისის თეატრში.
ორმოცდაათიან წლებში სახელი გაითქვა, როგორც კინომსახიობმა.
ამჟამად გ. ტყაბლაძე პენსიონერია, მაგრამ მაინც განაგრძობს
მოღვაწეობას ჭიათურის თეატრში.

თეატრის გასტროლები

როგორც არა ერთხელ აღვნიშნეთ, ქიათურის თეატრის თითქმის ყოველ წელს აწყობდა გასტროლებს ჩვენი რესპუბლიკის სხვა და სხვა რაიონებში. ასეთი გასტროლები მოაწყო თეატრმა 1966-1967 წწ. სეზონის დამთავრების შემდეგ. თეატრის კოლექტივი ჯერ ესტუმრა ქალაქ ქუთაისსა და ზუგდიდს, სადაც უჩვენა თავისი უკანასკნელი წლების ექვსი დადგმა. გასტროლები დიდი წარმატებით ჩატარდა. განსაკუთრებით მოიწონა მაყურებელმა გ. ხუხაშვილის პიესა „ცხოვრება კაცისა“ (დადგმა, ო. ალექსიშვილისა).

ამის შემდეგ თეატრი საქართველოს დედაქალაქს ეწვია და კოტე მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის შენობაში უჩვენა ოთხი თავისი დადგმა: გ. ხუხაშვილის „ცხოვრება კაცისა“, ვ. ვიშნევსკის „ოპტიმისტური ტრაგედია“, შ. როყვას თანამედროვე შინაარსის პიესა „დედა“ და დ. კლდიაშვილის „სამანიშვილის დედინაცვლის“ ინსცენირება.

გასტროლების მონაწილენი იყვნენ ქიათურის თეატრის შემდეგი მსახიობები: რესპუბლიკის სახალხო არტისტები გრიგოლ ტყაბლაძე და მიხეილ ვაშაძე, დამსახურებული არტისტები ვალენტინა სევანელი, ასია დათებაშვილი, ანტონ ბარათაშვილი, მიხეილ კუსიანი, ბიძინა ღურმიშიძე, ნიკოლოზ ქამუშაძე, სოსო ტყემალაძე, მსახიობები ნოდარ ჩაჩანიძე, ასმათ მოსეშვილი, აკაკი ბაქრაძე, როდერ ჩაჩანიძე, გივი მოდებაძე, ლევან ხვედელიძე, დარეჯან ჭაფარიძე, ნუნუ ერიაშვილი, დოდო ღვინიაშვილი, რუსუდან აბზიანიძე, ელეონორა ციუმა, მიხეილ მიქაუტაძე, თამაზ თოღაძე, იზოლდა ჭიშკარიანი, თამაზ ელიაშვილი და გია კობახიძე.

თეატრის მთავარი რეჟისორი ო. ალექსიშვილი გაზეთ „კომუნისტში“ 27 ივნისს წერდა პასუხისმგებლობის იმ დიდ გრძნობაზე, რომლითაც დასი იყო გამსჭვალული, რადგან თბილისის მეტად მომთხოვნ მაყურებლის წინაშე უნდა გამოსულიყო.

თბილისელმა მაყურებელმა მაღალი შეფასება მისცა თეატრის

მიერ ნაჩვენებ სპექტაკლებს და განსაკუთრებით გ. ხუხაშვილის პიესას „ცხოვრება კაცისა“.

კარგად შეაფასა წარმოდგენები პრესამაც. გაზეთ „კომუნისტში“ (№ 154, 1967 წ. 4 ივლ.) წერდნენ, რომ „ამ გასტროლებმა ერთხელ კიდევ ცხადყო თეატრის მაღალი შემოქმედებითი პოტენცია და პროფესიონალიზმი“.

საქართველოს თეატრალურმა საზოგადოებამ ჭიათურის წარმოდგენების საგანგებო განხილვა მოაწყო, სადაც მონაწილეობა მიიღეს ქართული თეატრის მოწინავე მუშაკებმა და მრავალი საქმიანი შენიშვნა მისცეს თეატრის ნამოღვაწარს.

1968-1969 წწ. სეზონის დამთავრების შემდეგაც მოაწყო ჭიათურის თეატრმა გასტროლები. ამჯერად თეატრი ესტუმრა ბეზანტეთა ქალაქ ტყიბულის და ქალაქ მახარაძეს. თეატრს საგასტროლო რეპერტუარში ჰქონდა შემდეგი წარმოდგენები: გ. ხუხაშვილის „ცხოვრება კაცისა“ (დადგმა ო. ალექსიშვილისა), ა. ბელიაშვილის „შვიდკაცა“, ინსცენირებული ნ. გურაბაიძის მიერ (დადგმა ო. ალექსიშვილისა), გ. ფიგერეიდუისის ტრაგიკომედია „ეზოპე“ (დადგმა ს. ყიფშიძისა), კ. გამსახურდიას რომანის „მთვარის მოტაცება“ ინსცენირებული გ. კოსტავას მიერ (დადგმა ნ. დეისაძისა), ვ. ჰიუგოს „ანელო“ (დადგმა ს. ცომაია-სი), ა. გეჭაძის „ყარამან ყანთელაძე“ (დადგმა ს. ყიფშიძისა) და ვ. გაბესკირიას „ახალწლის ღამე“ (დადგმა ნ. დეისაძისა).

გასტროლების დროს განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო „შვიდკაცამ“, სპექტაკლმა ჭიათურის მაღაროელთა ცხოვრებაზე. მახარაძის გაზეთმა „ლენინის დროშამ“ (№ 67, 1969 წ. 10 ივნ.) განსაკუთრებულად გაუხსნა ხაზი იმ გარემოებას, რომ ამ სპექტაკლმა გამარჯვება მოიპოვა ლენინური კომკავშირის 50 წლისთავისადმი მიძღვნილ თეატრალური კოლექტივების დათვალიერებისას. სპექტაკლის დამდგმელის ო. ალექსიშვილის შესახებ წერილში შემდეგია აღნიშნული: „ამ სპექტაკლიდანაც მეტყველებს რეჟისორის — ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის ო. ალექსიშვილის შემოქმედებითი ტალანტი, რომ იგი საკუთარი ხელწერის

რეჟისორია. საკმაოდ რთულია „შვიდკაცის“ სცენური გადაწყვეტა. მაგრამ უნდა ითქვას, რომ რეჟისორმა აქაც გამოძებნა გზები და საშუალებანი, რამაც განაპირობა სპექტაკლის დინამიურობა, რიტმი და მსახიობთა მიერ როლების სწორი თამაში“.

1969-1970 წწ. სათეატრო სეზონი

ჭიათურის თეატრის ეს სეზონი მეტად მნიშვნელოვანია, რადგან სეზონის ბოლოს გადახდილი იქნება 75 წლისთავი თეატრის დასაბამიდან. კოლექტივიც გულდასმით ემზადება ამ ისტორიული თარიღისათვის და ცდილობს უჩვენოს თავის მაყურებელს კოლექტივის შემოქმედებითი უნარი და ოსტატობა. თეატრმა სეზონის პირველ ნახევარში უჩვენა ორიგინალური ქართული დრამატული ნაწარმოებები გ. ბათიაშვილის „ძახილი“ (დადგმა ს. ყიფშიძის) და ო. იოსელიანის „ურემი რომ გადაბრუნდება“ (დადგმა ნ. დვისიძის). განსაკუთრებული ყურადღებით მოამზადა და უჩვენა თეატრმა სეზონის მეორე ნახევარში ვ. დარასელის დრამა „კაკიძე“ (დადგმა ს. ყიფშიძის). სპექტაკლი, რომელშიც ასახულია საოქალაქო ომის გმირული ფურცლები, თეატრმა მიუძღვნა დიდი ბელადის ვლადიმერ ილიას: ძე ლენინის დაბადების 100 წლისთავს.

ასეთია ა. წერეთლის სახელობის ჭიათურის სახელმწიფო დრამატული თეატრის წარსული და აწმყო.

თეატრს ყურადღებას არ აკლებენ ადგილობრივი ხელმძღვანელი პარტიული და საბჭოთა ორგანოები და ჭიათურის მუშების ამ ხელმძღვანელთა მზრუნველობა დიდ როლს თამაშობს თეატრის იდეურ-მხატვრულ წარმატებაში.

ჭიათურის თეატრი ზეიმობს თავისი არსებობის 75 წლისთავს. დიდი გზა აქვს გავლილი თეატრს, მრავალი უანგარო მოამაგე ასულდგმულებდა მის შემოქმედებას. დეე, უღვეელი იყოს ამ მოამაგეთა რიცხვი, რათა თეატრმა უფრო და უფრო მეტი წვლილი შეიტანოს ჩვენი ეროვნული კულტურის განვითარების საქმეში.

БУХНИКАШВИЛИ ГРИГОРИЙ ВАРДЕНОВИЧ

ЧИАТУРСКИЙ ТЕАТР

(На грузинском языке)

Издательство «Хеловნება»

Тбилиси, Плевахова 179

1970

რედაქტორი ნ. გუ რ ა ბ ა ნ ი ძ ე

მხატვარი შ. ნ ი ო რ ა ძ ე

მხატვრული რედაქტორი ზ. კ ა პ ა ნ ა ძ ე

ტექნიკური რედაქტორი ჯ. თ ო დ რ ი ა

კორექტორი ე. ნ ა დ ა რ ე ი შ ვ ი ლ ი

სელმოწერილია დასაბეჭდად 5/V-70 წ.

ჭაღილის ზომა 60X84 1/16

ნაბეჭდი თაბახი 7,25

სააღრიცხვო-საგაშომცემლო თაბახი 4,41

უე 01795, ტირაჟი 3000, შეეც. № 4213

ფასი 18 კაპ.

უაშომცემლობა „ხელოვნება“

თბილისი, პლესანოვის 179

1970

**ს.ქ. მთავარბოლიგრაფრეწველობის ქ. კიათურის სტამბა,
კომკავშირის ქ. № 25**

**Читатурская типография главполигرافпрома Грузии,
Комсомольская 25**